

Riksdagens protokoll

1986/87:88

Protokoll
1986/87:88

17 mars 1987

Debatter m. m.

Tisdagen den 17 mars

Meddelande om svar på interpellation 1986/87:177	3
Svar på interpellationer	
1986/87:168 av Kenth Skårvik (fp) om upprustning av Bohusbanan	3
1986/87:180 av Kjell A. Mattsson (c) om upprustning och utbyggnad av Bohusbanan	3
1986/87:171 av John Andersson (vpk) om gruvnäringen i Västerbotten	12
1986/87:170 av Karin Israelsson (c) om friställningen av personal vid Kristinebergsgruvan i Västerbottens inland	25
Meddelande om dagens sammanträde	31
Svar på interpellationer	
1986/87:170 av Karin Israelsson (c) om friställningen av personal vid Kristinebergsgruvan i Västerbottens inland (forts.) ..	31
1986/87:173 av Margareta Gard (m) om sysselsättningen i Grängesberg	34
1986/87:174 av Björn Körlof (m) om näringspolitiska och arbetsmarknadspolitiska problem med anledning av SSAB:s strukturplan	34
1986/87:179 av Gunnar Biörck i Värmdö (m) om finansieringen av hälso- och sjukvården	46
1986/87:190 av Hans Göran Franck (s) om vapenexporten	49
1986/87:196 av Alf Svensson (c) om en kommission för att utreda vapenexporten under 1970- och 1980-talet	49
Debatt vid remiss av proposition 1986/87:107	64
Meddelande om frågor	
1986/87:433 av Alf Wennerfors (m) om uttalande rörande särskilda flickklasser i skolan	66
1986/87:434 av Alf Wennerfors (m) om uppdelningen på två departement av statens personalpolitik	66
1986/87:435 av Karl Björzén (m) om lättnadsregeln vid beräkning av gåvoskatt	66
1986/87:436 av Kurt Ove Johansson (s) om dokumentation av Kockums civila fartygsproduktion	67

Prot.	1986/87:437 av Sten Andersson i Malmö (m) om åtgärder för att	
1986/87:88	hindra spridning av aids genom prostituerade	67
	1986/87:438 av Hugo Hegeland (m) om aidstest av invandrare .	68
	1986/87:439 av Hugo Hegeland (m) om etiskt sparande	68
	1986/87:440 av Pär Granstedt (c) om undantag från byggstoppet	
	för kontors- och industrifastigheter i Stockholms län	68
	1986/87:441 av Berith Eriksson (vpk) om fruktimporten från	
	Chile	68
	1986/87:442 av Berith Eriksson (vpk) om innehållet i viss	
	lärobok i litteraturhistoria för gymnasiet	68
	1986/87:443 av Göte Jonsson (m) om åtgärder för att hindra	
	spridning av aids genom prostituerade	69
	1986/87:444 av Rune Rydén (m) om rekryteringen av högskole-	
	lektorer	69
	1986/87:445 av Rune Rydén (m) om presentationen för riksdä-	
	gen av vissa propositioner	69
	1986/87:446 av Daniel Tarschys (fp) om det planerade säker-	
	hetslaboratoriet för aidsforskning	70
	1986/87:447 av Kerstin Gellerman (fp) om de luftförorenande	
	utsläppen från bensinpumpar	70
	1986/87:448 av Erling Bager (fp) om ombyggnadsverksamheten	
	1986/87:449 av Erik Holmkvist (m) om statligt stöd för viss	
	industrietaablering i Luleå	71
	1986/87:450 av Birger Rosqvist (s) om SIDA:s upphandling av	
	frakttjänster	71
	1986/87:451 av Christer Eirefelt (fp) om tullresurserna för en ny	
	färjelinje mellan Halmstad och Grenå	71
	1986/87:452 av Ingbritt Irhammar (c) om kontrollen av importe-	
	rade livsmedel	72

Tisdagen den 17 mars

Kl. 15:00

*Meddelande om interpellationssvar**Om upprustning av Bohusbanan*

1 § Justerades protokollet för den 9 innevarande månad.

2 § Meddelande om svar på interpellation 1986/87:177

Anf. 1 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! På grund av att interpellanten Christer Eirefelt är förhindrad att ta emot svaret på interpellationen i dag så besvaras interpellationen inte inom den föreskrivna tiden av fyra veckor. Jag har överenskommit med interpellanten att besvara interpellationen den 31 mars.

3 § Svar på interpellationerna 1986/87:168 och 180 om upprustning av Bohusbanan

Anf. 2 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Kenth Skårvik har frågat mig om jag vidhåller svaret sedan hösten 1986 att Bohusbanan skall få en upprustning och tryggad framtid. Han har vidare frågat mig om jag kan tänka mig att ta upp förhandlingar med Norska Statsbanorna angående deras intresse för att bygga ut järnvägen över Svinesund.

Kjell A. Mattsson har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att säkerställa att trafiken på Bohusbanan upprätthålls och att banan upprustas till högre standard. Han har också frågat om regeringen avser uppta förhandlingar med norska järnvägsmyndigheter om utbyggnad av Bohusbanan, så att denna anknyts till de norska järnvägarna.

Jag besvarar de båda interpellationerna i ett sammanhang och vill då först hänvisa till det svar jag lämnade på en liknande interpellation av Kenth Skårvik i början av november 1986. Jag erinrade då om att Bohusbanan tillhör riksnätet och att den därför – enligt 1979 års trafikpolitiska beslut – skall finnas kvar under överblickbar framtid. Jag svarade att det i första hand är SJ som har att väga olika investeringskrav mot varandra och att upprätthålla en acceptabel trafikeringsstandard. Vidare svarade jag att någon kapacitetsutbyggnad, t. ex. genom dubbelspår, eller utbyggnad till Norge inte är aktuell för Bohusbanan.

I den debatt som följde erinrade jag om att SJ på olika sätt rustar upp banan, i första hand på delen söder om Munkedal. Jag påminde vidare om att regering och riksdag skall lägga fast anslagsramarna och därmed ange

inriktningen beträffande trafikpolitiken men att de däremot inte skall behandla varje enskild investering på varje del av bannätet.

Dessa mina uttalanden är givetvis fortfarande giltiga.

Jag vill i sammanhanget erinra om det trafikpolitiska utvecklingsarbete som pågår inom kommunikationsdepartementet med sikte på en trafikpolitisk proposition nästa år. Genom propositionen får riksdagen än en gång möjlighet att ta ställning till bl. a. det framtida järnvägsnätet. Inom ramen för det arbetet kommer även Bohusbanan att behandlas.

Låt mig ge en komplettering när det gäller den diskuterade förlängningen av Bohusbanan in i Norge. Under senare tid har en rad förslag väckts om nya järnvägsleder i landet. Gemensamt för dem är att de är synnerligen kapitalkrävande. Låt mig som exempel bara nämna de projekt som kallats Götalandsbanan, Svealandsbanan och Mälärbanan samt Arlandaspåret, förlängning av ostkustbanan, utbyggnad av Västerdalsbanan och tunnel genom Hallandsåsen. Till raden av projekt kan nu fogas en förlängning av Bohusbanan. Det är nu dags att vi försöker få en samlad bedömning av dessa framtidsprojekt. En sådan kommer därför att göras inom ramen för det trafikpolitiska utvecklingsarbetet.

Anf. 3 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret, och jag är glad för att detta åtminstone följer förutvarande uttalanden och löften.

Jag kan förstå om kommunikationsministern tycker att jag återkommer i frågan om Bohusbanan litet ofta.

Orsaken till angelägenheten är att bohuslänningarna vill ha kvar sin bana i ett bra skick vad gäller själva banan och vagnparken. Nu är det tyvärr inte så, man kan inte köra i full utsträckning, man kan inte belasta banan fullt ut varken när det gäller hastighet eller person- och godstrafik.

Av kommunikationsministerns svar i november 1986, som inte var direkt positivt, framkom det i alla fall att det skulle bli en viss upprustning. Svaret innehöll en bekräftelse på och ett löfte om att Bohusbanan skulle vara kvar. Därför kan man inte bli annat än bestört över SJ:s banchefs uttalande om Bohusbanans kvalitet och framtid samt över huvud taget över det ointresse han visat för att underhålla och vidareutveckla Bohusbanan inför framtiden. Svaren till journalister inom både lokalradion och tidningarna har verkligen varit svårbegripliga och kluvna. Detta har gjort att både SJ-chefen Furbäck och banchefen för den västra regionen har gått in i den lokala debatten i Bohuslän.

Som säkert kommunikationsministern känner till reser det mycket folk på Bohusbanan – ca 600 000 Göteborg–Uddevalla och ca 300 000 Uddevalla–Strömstad – detta enligt en uppgift som Bohuslandstinget tagit fram. Den visar också att det inte finns någon riksnaätsbana i Västsverige som har denna persontrafik. Persontrafiken har också ökat ganska mycket under senare år. När det gäller godstrafiken går det inte att göra en jämförelse, eftersom man från SJ:s sida inte ger Bohusbanan någon chans. Eftersom inte SJ vill finansiera Bohusbanans upprustning, behövs det öronmärkta pengar till Bohusbanans upprustning för att kunna motivera förväntningarna från de äkande och från företag som vill göra godstransporter.

Det nya intressanta inslaget i Bohusbanans framtid är det nyväckta intresset från de norska statsbanorna att bygga ut järnvägen över Svinesund. NSB:s banchef Håkan Hartmark säger i en intervju både med Radio Trestad och med Bohusläningen att man från norsk sida gärna ser en utbyggnad av denna väg. Man har också starka skäl, enligt intervjun, att just prioritera denna väg. Även vid ett tidigare tillfälle har den norske kommunikationsministern gjort ett liknande uttalande, som i och för sig togs tillbaka någon dag därefter på ett mycket uppmärksammat sätt.

I Hartmarks uttalande låg också ett erbjudande om och intresse för stora ekonomiska insatser från norsk sida i utbyggnaden. Man erbjöd sig att stå för kostnaderna för bygget fram till Skeen. Trots detta påstod den norske banchefen att SJ inte visar något intresse för att ens förhandla om och planera för framtiden. Det har varit flera märkliga uttalanden från den svenske banchefen i detta ärende.

Den norske banchefen har sedermera i en debattartikel i Bohusläningen i förra veckan halvt om halvt av någon underlig anledning tagit tillbaka erbjudandet. Intervjun finns säkert inspelad och bevisar vad som sades. Han säger nu i artikeln att det hela var en framtidsvision om Bohusbanan och att de norska statsbanorna kan tänka sig att stå för anslutningskostnaden till Bohusbanan. Det är ju alltid något. SJ verkar inte ens ha någon vision om framtiden för denna bandel.

Framtiden ser inte precis ljusare ut för den del av SJ som sysslar med spårbunden trafik efter ett uttalande i pressen i förra veckan från, som det sades, en närstående tjänsteman till finansminister Feldt. Uttalandet löd: "Lägg ner stora delar av järnvägen och ersätt med bussar." Detta är ju också ett fantastiskt uttalande, med tanke på belastningen på våra vägar och de miljöproblem som detta skulle skapa! Liknande tankar har framförts om den del av Bohusbanan som går från Uddevalla till Strömstad. Jag skulle inte tro att jag här behöver nämna något om hur Europavägen ser ut på denna sträcka och vad detta skulle innebära ur både miljö- och trafiksynpunkt.

Jag vore mycket tacksam om kommunikationsministern kunde ge ett löfte om att Bohusbanans ombyggnad och förlängning kommer att finnas med vid bedömningen av framtidsprojekten inom SJ:s bannät.

Anf. 4 KJELL A. MATTSSON (c):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret. Jag har ställt mina frågor mot bakgrund av den debatt som ständigt pågår om Bohusbanans vara eller inte vara.

Tidningarna i Bohuslän hade under 1986 många artiklar om Bohusbanan. Uttalanden gjordes från företrädare för SJ om att underhållspengar fattades och att trafiken skulle komma att dras ned för att slutligen helt nedläggas.

BOSAM, som är ett samarbetsorgan för kommunerna från Uddevalla och norrut, sammankallade under sommaren 1986 representanter för kommuner i norra länsdelen, riksdagsledamöterna i Bohuslän och representanter för SJ till ett möte. Då fick vi uppgifter om att SJ inte alls hade planer på avveckling. Självfallet hade SJ problem med att inte ha tillräckligt med pengar för de åtgärder som erfordrades, men detta är ett problem som Bohusbanan delar med andra verksamhetsområden.

Vi enades om att tillsätta en grupp som skulle studera trafiken i dag och järnvägens betydelse m. m. men som också skulle kunna sägas vara ett PR-organ för Bohusbanan.

I en rapport till kommittén noteras att antalet resande mellan 1982 och 1986 har ökat från 1 000 personer en vardag till ungefär 1 400, dvs. med 40 %. Samarbetet med länstrafiken är en av orsakerna till detta.

Men trots en positiv utveckling av resandet uttalar sig alltså höga SJ-chefer om att resandet rent allmänt har minskat under 1986 och att detta speciellt gäller olönsamma linjer som Bohusbanan. Ett annat uttryck är att man ville sätta in några bussar för att klara den här trafiken. Kenth Skårvik har nysst nämnt hur det skulle se ut om vi försöker att föra ut ytterligare trafik på den redan överbelastade Europaväg 6.

I början på februari 1987 uttalade sig SJ:s företrädare för att man skulle lägga ned Bohusbanan i norr. Generaldirektören gick också in i debatten och ställde sig bakom vad SJ:s företrädare hade sagt. Någon upprustning var inte aktuell, och någon sammankoppling med det norska bansystemet var helt utesluten.

Till slut blev intervjuuttalandena och karusellen kring detta så pass besvärande att regionchefen tvingades gå ut med ett brev till berörd personal och slå fast att Bohusbanan är en riksnätsbana och skall så förbli till dess att riksdagen beslutar något annat.

Det är ju inte märkvärdigt, kommunikationsministern, om den bygd som norra Bohuslän utgör känner sig oerhört oroad av SJ:s ointresse för att driva järnvägen på ett sådant sätt att den förblir ett bra resealternativ.

Jag tycker att ministrarnas svar i den här delen är lamt. Det måste vara möjligt att ge besked om att Bohusbanan skall behållas. Kommunikationsministern är ju väl hemmastadd på västkusten och måste inse det orimliga i att vi skulle ha en järnväg som slutar i Uddevalla och sedan köra med bussar 11–12 mil till Svinesund.

Kommunikationsministern hänvisar till den beredning av en trafikpolitisk proposition som pågår. Statssekreteraren i kommunikationsdepartementet har i en intervju i Göteborgs-Posten den 22 februari uttryckt sig på ett sätt som gör att vi har anledning att vara litet oroad även för det arbetet. I tidningen står det:

I ett så glesbefolkat land som Sverige måste vi skala bort förlegade infrastrukturer och effektivisera varje trafikgren till det yttersta för att ha råd att bygga bort flaskhalsarna inom de samhällsekonomiskt lönsamma delarna av denna struktur. För järnvägens del kan det betyda ökade investeringar i spår och tåg på stambanorna, ett lokalt ansvar för lokala linjer som Bohusbanan och en nedläggning av sträckor som varken SJ eller länstrafikbolagen är intresserade av.

Lägger man till detta SJ:s syn, som är negativ, är jag oroad för vad som kan komma i den trafikpolitiska propositionen. Jag hoppades att min fråga skulle kunna göra det möjligt för kommunikationsministern att säga att Bohusbanan är en del av vårt järnvägssystem som skall behållas.

I interpellationen har jag också tagit upp frågan om Bohusbanans framtida roll. Jag vill se denna bana som en del av stamnätet. Ursprungligen skulle Bohusbanan byggas för anslutning till det norska systemet. Det borde nu

vara på tiden att drygt 80 år efter invigningen och i ett skede med en stark utveckling av samarbetet mellan Norge och Sverige aktualisera de ursprungliga planerna.

Utöver det internordiska intresset finns det även andra skäl för en utbyggnad. Trafiken med gods på E 6 har stor omfattning i dag. Tullens uppgifter pekar på att det transporteras 2,5–3 miljoner ton per år med bil över Svinesund. Detta är en stor belastning på E 6 som naturligtvis tvingar fram stora investeringar på denna väg. Men vi kan konstatera att investeringsstakten är för låg. Trafiken kommer att öka ytterligare, och risken för olyckor kommer också att stiga.

En möjlighet skulle då kunna vara att föra över en del av godset till järnväg. Men skall SJ kunna få del av den godsmängd som i dag går på lastvagnar på E 6 är enda förutsättningen att bygga ut Bohusbanan till det norska systemet.

Självfallet är det av oerhört stor betydelse för norra Bohuslän att en fungerande järnväg är anknuten till det norska systemet. Därför tycker jag att kommunikationsministerns svar på just den här punkten var mycket otillfredsställande. En sak är att vi har en rad projekt som är helt inhemska. Men här förutsätts att vi har ett resonemang med norska myndigheter, och jag fick inte alls något svar på om den svenska regeringen är beredd att ta kontakter med norska myndigheter för att i första hand se till att den här frågan blir ordentligt utredd, så att vi kan få med den i diskussionen om hur det framtida stamnätet skall vara utformat.

Anf. 5 LENNART NILSSON (s):

Herr talman! Debatten om Bohusbanan har blivit något av en följetong. Den har pågått inte bara under den tid Kenth Skårvik suttit i riksdagen utan har, som Kjell A. Mattsson nämnde, egentligen förevarit under många årtionden. Under denna tid har företrädare för olika partier bl. a. väckt motioner om Bohusbanan, framför allt om den del som har att göra med en eventuell järnvägsförbindelse över Svinesund.

Såvitt jag förstår – inte minst genom upplysningar som jag fått av en kollega, som är järnvägare – är den del av Bohusbanan som här har diskuterats trots allt bättre än sitt rykte. *Problemen är inte större än att man möjligen vintertid, på grund av tjälskador och annat, får lov att sänka hastigheten. Banan fungerar bättre än vad man ibland gör gällande från en hel del håll.* Därför är det kanske inte så konstigt att framför allt SJ-anställda känner oro, när det sprids rykten om att Bohusbanan i stort sett inte fungerar över huvud taget och att man knappast kan ta sig fram den vägen.

Vad man egentligen bör diskutera när det gäller Bohusbanan är hur vi skall ha det i framtiden. Man borde inom en överblickbar framtid försöka få klarhet i om det är en järnvägsförbindelse över Svinesund som måste till för att vi skall kunna klara det som jag utgår ifrån att vi alla ser som viktigast, nämligen att försöka föra över godstrafik från E 6 till järnvägen. Godstrafiken innebär ju en stor belastning för just E 6. Jag hoppas därför att Sven Hulterström kan närmare belysa om man i den samlade bedömning som skall ske – vi diskuterar ju nu ScanLink, bro över Öresund och annat – och inför nästa års diskussioner i riksdagen om en ny trafikpolitik har för avsikt att

behandla frågan om godstrafiken och vilken sträckning förbindelserna söderifrån upp till Norge skall ha. Det är naturligtvis så att vi som kommer från den del av landet jag företräder har våra speciella åsikter utifrån våra lokala och regionala intressen, och man kan fundera över vad exempelvis dalslänningarna tycker utifrån sina intressen när det gäller den järnvägsförbindelse som är aktuell för dem.

Såvitt jag har förstått finns det redan i dag en utbyggd kapacitet för att ta över godstrafik på järnvägen utan att detta för den skull ställer till problem. Det finns säkert möjligheter att ta hand om även den godsmängd som i dag fraktas genom Bohuslän upp till Strömstad och Tanum, om vi bara hjälps åt och ser till att företagen väljer järnvägen.

Det man som politiker i Västsverige kan ha intresse av för att en gång för alla avföra den här frågan är att någon gång få ta ställning till och fatta beslut om ett järnvägsnät på grundval av ett underlag där det klart framgår hur godstrafiken, persontrafiken och annat skall se ut i framtiden. Det bör ske en samlad bedömning, så att man slipper att via massmedia få del av rykten som inte stämmer överens med verkligheten. Jag hoppas att Sven Hulterström kan klargöra om det i den samlade bedömningen skall ingå en bedömning även av trafiken från södra Sverige och upp till Norge.

Jag må sedan på en punkt hålla med mina kolleger, som talat tidigare i debatten. Om man ser på olika människors ambitioner kan man beträffande vägdirektören i Bohuslän konstatera att han verkligen talar om hur han vill att E 6 skall se ut, vilka investeringar som krävs för att klara olycksfall och vad som över huvud taget krävs för att klara framtidens trafik på E 6. Det är litet utav detta man saknar ifrån SJ:s sida. Även om det är riksdag och regering som fastställer ramar och anslår medel för verksamheten så borde SJ ha vissa ambitioner och visioner om hur man skall se på trafiken i framtiden, och då inte minst den trafik som går till Norge. Detta måste alltså komma med i den här samlade bedömningen.

Anf. 6 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Jag tror i och för sig att vi skall vara glada över att det förekommer en diskussion om Bohusbanan, liksom om andra trafikprojekt. Däremot kan man möjligen beklaga att det när det gäller Bohusbanan har kommit fram mycket tvivelaktiga och i vissa fall rent av oriktiga uppgifter i diskussionen. Sådant brukar inte föra en debatt framåt. Men i den mån sådana felaktigheter här förekommit bör man väl å andra sidan efter hand kunna rätta till dem.

Jag tror att vi skall dela upp denna diskussion i två delar. Det handlar för det första om den nuvarande Bohusbanans funktion i det lokala trafiksystemet och naturligtvis också om dess funktion för vidare transport, framför allt godstransporter. För det andra handlar det om eventuella framtidsprojekt i detta område som man kan behöva diskutera.

Jag har tidigare sagt att när det gäller den nuvarande Bohusbanans funktion finns det ingen anledning till oro så länge riksdagens beslut från 1979 ligger fast. Det bör också framhållas att det inte är så, som det ibland kan verka i denna debatt, att det inte görs något åt Bohusbanan.

Det görs investeringar på sträckningen mellan Göteborg och Uddevalla

bl. a. till följd av den ökning av persontrafiken som har ägt rum under senare år. Bohusbanan i sin helhet har alltså inte lagts för fäbot. Däremot har man från SJ:s sida naturligtvis varit mer tveksam till nya investeringar i delarna norr om Uddevalla, med hänsyn till det låga utnyttjande som banan har på de sträckningarna. SJ måste ju, liksom alla andra, när man gör sina prioriteringar försöka sätta in investeringsmedlen där pengarna bäst behövs och gör mest nytta. Därvid har väl norra delen av Bohusbanan inte stått sig i konkurrensen med andra projekt. Jag vill poängtera att det görs investeringar i Bohusbanan och att den delen av diskussionen handlar om den nuvarande banan, där beslutet gäller att banan under överblickbar framtid skall vara kvar. Sedan har det förts in olika framtidsprojekt i debatten.

Under senare tid har intresset konkretiserat sig kring den eventuella utbyggnaden till Norge. Det har redan konstaterats att det tydligen har varit en rad missuppfattningar i det avseendet. Jag har själv kontrollerat med min norske kollega att det ifrån norskt håll inte finns några konkreta planer på att bygga ut en järnväg i den sträckningen. Detta innebär dock inte att vi inte skulle diskutera med de norska myndigheterna om hur den trafik som vi har ett gemensamt intresse av skall ordnas i detta område, vilket Kjell A. Mattsson frågade om.

Ännu så länge har man visserligen bara gjort mycket översiktliga bedömningar av vilka insatser som behövs. Jag kan som exempel nämna att dessa översiktliga bedömningar visar att en upprustning av Bohusbanan och dess förlängning, på ett sådant sätt att man skulle dra en helt ny led över Svinesund, bedöms bli fyra gånger så dyr som en upprustning av den järnväg vi har via Kornsjö. Skall man bygga ut en sådan ny järnvägssträckning rör det sig alltså om en investering på 2 miljarder kronor – jämfört med en mycket omfattande upprustning i storleksordningen en halv miljard kronor, om man skall gå via Kornsjö.

Visar sig dessa siffror hålla vid en närmare granskning så tvivlar jag på att man skulle få Sveriges riksdag att ta den fyra gånger så dyra upprustningen, om man får i stort sett samma effekt genom att utnyttja och förbättra den nuvarande banan. Jag har svårt att se vilket av partierna i riksdagen som i penningknapphetens tider – som vi nog får leva med länge ännu – skulle ställa upp för ett sådant alternativ.

Men för den skull tycker jag inte – det vill jag gärna direkt svara Lennart Nilsson – att de här frågorna på nuvarande stadium bör avföras från diskussionen, utan de bör naturligtvis ligga med i de bedömningar som vi gör i det trafikpolitiska arbete som pågår. Där ingår alltså diskussionerna om Bohusbanan, trafiklösningarna på västkusten över huvud taget och vilka avvägningar man kan behöva göra.

Till de riksdagsmän som med jämna mellanrum tar upp dessa frågor i riksdagen skulle jag vilja säga att det kanske inte vore så dumt om man i Bohuslandstinget satte sig ned och försökte presentera förslag till konstruktiva trafiklösningar i det egna området. Kjell A. Mattsson sade ju att vissa sådana överläggningar har ägt rum. Sådana diskussioner pågår på många andra håll i landet där man har likartade problem. Jag tror att det har en viss betydelse när de olika projekten så småningom skall sammanvägas i ett

riksdagsbeslut om man inte bara har ställt krav på SJ utan engagerat sig och själv försökt att finna egna lösningar.

Anf. 7 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Jag tackar för den redogörelse kommunikationsministern gav i sitt senaste anförande. Till det allra sista kan jag säga att det skall tas initiativ till en sådan utredning. Jag vill minnas att den sker i BOSAM:s regi, även om jag inte är hundra procentigt säker på det. Det skall i alla fall göras en sådan utredning, och vi hoppas att det skall kunna presenteras en uppgift om vad detta kommer att kosta.

Beträffande utvidgningen till Norge säger den norske banchefen i ett uttalande, som jag hoppas att kommunikationsministern kan ta del av vid tillfälle, att det ur norrmännens synvinkel är mycket mer angeläget att bygga en bro över Svinesund på grund av att det blir mycket billigare för dem att ha den biten. Jag kan dock förstå att det kostar en hel del att dra banan genom Bohuslän.

Har kommunikationsministern över huvud taget vid något tillfälle tänkt tanken att det finns andra pengar som kan blandas in? Det finns trots allt företag som förut har gett till känna att de är intresserade av att satsa på de här delarna i samband med andra projekt med SJ och vägar.

I samband med det som både Lennart Nilsson och kommunikationsministern tog upp vill jag påpeka följande. Att ryktena över huvud taget kom i gång berodde ju på att SJ:s tjänstemän i hög ställning själva har ställt till oro. Jag tror inte att det hade blivit så stora debatter kring det här, om man inte hade gått ut och sagt att detta är en dålig bana, som kommer att läggas ned i framtiden. Det har varit ganska klara besked. SJ:s banchef sade bl. a.: Vänd er till era politiker, för det är de som får ordna detta. Då frågade journalisten: Om ni nu får pengar, skall ni använda dem till upprustning? Nej, var svaret. Detta finns inspelat av lokalradion i Bohuslän. Det finns alltså ganska mycket att ta i.

Jag är tacksam för att SJ:s brev har gått ut, där man tar ställning till vilka som får uttala sig eller inte. Det är ju kusligt att det skall behöva gå så långt inom en så stor statlig organisation!

Anf. 8 KJELL A. MATTSSON (c):

Herr talman! Jag tackar för de kompletteringar som Sven Hulterström gjorde.

För att börja med framtidsvisionen av en annorlunda järnvägstrafik genom Bohuslän, är det som jag nämnde så att vi har tagit initiativet till en utredning. Denna utredning sysslar bl. a. med de kortsiktiga investeringar som vill till för att bibehålla järnvägstrafiken till Strömstad och få upp hastigheten till 110 km/tim. Enligt en uppgift jag har fått anger man kostnaden till i storleksordningen 130 milj. kr.

Sedan är det klart att om man skall diskutera en förlängning med ungefär 2 1/2 mil på den svenska sidan och en bro, är det inte säkert att just kommunerna skall bekosta den delen, men vi tar alltså initiativ till att utredningen kommer till stånd.

Det är också viktigt att kommunikationsdepartementet på den svenska sidan vill vara med och att man ser till att den här utredningen blir gjord. Jag skall inte nämna de siffror som har diskuterats i det sammanhanget. När det gäller byggandet av 2,5 mil järnväg och en bro som skulle kosta 2 miljarder framstår detta belopp för mig som ganska fantastiskt – om det nu är riktigt. Jag tror att det finns anledning att se över det hela innan vi slår fast något och bygger upp de murar som så jättelika belopp skulle innebära i detta sammanhang.

Jag tror att det ändå är nödvändigt att riksdagen säger sitt i en fråga som denna. Om vi har målsättningen – vi i centern, och även Sven Hulterströms parti, har många gånger deklarerat denna målsättning – att försöka få över mer av godstrafiken till järnvägen, kan vi inte bara avvakta vad som skall hända. På den norska sidan har ju en diskussion varit på gång. Under ett antal år har man trätt om var terminalen i fråga skulle förläggas. Först för några månader sedan kom regeringens beslut om en etablering. Men sedan gäller det ju att kunna genomföra projektet. Det gäller alltså en terminal för omlastning av gods, vilken kommer att ligga mellan Europaväg 6 och järnvägen på norska sidan.

Jag för min del är alldeles övertygad om att om den svenska järnvägen vill vara med och ta en del av det gods – för närvarande 3 miljoner ton – som går över Stenungsund, återstår ingenting annat än att bygga ut järnvägen för att på det sättet få en anknytning. Det är inte möjligt att åstadkomma någonting sådant på annat sätt.

Nu säger kommunikationsministern att vi inte har någon anledning att känna oro. I och för sig behöver vi inte känna oro förrän nästa riksdagsbeslut föreligger. Det är dock faktiskt så, att SJ:s ovillighet att göra investeringar i banor och materiel när det gäller Bohusbanan norr om Uddevalla naturligtvis medför att resandet undan för undan blir sämre. Självfallet är det en omöjlig situation för den regionala trafikplaneringen, om man inte vet att man kommer att få behålla järnvägstrafiken till Strömstad.

Anf. 9 Kommunikationsminister SVEN HULTERSTRÖM:

Herr talman! Jag skulle bara vilja göra ytterligare några korta kommentarer med anledning av det som har sagts i de senaste inläggen. Kjell A. Mattsson är förundrad över de siffror som nämnts. Men då vill jag ännu en gång understryka att det bara rör sig om översiktliga bedömningar. När man talar om 2 miljarder kronor är det naturligtvis inte bara 2,5 mil järnväg och en bro som man talar om. Man kan ju inte gärna ha en standard på de 2,5 milen och en annan standard – som alla här i debatten har beklagat sig över – på resten av banan, utan en förutsättning är naturligtvis att man rustar upp även övriga delar av Bohusbanan. Annars blir det ju ingen poäng över huvud taget med en sådan lösning. Då bedömer man att siffrorna är av den storleksordning som det här har talats om.

Som jag sade tidigare är det väl konstruktivt att den här diskussionen förs. Men jag tror att det är ännu mera konstruktivt att fortsätta de diskussioner som har förts i den närmast berörda regionen om olika lösningar. Vi på kommunikationsdepartementet välkomnar den typen av inlägg i debatten och tycker att det bara är intressant om vi kan få till stånd en sådan

diskussion. Men det finns väl en frågeställning som bohuslänningarna har anledning att väga in i detta. I det sammanhanget tycker jag att det är viktigt att man håller isär begreppen när man diskuterar de här frågorna. Skulle ett projekt av den här storleksordningen komma till stånd genom ett samarbete mellan svenska och norska järnvägen, löser det ju inte några problem – såvitt jag förstår – när det gäller regionaltrafiken i norra Bohuslän. För det är väl ingen som inbillar sig att man först satsar miljardbelopp på en ny järnvägssträckning och sedan låter tågen stanna vid varenda station – som de gör i dag. Vare sig det gäller persontransporter eller godstransporter kan vi nog lugnt räkna med att de tågen kommer att fara förbi norra Bohuslän. Det kanske ändå är bra ur olika synpunkter. Men ge inte folk ett intryck av att detta löser norra Bohuslänns trafikproblem när det gäller persontransporter, för det kommer det uppenbarligen inte att göra.

Anf. 10 KJELL A. MATTSSON (c):

Herr talman! Jag tar fasta på kommunikationsministerns intresse av att diskutera denna framtidsvision av Bohusbanan, och det underlättar för den kommitté som arbetar att få hjälp att ta fram de riktiga siffrorna.

Det finns inga som helst tankar på att godståg eller persontåg mellan Oslo och Göteborg/Köpenhamn skulle stanna vid varje järnvägsstation i Bohuslän. De tågen går inte så ofta, så det finns möjligheter för regionala och lokala tåg att stanna vid dessa stationer. Järnvägen skall inte ligga öde mellan de tillfällen då tågen från Oslo till Göteborg passerar, utan banan är användbar även för annan trafik.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1986/87:171 om gruvnäringen i Västerbotten

Anf. 11 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! John Andersson har ställt följande frågor till mig:

1. Anser industriministern att Västerbotten skall ha en fortsatt gruvnäring?
2. Om svaret är ja, är då industriministern beredd att ta initiativ till ett brett upplagt åtgärdsprogram för gruvnäringen?
3. Hur ser industriministern på möjligheterna att ta till vara legeringsmetaller och industrimineral som finns i länet?

Jag vill först konstatera att gruv- och mineralindustrin i Sverige är en samhällsekonomiskt viktig basnäring, som har både industri- och försörjningspolitisk betydelse för landet. Branschen svarar också för en betydande andel av industrisysselsättningen på de orter där gruvverksamheten bedrivs. I Västerbottens län har gruvnäringen en stor regionalpolitisk betydelse.

Jag vill också erinra om att det i Västerbottens län finns ett stort antal kända mineralförekomster. De geologiska förutsättningarna är dessutom sådana att det bör finnas goda utvecklingsmöjligheter för gruvnäringen i denna region.

Jag vill med detta, som svar på John Anderssons första fråga, ha sagt att det finns ett samhällsintresse av och goda förutsättningar för en fortsatt gruvnäring i Västerbottens län.

Som svar på John Anderssons andra fråga vill jag först erinra om det utvecklingsprogram för gruvnäringen som den socialdemokratiska regeringen lade fast vid sitt tillträde hösten 1982.

En av de industripolitiska åtgärder som regeringen prioriterade var att inrätta ett femårigt program för utökad prospektering m. m. Detta program, som var ett första steg i ett utvecklingsprogram för gruvnäringen, har tillförts 300 milj. kr. att fördelas under perioden 1983–1987. Programmet har hittills medfört en betydande aktivering av prospekteringen i landet. Den primära effekten har varit att prospekteringen ökat i volym genom att programmet finansierat betydande delar av den totala prospekteringsverksamheten. Programmet svarade för 20 % av 1986 års totala prospekteringskostnader. Statens – exkl. statliga företags – andel av de totala prospekteringskostnaderna uppgick år 1986 till drygt 45 %. Det pågående programmet har dessutom bidragit till en ökad samverkan mellan olika intressenter och en breddning av prospekteringsverksamheten.

En annan viktig komponent i utvecklingsprogrammet, som jag vill framhålla, var statsmakternas medverkan till en finansiell rekonstruktion av LKAB år 1983. Denna har, tillsammans med LKAB:s egna åtgärder att anpassa verksamheten till marknadsförutsättningarna, skapat grunder för en fortsatt livskraftig järnmalmsproduktion i malmfälten.

Jag vill också erinra om att olika insatser sedan år 1983 har gjorts från statsmakternas sida för att forsknings- och utvecklingsarbetet inom mineralområdet i Sverige skall kunna hållas på en hög nivå. Bl. a. har inom ramen för det pågående programmet för utökad prospektering lämnats stöd till forsknings- och utvecklingsprojekt. Detta stöd uppgår t. o. m. år 1986 till totalt drygt 25 milj. kr. Den statliga andelen av forsknings- och utvecklings-satsningarna inom mineralområdet har under senare år uppgått till mellan hälften och en tredjedel, vilket motsvarat ungefär 75 milj. kr. per år.

Regeringen har utöver de nämnda insatserna lämnat lokaliseringssöd till gruv- och mineralindustrin, bl. a. till den hösten 1984 öppnade guldgruvan Enåsen i Ljusdals kommun. Jag vill också framhålla att staten av beredskapspolitiska skäl medverkar till en fortsatt drift av volframgruvan i Yxsjöberg.

Jag vill även nämna att regeringen har tagit initiativ till en översyn av gruv- och minerallagstiftningen. Ett i början av året överlämnat förslag till ny minerallagstiftning remissbehandlas för närvarande.

I fråga om insatser riktade till gruvnäringen i Västerbottens län vill jag framhålla att av det belopp om ca 167 milj. kr. från det särskilda prospekteringsanslaget, som hittills fördelats på projekt av direkt prospekteringskaraktär, har drygt en tredjedel gått till projekt i Västerbottens län. Ett av dessa är Boliden Minerals djupprospekteringsprojekt i Skelleftefältet. Ett antal guldprospekteringsprojekt har också fått stöd. Därutöver har 52 milj. kr. avsatts för undersökningsarbeten i Stekenjokk samt 6 milj. kr. för FoU-insatser rörande vissa fyndigheter i Skelleftefältet. Mer än en tredjedel av hittills fördelade 266 milj. kr. har gått till projekt i Västerbottens län.

Regeringen har således under senare år gjort stora insatser för att

långsiktigt utveckla den svenska gruv- och mineralindustrin. Västerbottens län har fått en stor del av insatserna.

I den nyligen framlagda näringspolitiska propositionen framhålls att mineralpolitikens mål bör ligga fast och att det utvecklingsprogram som startades år 1983 bör föras vidare. För att skapa bättre förutsättningar för en långsiktigt bärkraftig svensk gruv- och mineralindustri föreslås fortsatta satsningar på nyckelområdena prospektering, geologisk kartering samt forskning och utveckling. Totalt omfattar åtgärderna 129 milj. kr. under tre år.

I ett nytt program för utökad prospektering satsas 96 milj. kr. under tre år i syfte att på lång sikt kunna upprätthålla och utveckla den svenska produktionen av mineralråvaror ur inhemska fyndigheter. Jag vill betona att de enskilda prospekteringsprojektens förutsättningar att bli ekonomiskt framgångsrika även fortsättningsvis skall vara avgörande vid fördelningen av medlen.

Förutom satsningen på prospekteringsverksamhet är det också viktigt att industrins konkurrenskraft stärks genom satsningar på forskning och utveckling. En förnyelse och utveckling av prospekterings-, brytnings- och anrikningsteknik ger gruv- och mineralindustrin förutsättningar att på ett effektivare sätt finna och nyttiggöra fyndigheter.

Mot bakgrund härav framläggs betydelsefulla satsningar på forskning och utveckling inom mineralområdet i forskningspropositionen och den näringspolitiska propositionen. Styrelsen för teknisk utveckling föreslås få 33 milj. kr. under tre år för ett nytt insatsområde, Gruvteknik 2000. Syftet med prospekteringsprogrammet är att markant sänka brytningskostnaderna genom att bl. a. utveckla nya brytningsmetoder, maskinell utrustning samt planerings- och styrsystem. Staten, gruvföretag och gruvutrustningstillverkare skall under en femårsperiod tillsammans bidra med totalt 350 milj. kr. Detta projekt ligger väl i linje med den uppgift och den strävan staten har att underlätta för gruvnäringens utveckling och förnyelse.

Ett annat forsknings- och utvecklingsprojekt, som delvis skall finansieras med medel från det nya programmet, gäller prospekteringsinriktad malmgeologisk forskning. Projektets övergripande mål är att skapa en kunskapsbas om den prospekteringsinriktade malmgeologin som kan bidra till att upprätthålla och stärka malmbasen för svensk gruvindustri under 1990-talet och därefter.

Härutöver föreslås i budgetpropositionen 1987 att SGU får ca 70 milj. kr. under det kommande budgetåret för huvudsakligen geologisk kartering och dokumentation. För den statliga prospekteringen föreslås nämnden för statens gruvegendom få 43 milj. kr.

Av vad jag nu sagt framgår att regeringen har ett omfattande program för en långsiktig utveckling av gruvnäringen och att fortsatta satsningar föreslås inom främst nyckelområdena prospektering samt forskning och utveckling under den kommande treårsperioden. Betydande ekonomiska resurser satsas för att genomföra programmet.

Som svar på John Anderssons tredje fråga vill jag framhålla att det i Västerbottens län pågår prospektering efter såväl legeringsmetaller som industrimineral. Som exempel kan nämnas att nämnden för statens gruv-

egendom (NSG) driver projekt i länet inom båda dessa områden. NSG bedriver bl. a. sedan flera år nickelprospektering i Västerbotten. NSG samarbetar med länsstyrelsen när det gäller att utveckla länets industrimineralförekomster.

Mot bakgrund av landets försörjningssituation ser jag det som angeläget att fortsatta ansträngningar görs för att såväl i Västerbotten som i övriga landet finna brytvärda förekomster av legeringsmetaller och industrimineral. De satsningar som jag nu redovisat gör detta möjligt.

Anf. 12 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Först ett tack till industriministern för svaret på mina frågor. Före mina kommentarer till svaret vill jag också säga att jag självfallet är medveten om de problem som gruvnäringen brottas med och att jag därför varken kan eller vill påstå att dessa problem skulle kunna lösas över en natt. Men det är en annan sak än att inse det faktum att det saknas en långsiktig statlig mineralpolitik eller ett omfattande program för en långsiktig utveckling av gruvnäringen, vilket industriministern vill ge sken av. Beträffande detta delar jag inte industriministerns uppfattning, och det är jag inte ensam om. Jag har vid ett flertal tillfällen diskuterat gruvnäringen med dess anställda och med dess fackliga företrädare, och jag har en ganska god bild av deras uppfattning. De bad mig för övrigt att hälsa och fråga industriministern hur det blir med det program som utarbetades under er oppositionstid. De har framfört den frågan till industriministern vid ett antal tillfällen men inte fått något besked. Nu har ju industriministern möjlighet att svara på deras fråga.

Industriministern räknar i sitt svar upp en rad insatser som gjorts sedan 1982, och det är väl inget fel på dessa förutom att de är helt otillräckliga och att de inte utgör något utvecklingsprogram för gruvnäringen, åtminstone inte i den mening som jag lägger in i det begreppet.

Vi kan t. ex. ta prospekteringsidan. Det femåriga programmet var bra, det förnekar ingen. Men vad som inte nämns är att bolagens insatser på området samtidigt har minskat. Ett mått på aktiviteten inom området är det faktum att det av SGAB:s elva prospekteringsmaskiner för närvarande bara är tre som är i arbete. Och det nya treåriga programmet innebär en neddragning av resurserna.

Vi kan också se på karteringssidan. Karteringen är ju grunden för ett framgångsrikt prospekteringsarbete. Men efter 60 års prospekteringsarbete rörande legeringsmetaller i Skelleftefältet finns ännu inga geologiska grundkartor över detta område utgivna av den institution som har till uppgift att göra detta arbete.

Nu säger industriministern att SGU får ca 70 milj. kr. under det kommande budgetåret. Men vad hjälper det då pengarna inte satsas på kartering och i de regioner där det är mest angeläget?

I området Norr- och Västerbotten har det under de senaste fem åren kommit ut ett kartblad och detta i ett område av mindre intresse. Med den takten kommer det att ta 100–150 år innan länet är karterat, och jag vill fråga vad industriministern vill göra åt det.

När det sedan gäller industrimineraler och legeringsmetaller finns förmod-

ligen – enligt vissa uttalanden i den riktningen – världens största fyndighet av nickel och platina i Västerbotten. Har industriministern möjligen funderat över vad man skulle kunna göra här?

Avslutningsvis vill jag göra följande sammanfattning.

Vad gruvarbetarna, deras fackliga organisationer, berörda kommuner och andra nu ser är stora, mörka moln. De ser att inget förberedelsearbete görs i gruvorna för nästa års brytning, att bergsarbetarutbildningen skall läggas ned och att det görs olika uttalanden i den riktningen att en kraftig bantning eller nedläggning av Rönnskärs smältverk kommer att ske.

Mot detta står deras kunskap om att svensk gruvnäring verkar i ett land med rika mineraltillgångar, och det gäller i högsta grad Västerbotten – det är en gruvnäring med hög teknologisk nivå samt kunnig och duglig arbetskraft.

De vet också att vad som nu krävs är en långsiktig, statlig mineralpolitik, där staten tar sitt ansvar. Vi skall komma ihåg att staten är hel- eller halvägande till landets gruvor.

Gruvnäringen behöver också en stabil ägarsituation. Vad som händer i Boliden är för närvarande den stora oroskällan.

Det behövs också en snabb ökning av prospekteringsinsatserna. Dessa utgör ju grunden för gruvnäringen, nu och för framtiden.

Industriministerns svar här i dag är inget svar på frågan, om industriministern är beredd att ta initiativ till ett brett upplagt åtgärdsprogram för gruvnäringen.

Industriministern sade för knappt två år sedan:

Låt mig sammanfatta! Utvecklingen i gruvnäringen har vänt sedan regeringsskiftet. Pessimism och nedgång har vänts i optimism och framtidsstro. Produktionen ökar. Antalet anställda ökar, nu t. o. m. i järnmalmsgruvor. Nya gruvor öppnas.

Det är bara två år sedan industriministern uttalade detta. Det visar på ryckigheten och kortsiktigheten. Håller industriministern i dag fast vid denna sammanfattning?

Anf. 13 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Av industriministerns svar på John Anderssons interpellation kan man lätt få föreställningen att det saknas problem inom gruvnäringen i Västerbotten. Interpellationssvaret handlar i mycket om alla de satsningar som sker; här saknas tydligen inga områden – regeringen satsar på allt. Men är det verkligen hela sanningen?

Inte en geolog utbildas t. ex. norr om Uppsala. Kartering av stora delar av Västerbotten saknas i dag. Det prospekteringsarbete som utfördes på 1920- och 1930-talen är grunden för dagens gruvverksamhet.

Kunskap finns – i Malå när det gäller prospektering. Här har man utvecklat sin kunskap, som i dag huvudsakligen nyttjas utomlands. Borrkärncarkivet borde ha haft en naturlig förläggning i Malå.

Brister finns i prospekteringsinsatserna de senaste åren. Brister finns även i det stöd för gruvnäringen som borde ha varit givet om man insett betydelsen av en inhemsk gruvindustri. Detta fråntar naturligtvis inte Boliden dess ansvar, men det är ändå staten som har samhällsansvaret.

Oron är stor i hela Västerbotten när nu ytterligare en bassysselsättning är på väg att försvinna.

I Kristinebergsområdet finns det malm. Genom en s. k. avsänkning av gruvan kan malm brytas fortsättningsvis. Djupprospektering och guldprospektering kan utföras. Framtagande av legeringsmalmer kan ske, och det kanske kommer att behövas ytterligare satsningar på nytt anrikningsverk för att det skall kunna fungera.

Ja, det finns många förslag till räddningsinsatser, och de är väl värda att pröva. Men då krävs det att det finns framtidstro även från industridepartementets sida.

Varje anställd i gruvan innebär två tre ytterligare arbetstillfällen. Det innebär en våldsam påverkan på och påfrestning för en redan hårt utsatt glesbygd att drabbas av det hårda slag som en nedläggning och avveckling av gruvnäringen innebär.

Vilka svar ger industriministern på det uttalande som demonstranterna förde fram sistlidna vecka i Kristineberg? De ville att ett förverkligande av det utlovade utvecklings- och investeringsprogrammet för gruvindustrin skulle ske. De ville att man skulle beakta gruvindustrins stora riks- och regionalpolitiska betydelse. De sade att de inte längre accepterar den regionala utarmningen och att de vill ha en rättvis fördelning av samhällets medel och rätten till arbete även till kristinebergsborna.

Kan dessa människor räkna med regeringens hjälp? Kan svensk gruvindustri räkna med en framtid även när det gäller Skelleftefältet? Jag hoppas att industriministerns svar kan vara en början till ett nytänkande när det gäller gruvindustrin, men jag är inte helt övertygad om det.

Anf. 14 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Den 10 november hade jag en interpellationsdebatt med industriministern angående gruvnäringen i Västerbottens län. Industriministern sade då i sitt svar att regeringen har gjort omfattande insatser i Västerbotten för såväl gruvnäringen som näringslivet i övrigt och att det pågick ett arbete inom regeringen för ett kommande program för att stärka möjligheterna till arbete i Västerbotten.

Som de föregående talarna har sagt har gruvnäringen en stor betydelse för Västerbotten, framför allt för inlandet. Det är med största oro som länsbefolkningen nu upplever den nedtrappning som sker inom gruvhanteringen. Det senaste är att 145 befattningar skall bort i Kristineberg enligt ett förslag. På tre år har 300 arbetstillfällen försvunnit. I den kvartalsrapport som länsarbetsnämnden lämnade häromveckan redovisas det bekymmersamma arbetsmarknadsläget. Den största minskningen blir inom gruvnäringen och smältverken på grund av Bolidens nedskärningar. Detta drabbar Kristineberg, Boliden, Stekenjåkk och Rönnskär.

Jag har även i den allmänpolitiska debatten tagit upp detta inom ramen för regionalpolitiken och industripolitiken. Tyvärr kunde inte industriministern vara närvarande här i kammaren då. Jag fick alltså inget svar på de frågor jag ställde.

Jag vet att Lycksele kommun under ett år har minskat sin befolkning med

nära 480 personer. Det betyder väldigt mycket för en kommun med endast 1 400 invånare.

Jag tycker att regeringen har gjort sig skyldig till stora försummelser och hindrat insatser för kartering och prospektering i Västerbottens malmfält, i Skelleftefältet och Stekenjåkk. Staten har klart minskat sina ambitioner att finna ny malm. Fram till 1982 låg den fasta prospekteringen hos SGAB på en volym som motsvarar 65 milj. kr. per år. 1983 minskade den fasta prospekteringen till ungefär 40 milj. kr., dvs. en nedskärning med 40 %. I år är det fasta prospekteringsanslaget 43 milj. kr. Den statliga satsningen på 300 milj. kr. under de fem år som snart är till ända har inte inneburit någon ökning av prospekteringen. Jag har i både interpellation och motion tagit upp frågan om kartering och prospektering i Västerbottens län.

Det blev sålunda inte någon satsning på prospektering med 60 milj. kr. per år, utan det blev 40 milj. kr. under denna femårsperiod. Ursprungligen var det 300 milj. kr. som skulle fördelas, men 100 milj. kr. var redan in-tecknade. De återstående 200 miljonerna skulle fördelas runt om i Sverige. Västerbotten fick sin beskärda del med 60 milj. kr. under femårsperioden. Detta har stor betydelse för framtiden i Västerbottens inland.

Nu kommer ett nytt treårsprogram från regeringens sida. Enligt det får prospekteringen inte kosta 40 milj. kr. per år utan 96 milj. kr. på tre år, och ett antal miljoner är redan in-tecknade. Detta betyder också en nedskärning.

Det är väldigt svårt att veta vad man skall säga till de unga familjer som har satsat på sin framtid i Kristineberg. Jag åkte igenom det området i går. Överallt speglades oron inför framtiden: Vad skall vi göra? Skall vi bo kvar här? Vad kommer att ske?

Från folkpartiet har vi sagt att man måste satsa mer på företagargandan, på de små företagen och på de människor som redan finns inom området. Vi har bl. a. föreslagit en sänkning av arbetsgivaravgiften i inlandet på samma sätt som har skett i hela Norrbotten. Vad är det för fel, industriministern, på att man i Malå och Sorsele får sänkt arbetsgivaravgift på samma sätt som sker i Luleå och Piteå? Det är orättvist mot de människor som bor i Kristineberg. De ser med fruktan sin framtid an. De vill ha ett klart och rent besked från regeringen på sin fråga: Skall vi bo kvar i Kristineberg eller skall vi lägga ned vårt samhälle?

Det finns en stabil gruvarbetarkår och en väl utvecklad teknik. Vi skall ta vara på den kunskap som finns hos människorna och de tekniska insatser som redan är gjorda i Västerbotten.

Anf. 15 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Det finns de som hävdar att regeringen inte satsar på gruvnäringen. Jag har nu hört detta från tre ledamöter av riksdagen. Ni som hävdar att regeringen inte satsar på gruvnäringen vill uppenbarligen inte veta sanningen. Och uppenbarligen läser ni inte riksdagstrycket, budgetpropositionen och den näringspolitiska propositionen. Hade ni läst de förslag som regeringen har lagt fram för att stärka den svenska gruvnäringen, hade ni inte kunnat göra de inlägg ni nu har gjort i kammaren. Betygen över ert intresse för den svenska gruvnäringen får ni själva sätta.

En självklar utgångspunkt för regeringens satsningar på gruv- och

mineralindustrin var det handlingsprogram som det socialdemokratiska partiet tillsammans med de berörda fackliga organisationerna upprättade 1982. I enlighet med det programmet har regeringen gjort ett stort antal offensiva satsningar på gruvnäringen – öknings i förhållande till vad som gällde under de borgerliga regeringsåren. Insatserna är ett klart och entydigt uttryck för att regeringen ser gruv- och mineralindustrin som en samhällsekonomiskt viktig bransch.

En av de industripolitiska åtgärder som regeringen prioriterade var att öka prospekteringsinsatserna, och programmet härför tillfördes 300 milj. kr. Syftet med detta program var att genom främst prospektering öka livslängden hos befintliga gruvor och mineraltillgångar samt skapa förutsättningar för nya fyndigheter.

Efter överläggningar som vi hade med gruvföretag, prospekterande organisationer och fackliga organisationer beslöt vi alltså prioritera prospekteringsverksamheten. Detta program har medverkat till att den totala prospekteringsvolymen i landet har ökat från 130 milj. kr. 1982 till 176 milj. kr. 1986. Ulla Orring och Karin Israelsson får hitta på vilka siffror som helst – men det är dessa siffror som gäller. År 1986 utgjorde prospekteringsstödet ungefär en femtedel av den totala prospekteringskostnaden. Programmet har också lett till ökat samarbete mellan olika intressenter, liksom till en breddning av prospekteringsverksamheten och en ökad satsning på forskning och utveckling – och det är detta som det är fråga om när det gäller framtiden för den svenska gruv- och mineralindustrin.

Några lovande projekt har kommit fram till följd av programmet. Men jag vill betona att inte något av projekten ännu har nått så långt att beslut om investering föreligger. Det är detta som är problemet i basindustrierna – att det går lång tid från det att man har ett projekt till dess man kan se resultatet av projektets förverkligande. Regeringen har också, som jag nämnde, medverkat till öppnandet av gruvor där man redan kunde förutspå framgång i gruvverksamheten. Jag vill framhålla att de omfattande statliga insatser som har gjorts för gruvnäringen har haft stor betydelse för gruv- och mineralindustrins utveckling i landet – och därmed också i Västerbotten.

Programmet för den utökade prospekteringen har, som jag sade, inte lett fram till några investeringsbeslut när det gäller exploateringen av fyndigheter. Men trots detta har regeringen föreslagit fortsatta satsningar på prospektering samt forskning och utveckling inom mineralområdet. Om jag inte hade en tro på gruv- och mineralindustrins framtid och möjligheter, skulle jag inte heller för riksdagen lägga fram förslag om program på flera hundra miljoner kronor totalt på olika områden – prospektering, forskningsinsatser och utvecklingsprogram. Detta är alltså i stort sett ett svar på den kritik som man på lösa grunder har framfört här i dag.

Från vissa håll har i den allmänna debatten anförts att regeringen borde ta initiativ till ett investeringsprogram för gruvnäringen. Jag vill därför först nämna att de reala investeringarna i gruv- och mineralindustrin faktiskt har pendlat mellan 350 och 390 milj. kr. per år under perioden 1983–1986. Investeringarna har alltså legat på en förhållandevis jämn nivå. Det gäller de investeringar som enligt företagen har behövts i nuvarande gruvor – och några förutsättningar för andra investeringar har ju inte funnits. Jag hävdar

att det inte är brist på kapital som hejdar gruvinvesteringarna utan bristen på ekonomiskt brytvärda fyndigheter.

Herr talman! Satsningar på prospektering för att hitta brytvärda fyndigheter är utgångspunkten, och det är därför som regeringen satsar på prospektering för att hitta brytvärda fyndigheter. Och när sådana fyndigheter väl har hittats, blir det relevant att tala om investeringar i gruvor. Vi måste naturligtvis först hitta malmen, innan man kan sätta i gång med att bryta den. Jag förstår om John Andersson, Karin Israelsson och Ulla Orring vill att vi först skall öppna gruvor och sedan se om det finns någon malm att bryta. Men det måste väl ändå vara en galen väg.

Anf. 16 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Industriministern säger att den som inte vill tillstå att regeringen satsar på gruvnäringen inte vill veta sanningen – och jag är således en av dem. Men då måste jag säga att jag är i mycket gott sällskap. Den samlade gruvarbetarkåren – de fackliga organisationerna på gruvsidan – säger att staten inte tar sitt ansvar, att regeringen inte uppfyller det löfte man har gett om ett investeringsprogram – ett utvecklingsprogram – på gruvområdet. Det är vad gruvarbetarkåren har efterlyst, och när det gäller det kravet har Thage Peterson hittills vägrat att svara.

Jag kan fylla på med ytterligare bevis.

Den 9 januari i år sade Arne Nygren, som är chef för NSG, följande på en gruvarbetarkonferens i Skellefteå.

”I regeringsförslaget från Thage G Peterson 1982 om dom 300 extra stödmiljonerna så fanns faktiskt ett löfte som vi måste påminna om. Det stod nämligen i den propositionen så här:

’Ett investerings- och utvecklingsprogram för gruv- och metallindustrin kommer att utarbetas.’

Det löftet måste nu omsättas i handling och det är ännu viktigare idag än vad det var 1982 att vi kan få ett program där man samlar resurserna och där man tillsammans från producerande företag, från konsumentberoende företag, ifrån samhället, kan lägga fast målsättningar som gör att vi kan uppehålla näringen på en offensiv hög nivå.”

Även Arne Nygren tillhör alltså det här gänget som inte vill veta sanningen.

Det var ju de fackliga organisationerna, tillsammans med regeringens företrädare, som utarbetade detta program. Och det är de som har begärt att detta program skall förverkligas.

När det gäller ett långsiktigt utvecklings- och investeringsprogram för gruvnäringen – Thage Peterson vill ju fortfarande hävda att det är detta som ni sysslar med nu – vill jag fråga: Ingår då också det vi i dag ser när det gäller Boliden i ett sådant utvecklingsprogram, när man inriktar sig på rikmalmsbrytning, när man struntar i att förbereda nästa års brytning och när man diskuterar att eventuellt lägga ned smältverket i Rönskär?

Anf. 17 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Industriministern försöker genom sina retoriska frågor att komma bort från fakta. Jag tycker att han behöver påminnas av oss västerbottningar om hur verkligheten ser ut i ett län som har en stor del av sin basnäring i gruvindustrin. Faktum är att det finns en stor oro här, och jag tror inte att den är obefogad, trots de satsningar som har gjorts. Man kan också ifrågasätta om satsningarna har varit de rätta och om de har gjorts där de verkligen behöver göras. Vi har gruvor som är öppnade, och vi behöver inte öppna gruvor i vilka vi inte vet om det finns malm. Se i stället till att man bryter i de gruvor som är öppna och där man *vet* att det finns malm, men där det inte finns prospekteringsmöjligheter och möjligheter att kontrollera fortsatt gruvsdrift och att förbereda en fortsatt gruvsdrift. Satsa på det som finns i dag!

Under mineraljakten i Västerbottens län hittas ständigt fyndigheter, och det finns möjligheter att med det som vi har talat om i dag – en fortsatt prospektering och en fortsatt kartering – hitta nya malmfyndigheter. Det är inte så att vi västerbottniska riksdagsmän nonchalerar situationen hemma i Västerbotten och av rent missnöje bara står här och klagar, utan vi har faktiskt underlag för den oro som vi känner, och den oron delas av dem som i dag är sysselsatta i gruvnäringen i Västerbotten. Det är de människor som kan näringen som har möjlighet att tolka vad satsningar i dag kommer att ge i framtiden, och dessa människor är djupt oroade.

Det är alltså ingen kritik på lösa grunder som detta handlar om, utan denna kritik är verkligen allvarligt menad. Jag hoppas att industriministern på allvar tar tag i gruvnäringen i Västerbotten och i Västerbottens inland. Det är en näring som är värd att satsa på. Den är samhällsekonomiskt nödvändig. Det finns många skäl som talar för den. Ett skäl som är betydande nog är att vi behöver dessa arbetstillfällen, och Sverige behöver den malm som finns i Västerbotten för att ha en tryggad framtid.

Anf. 18 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Vi är inte så blåögda, industriministern, som det kan verka. Vi har vår bostad och vi lever i Västerbotten. Vi känner folket väl. Vi känner till hur familjerna och ungdomarna har det, och vi känner till den vardag vi lever i. Vi kan inte komma ifrån att statens anslag till NSG minskat under senare år. Det har resulterat i minskad prospekteringsaktivitet. Det är dessutom klarlagt att länet är ofullständigt karterat. Stora delar av geologiskt intressanta områden i länets inland saknar berggrundsgeologiska och kvartärgeologiska kartor. För en ökad prospekteringsverksamhet krävs i första hand ett gediget kartmaterial.

Jag har tagit upp frågan tidigare i en interpellation till industriministern. Vi är väl medvetna om att det är en lång process innan ett utmål kan tas i anspråk. Vi vet, kanske bättre än industriministern, att det inte bara är att öppna en gruva och se om det finns malm där. Så enkelt går det inte till. Vi anser dessutom att nya malmtyper borde undersökas, liksom möjligheterna till en satsning på industriella mineraler och bergarter.

Vi kan inte komma ifrån att den fasta prospekteringen hos SGAB fram till 1982 låg på en betydligt högre nivå än vad den gjorde 1983, då en ny regering

hade kommit till. Då minskades den till 40 milj. kr. Det här kommer att leda till att Västerbottens inland kommer att avfolkas ytterligare. Jag tycker att det vore intressant – och jag tror att många västerbottningar delar denna uppfattning – att få höra industriministern uttala samma förhoppningsfulla löfte som industriministern har utdelat till Bergslagen, nämligen: Vi skall inte lämna Bergslagen i sticket. Får också vi i Västerbotten höra att regeringen inte skall lämna Västerbotten i sticket?

Västerbotten består av många små orter. Vi är ett rikt differentierat län med många små kommuner. Alla behöver nu höra ett löfte från industriministern så att vi kan bo kvar där. Eller kommer vi att bli tvungna att flytta? Det vill vi veta i dag.

Anf. 19 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Regeringen tar sitt ansvar, och regeringen uppfyller sina löften. Jag satt själv ordförande i den arbetsgrupp som utarbetade det nämnda programmet. Jag om någon borde veta vad vi beslutade och hur resonemangen gick. Det var en klar uppfattning i arbetsgruppen att innan man öppnar några gruvor måste man veta att det finns malm samt att man i första hand måste satsa på prospektering och få ett utvecklingsprogram. Detta har regeringen gjort.

Regeringen har nyligen föreslagit fortsatta satsningar på gruvnäringen, framför allt inom nyckelområdena prospektering samt forskning och utveckling. Dessa satsningar är ytterligare ett steg i det pågående utvecklingsprogrammet för gruv- och mineralindustrin. De förslag som regeringen har framlagt innebär ökade förutsättningar för en gynnsam utveckling av gruvbranschen.

Men, herr talman, vad kan jag göra om inte John Andersson, Karin Israelsson och Ulla Orring vill läsa innantill i den näringspolitiska propositionen? Jag kan inte gärna ha en personlig undervisning för dessa tre ledamöter och gå igenom siffra för siffra, när jag nyligen lagt fram en näringspolitisk proposition på riksdagens bord? Där kan ni läsa att satsningarna på prospekteringsområdet fortsätter, att 96 milj. kr. avsätts för ett program för utökad prospektering samt forskning och utveckling. Det programmet skall pågå i tre år. Programmet syftar till att öka livslängden hos befintliga gruvor och mineralfyndigheter samt skapa förutsättningar för nya.

Dessutom satsar vi 33 milj. kr. för forsknings- och utvecklingsarbete i programmet Gruvteknik 2000. Det har varit av avgörande betydelse för att vi har åstadkommit ett samarbete mellan gruvindustrin och gruvutrustningsindustrin, så att vi därmed har kunnat få fram förslag som kan utveckla brytningstekniken så att brytningskostnaderna kan sänkas och mycket annat.

Detta är inslag i det stora programmet på 350 milj. kr. som skall pågå under fem år. Det är inget litet program – 350 milj. kr. Jag förstår inte om man har blivit så blind beträffande beloppen att man inte anser att 350 milj. kr. är någon summa att komma med. Det är ju den summa som ingår i projektet Gruvteknik 2000 för att utveckla och förstärka den svenska gruvindustrin.

Jag skulle på område efter område kunna ta fram insatser som regeringen gör för gruvindustrin.

Jag vill alltså med kraft tillbakavisa de påståenden som har gjorts i den

allmänna debatten och här i dag att regeringen inte har något program för gruv- och mineralindustrin.

Jag förstod att Ulla Orring tog litet illa vid sig när jag påpekade att det inte är någon brist på kapital som hejdar gruvinvesteringarna, utan att bristen gäller ekonomiskt brytvärda fyndigheter. Det är därför som vi gör nya satsningar på prospektering för att hitta brytvärda fyndigheter, och det är den delen av detta stora utvecklingsprogram som är så viktig. När dessa fyndigheter har hittats, då blir det relevant att tala om investeringar i gruvor.

Vad jag ändå begär – om jag skall ställa några krav från regeringen på enskilda riksdagsledamöter som debatterar de här frågorna – är att de inser följande fakta: Man kan inte fortsätta med gruvdrift om malmen är slut. Innan en gruva öppnas bör man veta om det finns någon malm att bryta.

Hittills har ni förnekat dessa logiska fakta.

Vad sedan gäller investeringar i gruvprojekt vill jag framhålla att regeringen inte ser som sin uppgift att lägga fast någon landsomfattande plan för vilka investeringar som skall eller bör göras inom gruvnäringen i Sverige. Vi gör inte så i andra industribranscher eller näringsgrenar. Det vore i så fall att gå över från marknadsekonomi till planekonomi, och jag har förstått att åtminstone inte Ulla Orring eller Karin Israelsson har krävt det steget att Sverige skall lämna marknadsekonomin för planekonomin.

Det är alltså företagens ansvar att se till att de investeringar som bör göras verkligen kommer till stånd. Då har jag också gett en bild av att vi har haft förhållandevis höga och jämna investeringar under åren 1983–1986 i gruvindustrin. Statsmakterna skapar, som jag tidigare har nämnt, genom olika insatser förutsättningar för att det skall kunna komma fram projekt, som kan leda till en utökad aktivitet inom gruv- och mineralindustrin.

Jag vill återigen understryka att regeringen har ett ambitiöst program för gruvindustrin. Men programmet ligger just nu på prospektering samt utveckling och forskning. Det måste vara den enda rimliga vägen att gå – att först undersöka och se vad vi kan exploatera, att få fram vad vi kan åstadkomma, inte att gå den väg som ni förespråkar, först investera och sedan se vad vi kan bryta.

Talmannen anmälde att Karin Israelsson och Ulla Orring anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 20 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Att man inte kan bryta malm där den inte finns trodde jag var så självklart att det inte skulle behöva sägas här i talarstolen. Tydligt är förutsättningarna för debatten andra än dem jag väntade mig.

Så till frågan om utvecklingsprogrammet. Industriministern hävdar att vi inte har läst den näringspolitiska propositionen riktigt, att vi inte fattar det här, osv. Ja, det må vara en sak om inte jag fattar det, men i så fall är Arne Nygren, chef för NSG, lika illa ute. Inte heller han fattar tydligen att regeringen arbetar med ett stort utvecklings- och investeringsprogram för gruvnäringen. De fackliga organisationerna, med vilka regeringen utarbetade programmet, har inte heller fattat det.

Thage Peterson gör en stor siffercirkus av alla de här anslagen. Jag föraktar

dem inte, men enligt vad jag kan finna minskar man den statliga prospekteringsverksamheten med 10 miljoner det kommande året. Då skall man också komma ihåg att kronan blir mindre värd för varje år som går. Man får allt mindre för den satsade kronan. Detta går inte att förneka. Sedan må man hålla på med att nämna siffror fram och tillbaka tills det inte blir möjligt att reda ut det hela.

Att det handlar om ekonomiska begrepp när det gäller malmen tror jag mig veta. Men om man inte har den långsiktiga syn på gruvnäringen som man hade förr i tiden, när man hade litet is i magen, utan ser mycket kortsiktigt på årsredovisningar och vinster som är möjliga att göra, då blir det så att man struntar i gråbergsbrytning och i att t. ex. bereda för nästa eller nästkommande års brytning, och man bryter bara rikmalm. Man tar alltså bara vara på russin i kakan. Detta är väl ingen långsiktig mineralpolitik? Det är ju bristen på en sådan som möter så stark kritik från de anställda i gruvnäringen i dag.

Anf. 21 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag tackar faktiskt för det erkännande som John Andersson har lämnat i kammaren, nämligen att man inte kan fortsätta en gruvdrift om malmen är slut och att man innan en gruva öppnas bör veta om det finns någon malm att bryta. Med den utgångspunkten går det kanske något lättare att föra kommande samtal om gruv- och mineralindustrin.

Drygt en tredjedel av det belopp som hittills har fördelats ur programmet för ökad prospektering har gått till projekt i Västerbottens län, bl. a. djupprospekteringen i Skelleftefältet. De resultat som har uppnåtts pekar enligt Boliden på att djupprospekteringstekniken kan bidra till att lösa problemen med malmbasen i Skelleftefältet. Där har alltså insatserna givit effekt. Ett bolag, Terra Mining, har erhållit prospekteringsstöd för undersökning av en guldfyndighet i Björkdal. Dessa undersökningar har nu nått så långt att bolaget förbereder ett beslut om att starta brytning i denna fyndighet.

Jag vill också upplysa om att NSG under innevarande år har satsat 12 milj. kr. på egen prospektering i Västerbotten. Resultaten av den omfattande prospektering som NSG har bedrivit där håller nu på att sammanställas och utvärderas.

Jag förstår inte vad Ulla Orring har fått det ifrån att regeringen struntar i Västerbotten. Jag har som industriminister om inte varje vecka så varje månad fattat beslut som gällt insatser i Västerbotten. Länsanslaget har ökat från 40 milj. kr. till 60 milj. kr. sedan de borgerliga lämnade regeringen. Det regionalpolitiska stödet har gett betydande resultat i Västerbottens län. Från 1982 fram till nu har ungefär 1 200 nya jobb skapats till följd av regeringens regionalpolitiska stöd till Västerbotten. Sysselsättningsstödet har gett resultat. Regeringen har lämnat stöd till forsknings- och utvecklingsverksamhet. Regeringen har gjort en mängd insatser i Västerbotten för att utveckla och öka sysselsättningen i Västerbottens olika delar. Jag förstår helt enkelt inte hur Ulla Orring kan stå här i riksdagen och säga att regeringen struntar i Västerbotten. Inte heller det stämmer med verkligheten.

Jag vill tillägga att det finns en hel del som man i Västerbotten kan göra

själv på hemmaplan för att uppnå regional balans. Hela förstärkningen och utvecklingen behöver inte skapas i kustkommunerna. Det finns också något som heter inomregional solidaritet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1986/87:88
17 mars 1987

Om friställningen av personal vid Kristinebergsgruvan i Västerbottens inland

5 § Svar på interpellation 1986/87:170 om friställningen av personal vid Kristinebergsgruvan i Västerbottens inland

Anf. 22 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Karin Israelsson har frågat industriministern om vilka åtgärder som kommer att vidtas för att förhindra negativa effekter av den aviserade friställningen av personal vid Kristinebergs gruvområde.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Stora delar av gruvnäringen har i dag problem som sammanhänger med en allt hårdare konkurrens från omvärlden. Ändrade driftsförhållanden och personalminskningar blir följderna. Verksamheten är dessutom lokaliserad till län och orter som redan har svårt att upprätthålla sysselsättningen.

Förhållandena i Västerbottens län inger oro för framtiden, främst i inlandskommunerna. Kristinebergsgruvorna i Lycksele kommun har under 1986 minskat antalet anställda med 80 personer. Boliden Mineral, som äger gruvorna, har varslat länsarbetsnämnden om uppsägning av 145 arbetstagare. Ett 50-tal personer beräknas sluta under första halvåret 1987 och övriga till årsskiftet 1987-1988. Neddragningarna innebär att i månadsskiftet oktober-november 1987 upphör malmbrytningen i Näsliden. I Rävleden avvecklas delar av verksamheten.

Med de aviserade neddragningarna av personal kommer den återstående delen av arbetsstyrkan att uppgå till ca 430 personer i Kristinebergsområdet. Självfallet innebär detta stora omställningsproblem för de berörda.

Länsarbetsnämnden har därför redan inlett ett arbete med att genom skilda arbetsmarknadspolitiska insatser underlätta för de berörda att övergå till annan sysselsättning. Arbetsförmedlingen har förstärkts, arbetsmarknadsutbildningen kommer att utökas och andra insatser förbereds. När det gäller utbildningsinsatserna kan den modell som arbetats fram i Skellefteå i samarbete mellan arbetsförmedlingen, Boliden, Metall, Trygghetsrådet och Trygghetsfonden vara en god grund för insatser i Kristineberg.

Även det pågående arbetslöshetsprojektet, projekt Djärven, i Sorsele kommun visar att goda resultat kan nås på orter med svag sysselsättning och hög arbetslöshet.

När det gäller långsiktiga insatser för att stärka sysselsättningen vill jag peka på de förslag som lagts fram i årets budgetproposition.

Regeringens förslag innebär bl. a. ökat stöd:

- till teknik- och utvecklingscentra
- för utbildning och forskning
- för förstärkning av vägnätet med 575 milj. kr.

Kommunikationerna har stor betydelse för utvecklingen av olika regioner. Våren 1986 gav regeringen vägverket, luftfartsverket, statens järnvägar och sjöfartsverket i uppdrag att genomföra en långsiktig investeringsplanering.

Televerket kommer att investera 23 miljarder kronor under 1988–1990. Merparten av investeringarna ligger på telenätet. Regeringen har uttalat att det är angeläget att denna utbyggnad av kapacitet och introduktion av ny teknik sker så att en regional utveckling främjas.

Vissa kommunala flygplatser har svårt att nå lönsamhet. 15 milj. kr. föreslås till driftbidrag till sådana flygplatser. Vid fördelning av medlen kommer regionalpolitiska mål att vara avgörande.

Regeringen har av inlandskommunerna i Västerbottens län fått ett förslag till utvecklingsprogram för de inre delarna av länet. Programmet övervägs för närvarande inom regeringskansliet.

Regeringen följer med uppmärksamhet utvecklingen inom gruvnäringen i Västerbotten och de följdverkningar på personalsidan som kan komma.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 23 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min interpellation.

Det är intressant att notera att arbetsmarknadsministern känner oro för utvecklingen i Västerbottens inland. När man lyssnar på industriministern kan man lätt få föreställningen att allt är gott och väl och problemen består i att vi från oppositionen svartmålar situationen.

Det är helt klart att mineraler tillhör de ändliga resurserna. Nedläggningar av gruvor har tidigare ägt rum. Jag vill bara erinra om Adakgruvan. Då var förhållandet det att den brytvärda malmen var slut. Nya arbetstillfällen erbjöds då i närliggande gruvor. I dag är situationen den att man lägger ned gruvor utan att först ha försäkrat sig om att mineraltillgångarna verkligen har tagit slut. Bristen på framförhållning genom neddragningar i prospekteringsverksamheten anses vara det mest stötande i den indragningsväg som nu äger rum inom gruvnäringen.

För en vecka sedan gick ett tyst fackeltåg genom Kristineberg. Samhällets 700 invånare gick man ur huse och möttes av 1 000 andra, som med bussar och bilar kommit från bygden kring Kristineberg. Det var alla de som oroades, de som bor i Lycksele, Norsjö och Malå, de som bor i Rökå, Björksele och Adak. Genom sin närvaro bidrog de till en värdig manifestation, som syftade till att väcka intresse för den situation bygden lever i.

När arbetstillfällen dras in i denna omfattning drabbas inte bara gruvarbetaren. Hela familjen, servicenäringen, skolan och kommunen får helt ändrade förutsättningar. Redan innan de aviserade förändringarna rörande anställda inom gruvnäringen trätt i kraft, har dessa bygder svåra arbetsmarknadsproblem. Inte bara den privata näringen har minskat antalet anställda. Även AMS, som tidigare haft kontor i de flesta kommuner, har centraliserat sin verksamhet. Det finns flera exempel som visar på den nedrustning som skett.

När man tittar på statistik som beskriver befolkningsminskningen, finner man ytterligare bevis på den situation som råder i dessa bygder. Malå kommun, med 4 193 invånare, har minskat med 29 personer. Norsjö kommun, med 5 397 invånare, har minskat med 48 personer, och Lycksele, som har 14 000 invånare, har minskat med 69 personer. Jag skulle kunna räkna upp alla kommuner med en stadigt minskande befolkning.

Redan i den nuvarande situationen har det visat sig svårt att klara en sysselsättningsökning. Inom pendelavstånd finns ingen attraktiv arbetsmarknad. Arbetet finns där befolkningskoncentrationen är som mest besvärande, i Stockholmsområdet. Det var detta man visste om när man gick man ur huse i Kristineberg måndagen den 9 mars 1987.

Av de åtgärder arbetsmarknadsministern redovisar är inga speciellt riktade till Kristinebergsområdet. Antalet förtidspensioneringar tycker jag talar för ett accepterande av äldreavgångar, och det är inte något annat än ett nederlag. Övriga anslag behövs redan i dag i Västerbottens inland. De skall ju delas mellan många skogslän.

Jag skulle vilja att Anna-Greta Leijon besökte Skelleftefälten och upplevde stämningen och förhoppningarna och även kampandan. Ett besök är naturligtvis inte tillräckligt, men det skulle visa att regeringen har ett intresse även för denna del av Sverige. Varken sjöfarts-, luftfarts- eller järnvägssatsningar innebär direkta möjligheter att förbättra situationen här. Vägverket däremot kunde göra mycket för att skapa arbeten. Sedan linbanan stängdes går de tunga malmtransporterna på landsväg, och det kommer att märkas i form av ökad förslitning.

När det gäller televerket vill jag framhålla att anslaget under perioden 1988–1990 kan ge underlag för utvecklingen av ny teknik. Det är helt naturligt bra, men det kräver utbildad personal och det kräver också arbetsuppgifter. Här kan mycket utvecklingsarbete ske, om bara viljan finns.

Det är intressant att notera att ett paket för inlandskommunerna övervägs i regeringskansliet. Här finns också förslag till satsningar på prospekteringar och utnyttjande av den malm som man i dag känner till. Nog ligger det väl närmast till hands att utgå från att det är näringen på orten som bör stödjas genom nya insatser.

Är Anna-Greta Leijon beredd att sätta sig in i våra problem? Säg åtminstone lycka till! Vi skulle uppskatta om även Västerbottens inland blev intressant för regeringen – och då inte bara när det gäller att utöka naturreservaten.

Det omtalade Djärvenprojektet i Sorsele, som är min hemkommun, är ett projekt som på sikt kan resultera i en förändrad inställning till stödåtgärder i inlandskommuner och glesbygdsområden. Där får man sedan samla de anslag som finns i en pott och låta de lokalt, alltså på orten, verksamma själva fördela medlen. Jag tror att det är att använda pengarna på rätt sätt. Jag tror också att det kommer att resultera i väldigt många egna initiativ – och sådana finns det i dessa bygder.

Man behöver alltså känna att även regeringen tror på den här bygden. Man behöver känna att det inte bara är Uddevalla, Bergslagen och andra områden i Sverige som är intressanta utan att även Västerbottens inland är föremål för stort intresse från regeringens sida.

Anf. 24 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Steget är inte långt från föregående interpellationsdebatt till den här, som handlar om Kristinebergsgruvan. Det i sig väcker också vissa funderingar. I föregående debatt sade industriministern att det bör finnas goda utvecklingsmöjligheter för gruvnäringen i Västerbotten. Nu diskuterar vi hur man skall komma till rätta med de negativa effekterna av vad som för närvarande sker inom gruvnäringen. Enligt min mening går det hela inte riktigt ihop. Förklaringen torde väl vara att det saknas en sammanhängande politik här i landet.

Jag håller emellertid med arbetsmarknadsministern om att nu rådande förhållanden i Västerbotten – och då i synnerhet i inlandet – inger oro. Jag har förståelse för de svårigheter som arbetsmarknadsministern har att brottas med när det gäller att försöka lindra effekterna av gummiföretaget Trelleborgs omstrukturering av Boliden.

Vidare noterar jag att arbetsmarknadsministern inte framför den till intet förpliktande uppmaningen att företaget skall ta sitt ansvar. I andra sammanhang har man hört och även sett vad det innebär. Vid SMV i Stensele innebar det att halva arbetsstyrkan försvann. Jag är inte emot att ett sådant ansvar skulle finnas – tvärtom! Men i nuvarande marknadsekonomi blir sådana utfästelser bara ett slag i luften.

Nu nämner arbetsmarknadsministern några tänkbara åtgärder som kan sättas in. Men jag har svårt att föreställa mig att dessa kan komma att fullt ut kompensera vad som har skett, och som nu sker, vid denna gruva. Här vill jag inflika följande. Eftersom det har rått anställningsstopp vid gruvan under den senaste tiden, omfattar den verkliga avgången omkring 350 anställda, alltså något mer än vad som nämns i svaret. Om man därtill lägger multiplikatoreffekten är det uppemot 900 arbetsställen som förloras – detta i en bygd som är helt beroende av gruvan. Med andra ord: orten står och faller med gruvan.

Det hör också till bilden att under första delen av 1980-talet har Kristinebergsfältet gett en avkastning på ca 250 milj. kr. – det har alltså gått mycket bra. Nu sägs att det var en förlust under förra året på 11 milj. kr., men det beror nog på hur man räknar. Detta visar den kortsiktighet som har kommit in i bilden när det gäller gruvnäringen.

Jag skulle därför vilja ge arbetsmarknadsministern ett förslag till ytterligare en åtgärd: Ta ett allvarligt samtal med industriministern om ett brett upplagt åtgärdsprogram för gruvnäringen! Arbetsmarknadsministern kanske har större framgång än vi ledamöter hade under den föregående interpellationsdebatten. Om ett sådant åtgärdsprogram blir verklighet skulle arbetsmarknadsministern säkert slippa många svåra problem framdeles.

Vi som bor i inlandet vet också – och har erfarenhet av – vad talet om ersättningsarbeten och förhindrande av negativa effekter innebär. Sedan 1960 har Västerbottens inland förlorat 22 000 invånare – det är siffror som talar sitt tydliga och skrämmande språk. Detta säger jag utan att vilja förneka eller förringa det som har gjorts, men den faktiska utvecklingen i inlandet har inneburit att ingen kan lita på utfästelserna om att ersättningsjobb skall ordnas osv. Det finns en gräns när människor blir immuna mot sådana löften och högtidliga uttalanden.

Jag finner inte några sådana löften och uttalanden i arbetsmarknadsministrans svar, och det skulle självfallet inte människorna i Kristineberg heller bli hjälpta av. Men då kvarstår frågan hur sysselsättningen i Kristinebergsområdet skall räddas, och den frågan tycker jag fortfarande står obesvarad.

Anf. 25 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Det är självklart att den kris som nu drabbar gruvnäringen med minskande lönsamhet får effekter vad avser sysselsättningen. De regionalpolitiska problemen har sålunda förvärrats under senare år. Tillväxten är i dag koncentrerad till ett fåtal storstadsområden i landet, inte till Västerbotten. De snabbt expanderande delarna av ekonomin, som data- och tjänsteföretag, söker sig till storstäderna, inte till glesbygd. Regeringen står många gånger tomhänt när det gäller Västerbotten. Industriministern framförde i den tidigare interpellationsdebatten att det hade satsats mycket på Västerbotten, men jag vill hävda att så inte har skett.

Folkpartiet anser att regionala insatser för att undvika realkapitalförstöring nu måste till. Det handlar om överlevnad för både Kristineberg och samhällen i övrigt i Västerbotten. Mest oroande är det lämmeltåg som går från inlandskommunerna till storstadsområdena. Jag sade tidigare att det hade skett en kraftig befolkningsminskning i Västerbottens inland, och de flesta av inlandskommunerna har faktiskt mist en stor del av sin befolkning sedan 1983. Det är egentligen bara Umeå som har klarat sig någorlunda hyggligt, detta tack vare det universitet som finns där. Arbetslösheten bland 20–24-åringar har ökat. Den ligger i inlandet i medeltal på 10 %, men är som värst i Doroteaområdet med 17,7 % arbetslösa och i Storuman med 16,2 %. Länsarbetsnämndens prognos är att befolkningsminskningen i inlandet fortsätter – man beräknar för 1987 att den kommer att stanna på ungefär 650 personer.

Vad skall vi göra för att klara av den här krisen? I går åkte jag genom hela inlandsområdet, Sorsele, Malå och Kristineberg. Jag känner stor oro för de unga människor som har satsat hela sin framtid på att bosätta sig i Kristineberg och som har fått sin utkomst där. Försvinner jobben på kort sikt får det verkningar för all samhällsservice. Skolor, affärer och andra servicenäringar kommer att försvinna – förutom den kapitalförstöring som sker på gjorda insatser. Jag tänker på dessa människors villor. En av de kvinnor som var med vid den stora demonstrationsmarschen i Kristineberg sade så här: Ingen vettig människa köper en villa i Kristineberg. Skulle vi flytta och lämna villan förlorar vi hundratusentals kronor. Det är så framtiden ser ut för närvarande.

Förra året framförde vi från de borgerliga partierna förslag om tillsättande av en regionalpolitisk kommission. Men den kommissionen kom inte till stånd; behovet ansågs överdrivet. Ändå framgår det av bl. a. länsarbetsnämndens rapport och bekräftas av den nyligen till Norrbotten avflyttade länsarbetsdirektören att arbetsmarknadsläget i Västerbotten t. o. m. är allvarligare än läget i Norrbotten. Men Norrbotten får nu 22 miljoner för särskilda beredskapsarbeten. Alltsedan första halvåret 1985 har arbetslöshetsutvecklingen pekats i negativ riktning i Västerbotten. Västerbotten är ett av de få län – fyra stycken – som fjärde kvartalet 1986 hade fler arbetslösa än

vid motsvarande tidpunkt året innan. Det talar litet grand om hur läget är totalt sett i Västerbotten.

Jag har läst det svar som arbetsmarknadsministern har lämnat. Jag tycker att det positiva i svaret är att regeringen tar allvarligt på det program som inlandskommunerna har lämnat då det gäller en utveckling för inlandet. Ställ upp för överlevnad i inlandet, vill jag säga till arbetsmarknadsministern. Det behövs många åtgärder. Västerbottningarna är ett arbetsamt och tålmodigt folk. Människorna i vårt län har en strävan att klara sin situation och sin överlevnad. Men när ett sådant här dråpslag drabbar befolkningen, när en sådan kraftig nedgång sker inom gruvnäringen och gruvhanteringen, måste det till extraordinära insatser för att klara den befolkning som behöver finnas kvar för att inlandet skall fungera.

Jag vill till sist säga att många av de unga familjer som nu finns i Västerbottens inland härstammar från de generationer som lockades upp dit av den kolonialiseringsdrive som ägde rum. Då behövde man arbetskraft till skogen. Låt nu de här människorna känna att de också kan leva kvar i flera generationer och bruka den bygd som vi så väl behöver, en bygd som har stor betydelse för hela landet.

Anf. 26 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! En del av de frågeställningar och synpunkter som har kommit upp i inläggen nu är desamma som diskuterades med industriminister Thage Peterson alldeles nyss. Jag tänker inte upprepa den diskussionen. Jag menar att det Thage Peterson sade är en beskrivning av regeringens insatser när det gäller gruvnäringen som självfallet hela regeringen, och då även jag, står bakom. Det finns ingen anledning att ta upp ytterligare diskussion i samband med den här interpellationen.

Låt mig emellertid säga att Västerbottens inland länge har dragits med stora problem på arbetsmarknaden. Det är nog alla i regeringen medvetna om, men det är möjligt att vi – liksom många andra – inte riktigt har sett Västerbottens alldeles speciella problem. Västerbotten är ett stort län, och strukturen skiljer sig rätt mycket från strukturen i andra län, t. ex. Norrbottens län. Siffrorna för Västerbottens län när det gäller t. ex. arbetslöshet har ofta tack vare situationen i Umeå framstått som relativt goda jämfört med siffrorna för vissa andra län, men problemen är de som tagits upp här, nämligen att skillnaderna mellan kustlandet och inlandet är mycket stora. Jag tror att det i dag finns en betydande medvetenhet om detta. Det görs också många insatser. Jag redovisade nyss exempel på åtgärder som självfallet spelar en stor roll och kommer att betyda mycket för möjligheterna att lyfta inlandskommunerna.

Ulla Orring sade att Norrbotten får 22,5 milj. kr. för extra beredskapsarbeten. Dessa 22,5 milj. kr., som Ulla Orring tänker på, går till den försöksverksamhet som bedrivs i östra Norrbotten, i de oerhört sargade Tornedalskommunerna. Det är en försöksverksamhet som kommer att bli av stort intresse för alla glesbygder i Sverige. Vi har helt nyligen fått en första rapport om hur verksamheten fungerar, och det tycks oss som om man, glädjande nog, har börjat finna nya metoder för att skapa fasta arbeten i områden som länge har varit drabbade av stor avfolkning, inte minst när det

Meddelande om dagens sammanträde

Om friställningen av personal vid Kristinebergsgruvan i Västerbottens inland

gäller unga kvinnor. Verksamheten har pågått under kort tid, men när vi bättre än i dag kan dra slutsatser av detta arbete så kommer det inte att stanna vid Norrbotten. Är resultatet bra måste vi sprida verksamheten också till andra delar av landet.

Karin Israelsson säger att hon skulle sätta värde på om jag satte mig in i Västerbottens problem. Jag vill påstå att jag delvis har gjort det. Projektet Djärven i Sorsele, som Karin Israelsson talar om, har tillkommit i hög grad därför att jag personligen har medverkat till det, bl. a. efter resor jag gjorde i Västerbotten, då jag fick goda förslag från olika lokala och regionala instanser.

Min första arbetsdag i år tillbringade jag i Vännäs och invigde då Vännäs läger, det gamla militärläget som vi med beredskapspengar har omvandlat till ett nytt modernt konferenscenter, speciellt utrustat med moderna datorer och modern kommunikation i övrigt.

Den 6 mars var jag i Umeå, bl. a. på länsarbetsnämnden, och fick en mycket noggrann beskrivning av det aktuella läget och av de förslag som länsarbetsnämnden diskuterar. Jag kan berätta att jag den 4 och 5 april kommer att vara i Lycksele. Jag kommer att få rika tillfällen att ta del av de lokala och regionala synpunkterna och erfarenheterna. Jag är övertygad om att insatser behövs.

Karin Israelsson sade att jag åtminstone kunde önska lycka till. Ja, uttrycket "önska lycka till" har i sådana här sammanhang fått en klang som inte är så rolig. Vad jag framför allt skulle vilja säga är: Ta vara på kampanjan, den kommer att behövas. Den kampanjan tillsammans med stöd från oss centralt kan göra det möjligt för Västerbottens inland att klara problemen så att de enskilda människornas svårigheter kan övervinnas.

6 § Meddelande om dagens sammanträde

Anf. 27 TREDJE VICE TALMANNEN:

Med hänsyn till att åtskilliga talare utöver interpellanterna anmält sig till de förestående debatterna kommer dagens sammanträde sannolikt att fortsätta efter kl. 19.00. Något middagsuppehåll anordnas inte.

7 § Svar på interpellation 1986/87:170 om friställningen av personal vid Kristinebergsgruvan i Västerbottens inland (forts.)

Anf. 28 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för den fördjupning av svaret som hon gjorde i sin replik genom redovisningen av inställningen till Västerbotten och Västerbottens läns inland. Det är möjligt att Thage G. Petersons inlägg här dessförinnan försatte oss i en något märklig sinnesstämning, eftersom han beskrev situationen på ett så glättat sätt och som helt problemfri.

Problem finns verkligen i AC-län. Vi som kommer därifrån känner väl till dem. Vi känner till Umeås situation, och vi känner till inlandets situation. Vi

vet att Västerbottens problem ser annorlunda ut än Norrbottens, men vi vill ändå att Västerbottens inland skall behandlas på samma sätt som Norrbotten; jag tänker på de avgifter som man får sänkta om man bor på andra sidan gränsen norrut.

Det är bra med försöksverksamhet, och vi hoppas att det som händer uppe i västra Norrbotten också skall ge impulser till Västerbotten – det behöver vi mycket snabbt.

Jag kan också rapportera att det pågår mycket som är utslag av vad Anna-Greta Leijon kallade kampanja i Västerbottens inland. Intresseföreningar håller på att bildas, och vi vägrar numera att ta för givet att de propåer som görs om flyttning är de enda möjligheterna. Först skall det penetreras om det inte finns andra möjligheter att rädda oss.

Låt mig bara citera vad man sade den här dagen i Kristineberg:

”Backa några steg tillbaka, Boliden, till den tid då varje anställd var en resurs för företaget i mycket högre grad än vad som är fallet i dag! På den tiden fanns beslutsfattarna här uppe, och beslutet gjordes inom regionen i norr.

Det är inga bidrag av staten vi eftersträvar eller begär – vi vill ha tillbaka en liten del av allt som levererats i värden från gruvindustrin och Norrlandssamhället i stort ner över vårt avlånga land.” – – –

”Folk upplever sig som överflödiga och utan värde.”

Jag kan nog lova Anna-Greta Leijon att hon vid sitt besök i Lycksele i april kommer att få information om situationen. Jag vill ge Anna-Greta Leijon några råd:

Se till att de initiativ som tas och som är små inte förringas. Ta vara även på dem och gör det möjligt att få det stöd som behövs. Det är inte alla gånger det rent ekonomiska som är det viktigaste – det kan vara att någon i alla fall visar ett intresse, att någon tror att de här satsningarna är möjliga.

Decentralisera beslutet! Se till att beslutsfattarna som sitter på orten är de som har mest att säga till om när det gäller att fördela medlen – då tror jag att de kommer rätt. Jag litar inte ens på att de som befinner sig i Umeåregionen verkligen förstår inlandet.

Kampanjan behövs, och jag önskar Anna-Greta Leijon lycka till när hon åker upp och informerar sig. Jag hoppas att hon kan få oss att känna att vi också är av intresse, att vi betyder någonting.

Anf. 29 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag ber också att få tacka arbetsmarknadsminister Anna-Greta Leijon för hennes senaste inlägg. Jag tycker att det vittnade om en kunskap om de förhållanden som vi lever under i Västerbotten. Jag tycker att regeringen därigenom erkänner att man tidigare inte på ett fullgott sätt har förstått hur situationen varit och nu försöker att ställa upp för Västerbottens inland.

När det gäller den debatt som industriministern förde i frågan, vad vi kunde göra för inomregionala insatser, vill jag påpeka att då AMU-center skulle lokaliseras till Lycksele – det ville vi från alla politiska partier – ville de fackliga företrädarna att det skulle lokaliseras till Umeå. Det behövs mer samarbete och förståelse även inom den fackliga organisationen.

Vi har flera stora problem i länet. Det är de strukturella problemen inom gruvnäringen, sågverken och verkstadsindustrin. Det är jordbruket och livsmedelsindustrin. Vi har en kraftig minskning av befolkningen i inlandet. Vi har också frågan om kvinnornas arbetsmarknad. Den enda del som expanderar inom kvinnornas arbetsmarknadssfär är barn- och äldreomsorgen. Den behövs fortfarande.

Från folkpartiets sida har vi prioriterat regionalpolitiken. Vi tycker, precis som Anna-Greta Leijon talar om här i dag, att det behövs stöd till lokala och personliga initiativ. Vi tror inte på de stora industrierna. De passar inte i vårt inland. Befolkningen i Västerbottens inland har en strävan att kunna klara sig själv – det har man fått göra i alla tider. Men man måste nu få ett starkt stöd från hela samhället för att klara de strukturella problemen.

Från folkpartiets sida har vi velat satsa 145 milj. kr. mer på länsanslagen. Vi anser att det är länsstyrelsen som kan fatta de bästa besluten; låt mig säga att den sitter närmast folket.

Till sist vill jag säga att vi vill att både regering och riksdag skall ställa upp för inlandet och för dess överlevnad. Vi behöver inlandet.

Anf. 30 JOHN ANDERSSON (vpk):

Herr talman! Jag tycker inte att arbetsmarknadsministern har någon avundsvärd uppgift när det skall städas upp på alla håll och kanter. Jag tror också att arbetsmarknadsministern vet en hel del om situationen i Västerbottens inland. Det betvivlar jag inte. Jag utgår då också från att arbetsmarknadsministern har förståelse för att vi ofta ställer oss tvivlande till olika besked om ersättningsjobb osv. när befintlig verksamhet har försvunnit. Västerbottens inland är en region, där vi redan förut har långt mellan de röda stugorna. När en sådan region har förlorat över 20 000 människor på en tjugofemårsperiod, är det många som i dag har tappat tron på att man menar allvar när man säger att man skall försöka hjälpa till och ersätta den förlorade sysselsättningen.

Anna-Greta Leijon vill inte diskutera detta med gruvnäringen. Men det måste väl vara intressant även för en arbetsmarknadsminister att ta sig en funderare över om man inte på alla vis borde försöka fortsätta med en befintlig verksamhet när det finns möjlighet till det, i stället för att uppgivet låta det hela förlöpa och försöka ersätta förlorad sysselsättning.

Gruvnäringen har enormt stor betydelse för Västerbottens inland. Frågan är om man skall acceptera att våra naturtillgångar handhas på det sätt som sker nu, att prisfluktuationer och kortsiktiga vinstintressen skall få vara avgörande för om en gruva skall stängas eller inte. Skall det inte vara som förr, då man hade litet is i magen och kanske tog några förlustår, för man visste att det skulle komma bättre tider och att det skulle gå bättre, i stället för att slå sönder en sådan viktig näring för regionen? Jag tycker att det borde vara en fråga som arbetsmarknadsministern från gång till annan kunde fundera över.

Överläggningen var härmed avslutad.

Om SSAB:s strukturplan och sysselsättningen i Kopparbergs län

Anf. 31 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Margareta Gard har frågat industriministern vilka åtgärder industriministern ämnar vidta för att förhindra att Grängesberg som samhälle utdraderas.

Björn Körlof har frågat industriministern vilken beredskap han har för olika åtgärder i de drabbade orterna om SSAB:s strukturplan genomförs samt vilka olika statliga insatser, utöver de som faller inom industriministerns ansvarsområde, som kan övervägas för att lindra verkningarna av strukturplanens genomförande.

Interpellationerna har överlämnats till mig.

Det förslag till strukturplan SSAB:s ledning lagt fram behandlas nu inom företaget enligt medbestämmandeavtalet. Något slutligt ställningstagande har således inte skett. De planer på nedläggning av gruvdriften i Grängesberg och Dannemora som SSAB:s ledning presenterat inger stark oro för den framtida sysselsättningen på berörda orter och regeringen följer noga utvecklingen.

Ett genomförande av strukturplanen innebär att en redan besvärlig arbetsmarknad ytterligare kraftigt försämras. Ludvika kommun och Grängesberg har sedan slutet av 1970-talet haft en negativ befolkningsutveckling.

Näringslivets utveckling i Kopparbergs län kännetecknas av omvälvningen inom och omstruktureringen av basindustrierna där Bergslagskommunerna drabbats hårdast.

Trots hög arbetslöshet råder samtidigt brist på välutbildad personal hos flera företag. Detta belyser hur arbetets innehåll ställer allt större krav på utbildning och erfarenhet. Därför fordras det både en generell höjning av arbetskraftens kunskapsnivå och speciella insatser för att täcka rekryteringsgapet inom bristyrkesområdena.

Det treåriga utvecklingsprogram för Bergslagen som riksdagen beslutat om innehåller därför bl. a. insatser för att stödja och utveckla ny teknik samt resurser för att genom utbildning höja kompetensen hos arbetstagarna i regionen. Bland de projekt som påbörjats kan bl. a. nämnas:

Två nya utbildningslinjer startade hösten 1986 vid högskolan i Falun/Borlänge. Samtidigt fick högskolan kraftigt förstärkta resurser för fortbildningskurser. Sammanlagt tillförs högskolan 3,4 milj. kr. i extra medel under innevarande läsår. Dessutom driver högskolan i Eskilstuna/Västerås en tredje ny utbildning i Ludvika. Dessa utbildningar är en del i projektet "Bergslagens Tekniska Högskola".

Pilotprojekt inom Borlänges skolor med syftet att bredda flickors utbildnings- och yrkesval.

Resurscentrum för ADB-utbildning i Dalarna.

För att förstärka fou-miljön inom materialområdet har regeringen vidare lämnat 9 milj. kr. i stöd till uppbyggnad av ett materialtekniskt laboratorium.

På flera orter i länet, bl. a. Borlänge och Ludvika, finns eller utvecklas i dag teknikcentrum.

De resurser som avsatts för Bergslagsprogrammet inkl. Bergslagsdelegationen och förslagen till regional- och arbetsmarknadspolitiska insatser i årets budgetproposition utgör tillsammans en god grund för att stärka länets utveckling och sysselsättning.

Ett intensivt arbete pågår således för att långsiktigt utveckla Bergslagsregionen. Jag är övertygad om att detta kommer att leda till positiva resultat. När det gäller frågan om gruvnäringen följer regeringen noga händelseutvecklingen i Grängesberg och håller sig informerad om de förhandlingar om strukturplanen som nu pågår inom företaget. Vilka åtgärder som kan bli aktuella att vidta är det ännu för tidigt att ta ställning till.

Anf. 32 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Tack för svaret, arbetsmarknadsministern! Men jag är djupt besviken – för det första för att industriministern fortsätter sin "kurrageompolitik" även här i riksdagen när det gäller Grängesbergsfrågan, och för det andra för det svar jag har fått av arbetsmarknadsministern.

Som ansvarig minister för industrifrågor, och därtill för en fråga som gäller ett företag där staten är huvudägare, borde industriministern åtminstone här i riksdagen ge sin syn på problemlösningen för Grängesberg.

Jag ifrågasätter inte riktigheten i den föreslagna strukturplanen vad gäller den långsiktiga gruvdriften i Grängesberg. Att gruvor når ett läge där de blir olönsamma är ingen nyhet. Sådant har hänt tidigare och kommer att hända även i framtiden.

Vad som däremot är så bekymmersamt i Grängesbergsfallet är att hela samhället är uppbyggt runt gruvan. Problemet storlek framgår av att av samhällets drygt 4 000 invånare är 760 anställda vid gruvan. Det finns en väl uppbyggd infrastruktur, och många anställda har egnahem.

Men det helt övergripande problemet med gruvnedläggelsen är den korta avvecklingsperioden på drygt ett år. Inget samhälle, med den sysselsättningsstruktur som Grängesberg har, kan i ordnade former så genomgripande förändras på så kort tid.

Tänk tanken, Anna-Greta Leijon, att en dag nästa höst går 760 av samhällets 4 000 invånare hem från arbetet för att nästa dag inte ha något arbete att gå till.

Det svar som arbetsmarknadsministern har gett mig innebär till en del en lösning som kunde vara tänkbar om det gällde ett problem som låg några år fram i tiden, så att det kunde ske en successiv och genomarbetad utslussning i omskolnings- och utbildningsverksamhet. Men för Grängesbergs del är problemen nära i tiden och gäller även till en del en grupp människor som har arbetsuppgifter av ett mera ovanligt slag på dagens arbetsmarknadsområde, nämligen gruvbrytning.

Vad arbetsmarknadsministern föreslår är precis det som har befarats, att Grängesberg blir ett enda stort AMS- och utbildningsläger, för att efter en tid helt överges av dem som kan finna nya arbeten eller i bästa fall en utbildning.

Anna-Greta Leijon pekar på bristen på välutbildad personal hos flera företag i kommunen. Det är riktigt, och jag välkomnar den utbildningsinsats som gjorts på teknik- och datorområdet i vårt län. Det är en viktig tillgång, framför allt för den befintliga industrin men även för – förhopp-

ningsvis – nya företag. Men arbetsmarknadsministern gör det alltför lätt för sig genom att enbart hänvisa till utbildningsmöjligheterna och den långsiktiga utvecklingen i Bergslagen när problemen är nära nog akuta.

Jag vill ställa frågan om inte Anna-Greta Leijon anser att avvecklingstiden är orimligt kort med tanke på problemens storlek för de anställda och för samhället som sådant.

Sedan vill jag gärna ha ett förtydligande av den sista meningen i Anna-Greta Leijons svar: "Vilka åtgärder som kan bli aktuella att vidta är det ännu för tidigt att ta ställning till."

Tiden är kort, Anna-Greta Leijon, om strukturplanens tidplan ligger fast.

Anf. 33 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min interpellation. Jag tar gärna en debatt med arbetsmarknadsministern om detta, men det var faktiskt industriministern jag ställde mina frågor till, och jag tyckte att de frågorna i allra högsta grad föll på hans ansvarsområde – mycket mer än på arbetsmarknadsministerns. Det är, tycker jag, en litet konstig arbetsfördelning som regeringen här har gjort. Men låt det vara som det är med det.

Bergslagsregionens stora svårigheter att hävda sitt näringsliv och säkra sina arbetstillfällen är kända sedan lång tid tillbaka. Jag skall inte gå djupare in på dem, men jag vill poängtera några saker.

Svårigheterna har sitt ursprung i en ensidig arbetsmarknad, som är uppbyggd på hårt konkurrensutsatta basnäringar. Samtidigt bör det understrykas att dessa basnäringar har en avgörande betydelse för vår utrikeshandel. Regionen ligger tillbakaträngd långt från de stora marknaderna, och eftersom det handlar om basnäringar med tunga och skrymmande transporter kämpar man också med höga transportkostnader. Till det skall läggas det höga kostnadsläge som svenskt näringsliv rent generellt har att kämpa med i förhållande till sina konkurrentländer. Den miljö som basnäringarna i Bergslagen således har att arbeta i är ogynnsam i förhållande till konkurrenternas. Och miljön har sannerligen inte blivit bättre av en mängd olika åtgärder som den socialdemokratiska regeringen efter sitt makttillträde har vidtagit. Jag kan peka på t. ex. löntagarfonderna, som har dränerat regionen på flera miljarder kronor. Det som man sedan har satsat för att försöka rädda sysselsättningsstillfällena och åstadkomma en bättre utveckling rör sig i Bergslagspaketet om några hundratal miljoner. Det är inte så konstigt att företagen får bekymmer med sin utveckling, sina investeringar och sin lönsamhet, när de dräneras på så stora pengar som de själva egentligen borde få använda för sin egen utveckling, sina egna investeringar och sin egen teknikutveckling.

Till detta kommer ytterligare hot vid horisonten: hotet om en snabbare avveckling av kärnkraften än vad som tidigare har förutsatts, vilket enligt en prognos som jag läst skulle innebära näst intill fördubblade elpriser. Det skulle slå bort stora delar av förutsättningarna för bl. a. stålverksindustrin inte bara i Bergslagen utan också längs Norrlandskusten och även drabba pappersindustrin med stora svårigheter på kostnadssidan.

Kommunikationerna är ett viktigt och betydelsefullt element i utveckling-

en av regionen. Vi har fått en del pengar till kommunikationer, och det är viktigt framför allt för skogsbilnätet. När det gäller tågkommunikationerna hotas regionen av att hamna på efterkälken i investeringsutvecklingen. Det är oerhört viktigt att arbetsmarknadsministern talar med kommunikationsministern om utvecklingen av tågtrafiken till och från Bergslagsregionen. Det gäller tåg från Stockholm upp till Falun/Borlänge och Mora, tåg till Ludvika och tåg från Gävle över Ludvika och Kil till Göteborg, där nu stora tunga transporter går på landsvägar med lastbil, transporter som skulle kunna gå på järnväg, vilket förhoppningsvis också skulle bli billigare. Länsvägen upp till Jämtland liksom vägarna till Gävleborgs län och till Värmland dras alla med bekymmer, och detta bidrar till att industrins kostnader för transporter blir mycket höga. Bilar utsätts för stort slitage och stora skador. Ett bättre vägnät tillhör de saker som skulle göra företagens miljö betydligt mer kostnadseffektiv.

Televerket kan också bidra med en hel del satsningar. Jag har inhämtat att televerket satsar ungefär 100 milj. kr. varje år i investeringar i forskning och utveckling. Skulle inte någon av dessa investeringar kunna göras i Bergslagsregionen? Skulle inte en del av denna forskning och utveckling som äger rum inom televerket kunna äga rum i Bergslagen, i Dalarna?

I mitten på 70-talet diskuterades inom försvaret möjligheterna att bygga upp vad man då kallade för "permanent repövningsläger". Aktuellt var då att göra detta i Kalix, men det blev i stället en satsning på ett förband i Arvidsjaur. Jag menar emellertid att en tanke som bör prövas inför beslutet om arméns utbildningssystem om två år är möjligheten att bygga upp ett permanent repetitionsövningsläger i Ludvikatrakten, där förband från hela Bergslagens militärområde, dvs. Karlstad, Kristinehamn, Örebro och Falun, skulle kunna öva i ett system som var mer utspritt över tiden. Ett sådant här läger skulle dra till sig en del arbetskraft från de olika förband som nu är lokaliserade till de större orterna, och därmed skulle man hjälpa framför allt Ludvikaregionen med mer permanenta sysselsättningstillfällen.

Herr talman! Som avslutning vill jag säga att jag inte är nöjd med svaret. Arbetsmarknadsministern vill inte ge något besked om andra statliga aktiviteter, som skulle kunna sättas in för att råda bot på det som kan inträffa, om strukturplanen genomförs. Det som satsas i Bergslagsprogrammet är på tok för litet i förhållande till vad regionen har dränerats på i form av skatter och avgifter och i synnerhet de stora summor som har gått till löntagarfonderna, pengar som inte investeras i Bergslagsregionen.

Anf. 34 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Till Margareta Gard skulle jag vilja säga att det är alldeles för tidigt att kasta yxan i sjön. Jag tror inte alls att det är nödvändigt med någon snabbavveckling av gruvdivisionen inom SSAB. Jag kan mycket väl förstå att Anna-Greta Leijon uppträder försiktigt här i dag, för jag tror att det är alldeles för tidigt att komma med några bestämda svar i den här frågan.

Skälet till att jag går upp i den här debatten är att jag vill att man skall ha rätt perspektiv på SSAB:s strukturplan. I och för sig är det sant att sysselsättningen i orter som Grängesberg och Borlänge behöver stärkas. Däremot är det mycket tveksamt om det finns några skäl till inskränkningar i

Prot. 1986/87:88
17 mars 1987

*Om SSAB:s struktur-
plan och sysselsätt-
ningen i Kopparbergs
län*

Domnarvet. Det finns inte något skäl till en snabbavveckling av gruvorna i Grängesberg och Dannemora.

Jag vill särskilt uppehålla mig vid situationen vid gruvdivisionen, eftersom en viss desinformation har spritts under de senaste dagarna. Vad jag syftar på är de tolkningar som gjorts i den revisionsrapport som Bohlins revisionsbyrå avgivit på industridepartementets uppdrag.

Nu kan man först säga att det är litet egendomligt att över huvud taget beställa en revisionsrapport av det här slaget. Revisorer kan bara se i backspegeln. Det är inte deras sak att göra framtidsbedömningar. Fakta i målet är å andra sidan väl kända. Revisionsrapporten bringar heller inga nya fakta i dagen.

Ändock har rapporten getts en för gruvdivisionen negativ tolkning. Det beror faktiskt också på att revisorerna med en viss medvetenhet dragit slutsatser från dagens situation som inte är berättigade. Om man räknar korrekt och tar hänsyn till kurssäkring finner man att gruvdivisionen under åren 1982–1985 gått med överskott och visat en sammanlagd vinst på 48,7 milj. kr. för att vara exakt. Detta framgår också klart av revisorernas rapport. I fjol förekom visserligen en liten dopping på 22,7 milj. kr., men för 1987 räknar man med en vinst på alternativt 2,0 till 21,2 milj. kr. Det här är resultatet efter terminssäkring av dollarintäkterna. En sådan har gruvdivisionens ledning gjort, och den representerar det korrekta sättet att räkna. Också för 1988 är dollarintäkterna kurssäkrade. De här siffrorna visar att gruvdivisionen också då kommer att gå med överskott. Det är alltså långt ifrån något företag i akut kris som vi talar om.

Nu har revisorerna som ett alternativ att räkna till avistakurs och således bortse från kurssäkringen. Hade gruvdivisionen inte kurssäkrat sina intäkter, hade förlusten i fjol blivit 74,6 milj. kr. Vad revisorerna sedan gör är att de antar att dollarkursen allt framgent skall ligga runt 6:50 kr. och att malmpriserna allt framgent skall vara fallande. Vidare antar de en total passivitet – att inga åtgärder vidtas inom gruvdivisionen. Då kommer de fram till att divisionen 1989 skall visa en förlust om 80–100 milj. kr. Som var och en förstår är dessa resonemang helt hypotetiska, varför de saknar intresse.

När man bedömer gruvornas framtid måste man i stället fråga sig: Vilka möjligheter finns det att effektivisera produktionen, och vilka möjligheter existerar för tillverkning av nya produkter? När det gäller det förra fallet har gruvdivisionen redan tagit fram ett åtgärdsprogram, som skulle spara ungefär 100 milj. kr. på ett par tre års sikt. Vidare har man – som vi känner till efter den diskussion som har förekommit – möjligheter att producera alternativa produkter. Man kan producera vanadin som är en biprodukt vid brytningen av Grängesmalmen. Programmet härvidlag har naturligtvis fått ökad aktualitet i samband med den kommande Sydafrikabojkotten. Vidare har vi den termiska fosfaten och ferriten.

Det är möjligt att gruvdivisionen kan behöva ett visst ägartillskott. För den ett begränsat sådant – ett slags nyemission om man så vill – kan den leva långt in på 90-talet. En sådan lösning är den i särklass mest ekonomiska och mest effektiva både ur mer inskränkt företagsekonomiska aspekter och ur samhällsekonomiska aspekter. Undersökningar på dessa områden måste göras grundligt, innan vi tar ställning i frågan. Jag tror att den senaste tidens

diskussion har varit till en viss nytta. Det är alldeles riktigt att Anna-Greta Leijon inte ger sig in på någon närmare diskussion utan väntar och ser tiden an. I och för sig är det bra om vi kan skaffa nya företag och ny sysselsättning till Bergslagen, Borlänge och Grängesberg, men låt oss först av allt se till att gruvorna får leva vidare.

Anf. 35 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Esaias Tegnér skaldar någonstans: Vad sägas skall är redan sagt. Detta gäller i viss mån Margareta Gards och Bo Söderstens inlägg i den här debatten om Grängesberg. Grängesbergs geografiska läge och samhällets struktur gör ju att det blir utomordentligt svårt att på den platsen skaffa alternativ sysselsättning. Margareta Gard sade med ett visst berättigande att det kan bli ett jättelikt AMU- och utbildningsläger av Grängesberg. Jag är orolig för att det inte slutar med detta, utan att det slutar med att alla som bor där tvingas till kortpendling, långpendling eller flyttlass. Därför är det ganska angeläget att fullfölja de planer som Bo Södersten var inne på, nämligen att försöka se om det inte går att rädda gruvan, men inte bara genom det rationaliseringsprogram som finns och som redan delvis har genomförts med mycket stor framgång. Vi får inte glömma att för sju år sedan bröt dubbelt så många gruvarbetare lika mycket malm som man i dag gör med 780 man. Produktiviteten i Grängesberg har alltså ökat med det dubbla. Detta är en respektingivande insats som de är villiga att fortsätta med.

Sedan nämnde Bo Södersten också biprodukterna termiskt fosfat, ferrit och vanadin. När det gäller alla tre är det mycket lovande och lönsamt. Därför tror jag att man beträffande Grängesberg ordentligt borde reda ut hur lönsam gruvan blir, om man fullföljer det föreliggande rationaliseringsprogrammet och satsar på vanadin, termiskt fosfat och ferrit. Då kommer man kanske fram till att det trots allt lönar sig bättre att hålla i gång gruvan än att ge sig in på det enorma arbetsmarknadsexperiment som det skulle vara att försöka åstadkomma ny sysselsättning i orten Grängesberg.

Herr talman! I Borlänge är läget ett helt annat. Där skulle det i och för sig gå att skaffa alternativa arbeten, eftersom det finns en varierad näringslivsstruktur. Folkpartiet har här lanserat ett alternativ, som länsstyrelsen i Kopparbergs län har bett SSAB att räkna på. Vi har föreslagit att det skall bildas en valstrådsdivision vid SSAB i Domnarvet. Hela tillverkningen av valstråd skulle förläggas till Domnarvet. För närvarande sker tillverkning dels i Luleå, dels i Domnarvet. Projektet går ut på att man skulle använda allt det skrot som faller i Domnarvets Jernverk – ungefär 170 000 ton per år – som råmaterial för att i elektrostålverket tillverka material för valstråd. Sedan skulle man gjuta materialet i en stränggjutningsmaskin från Luleå, där maskinen inom kort kommer att bli överflödig. Därefter skulle finvalsverket köras bara för tillverkning av valstråd. Projektet skulle ge nästan 500 nya arbeten. Det skulle bli en hel del värdefulla sidoeffekter, t. ex. att tillverkning av armeringsstål i Domnarvet läggs ned. Den volym armeringsstål som går åt i Sverige tillverkas mycket lätt av Halmstads Jernverks AB och Sme-Box AB, och det är onödigt att tre verk tillverkar, om volymen kan klaras av ett verk. Man skulle inte behöva importera 250 000 ton skrot som man för närvarande måste göra, eftersom Domnarvet använder så mycket

skrot. Vidare skulle man slippa en import till ca 300 milj. kr. värde när det gäller valstråd för de 35 tråddragerier som för närvarande är helt beroende av Sveriges enda trådvälsverk, som ligger i Domnarvet. Kort sagt tror jag, att om man räknar igenom projektet att bibehålla valstrådstillverkningen vid SSAB i Domnarvet, skulle det visa sig att det inte bara sparar en mängd arbeten, utan att det är direkt lönsamt företagsekonomiskt. Men för att få fram den kalkylen, herr talman, krävs det att den görs med realistiska värden. Jag är medveten om att det är ganska lätt för en företagsledning att stoppa in olika poster i en kalkyl, så att det ser omöjligt ut. Man kan t. ex. räkna med ett mycket högt skrotpris på det interna skrotet. Det är enligt min mening orimligt att göra så. Man skulle kunna räkna med en mycket stor bemanning. Skall valstrådstillverkningen bli ekonomisk, måste bemanningen naturligtvis dras ned till den minsta möjliga. Här finns det en del att göra i Domnarvet för närvarande. Över huvud taget finns det anledning att utgå ifrån att det här projektet bör kunna göras lönsamt, om det finns en god vilja och en inställning att det skall lyckas. Har man inställningen att man skall lämna långa produkter och bara ägna sig åt plåt, går det lätt att ta fram en kalkyl som visar att det inte kan lyckas. Men det går att ta fram en realistisk kalkyl som gör det hela företagsekonomiskt lönsamt. Då blir resultatet i Domnarvet visserligen en förlust av arbeten, men inte alls av den omfattning som den föreliggande strukturplanen medför. Jag anser därför att projektet är väl värt att räkna med och lägga ned mycket arbete på.

Anf. 36 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Det som nu gäller är att kanske mer än 2 000 jobb i ett enda slag försvinner från en så liten region som Dalarna. Att detta kan hända beror ju på att regeringen har tillsatt en ny styrelse. Riksdagen föreläggs också ett nytt förslag till ägaravtal och utgångspunkter för hur företaget SSAB skall skötas i fortsättningen. Förutom de problem som man har när det gäller att driva företaget så rationellt som möjligt kommer det här som en extra pålaga. När arbetsmarknadsministern har fått ta över några typiska industriministerfrågor, kan man undra om det bara är den interna fördelningen inom regeringen som är orsaken.

Man kan också fråga sig annat som är viktigt. Vilka principer för nedläggning av företag skall råda i det här landet? Vi vet att somt slits ut och blir för gammalt. Nya saker tillkommer. Samhället förändras. Skall man i vårt land kunna dra ned verksamheten bara med ett penndrag? Naturligtvis inte. Den givna principen borde vara att inga nedläggningar och sysselsättningsminskningar får ske, innan investeringsverksamhet har kommit i gång. Men det finns ingen planering, och regeringen har ju tillsammans med borgerligheten helt överlämnat problemen åt marknaden. Inte heller MBL innebär någon större styrka. MBL är i och för sig ganska tandlös. Det är bara den fackliga organisationens egen styrka och goda alternativ – man kan också ta Lars De Geer till hjälp när det gäller att visa vilka alternativ som finns – som kan medföra någon förändring. Därför behövs det i dag en kraftig mobilisering i hela Dalarna, om Grängesgruvan skall kunna räddas och om man skall kunna åstadkomma de absolut nödvändiga investeringarna för att rädda stålverket och Morganverket i Domnarvet. Ett skäl till att Lars De

Geers förslag inte prövas på allvar är just det uppdrag som denna nya styrelse fått och som den skryter med att den har fått.

När det gäller gruvdriften framöver handlar det alltså om samhällsekonomi. Den tanke som tidigare fanns inom Gruvindustriarbetareförbundet och som låg bakom mineraldebatten i övrigt formulerades i stort sett i det program som 1978 antogs av Gruvindustriarbetareförbundet, där det sades att alla gruvor skulle drivas vidare tills de var utbrutna. Vad man avsåg var inte den strikta affärsmässigheten, utan man såg till samhällsekonomin. Det är där SSAB i dag har problem med Grängesgruvan.

SSAB:s styrelse skall bestå av kvalificerade personer. En sådan kvalificerad person är Allan Larsson i arbetsmarknadsstyrelsen. Detta kan väl ändå inte vara en tillfällighet. Det kan väl inte heller vara en händelse att arbetsmarknadsministern svarar på dessa interpellationer.

Är det så att regeringen här ser framför sig en stor arbetslöshet och i denna omstrukturering återigen måste ta med sig Allan Larsson? Nu sitter ju han på en viss arbetsmarknadspolitisk arsenal. Det är oroväckande.

Men i grunden ligger hur vi bedömer våra basnäringar. Skall de bedömas från samhällsekonomiska perspektiv eller inte? Är det utifrån dessa vi skall mäta effektiviteten eller inte? Är det regionalpolitiska hänsyn vi skall ta eller är det sårbarhetsfrågorna som är avgörande? Alla dessa perspektiv är här bortsofade.

Om vi ser det resultat som *kan* komma men som jag hoppas inte kommer tack vare en kraftig mobilisering, ser vi framför oss att den arsenal av arbetsmarknadspolitiska åtgärder som arbetsmarknadsministern här räknar upp inte på något sätt kommer att räcka till.

De ger heller inte något stöd för framtiden. Nu fortsätter ungdomar, kvinnor och män att fly vårt län och våra bygder. Det är just det som är det stora problemet. Det är just de som fått en utbildning i våra regioner som drar till andra marknader.

För att vi skall klara oss framöver måste man stoppa den här typen av nedläggningar. Det initiativ som nu tagits av industridepartementet och regeringen är det som just nu oroar och som hotar så många jobb just i Dalarna – i Borlänge och Grängesberg.

Anf. 37 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Strukturplanen diskuteras inom SSAB. Något beslut finns inte, och därför kan jag inte heller diskutera en lång rad av de frågeställningar som tagits upp här, och jag avser inte heller att försöka göra det.

Redovisningen av situationen och utvecklingen i Kopparbergs län under förra året innehåller en hel del intressanta inslag. Länsarbetsnämnden har alldeles nyligen kommit med sin redogörelse för arbetsmarknadsutsiktterna för 1987. Det finns några saker i den redogörelsen som har relevans för den diskussion som förts och för de inlägg som gjorts här. Jag vill därför gärna läsa upp några avsnitt ur redogörelsen.

I sammanfattningen säger länsarbetsnämnden så här:

Under 1986 har i det närmaste 21 000 platser anmälts till arbetsförmedlingarna i Kopparbergs län. Detta är en mycket hög siffra och en ökning med drygt 10 % från 1985. Länets arbetslöshet har minskat under 1986, men

minskningen har varit tämligen blygsam. Det är i första hand arbetssökande över 54 år som fått en lägre arbetslöshet. I åldersgruppen mellan 20 och 24 år har arbetslösheten tvärtom ökat en aning och särskilt bland kvinnorna i denna åldersgrupp. Det stora antalet nyanmälda platser, säger länsarbetsnämnden, borde ha resulterat i en lägre arbetslöshet i länet än vad som blev fallet. Det finns därför skäl att fundera över hur stor del av arbetslösheten i vårt län som beror på konjunktorens utveckling. Enligt vår bedömning framträder i allt större grad ett strukturellt problem. Arbetskraftens utbildning och arbetslivserfarenhet står inte i samklang med de krav de lediga platserna ställer.

För 1987 ger länsarbetsnämnden följande sammanfattande bild i några korta punkter:

- Konjunkturutvecklingen förefaller bli lika god eller något bättre än 1986.
- Arbetslösheten förväntas bli något lägre än 1986.
- Bristande överensstämmelse mellan de arbetssökandes utbildning och arbetslivserfarenhet och de krav de lediga platserna ställer begränsar möjligheterna att med konjunktorens hjälp sänka arbetslösheten ytterligare.

För länsarbetsnämnden framstår arbetsmarknadsutbildning som en nödvändighet för att länet skall kunna utnyttja de inneboende möjligheter som finns. Jag tycker att det är litet trist att Margareta Gard står här och försöker kommentera utbildningen från så att säga alla sidor. Hon säger å ena sidan att den är bra, men å andra sidan uttrycker hon sig mycket föraktfullt om AMS-läger och AMU-läger.

För den framtida sysselsättningen i Sverige kommer arbetsmarknadsutbildningen att vara en nyckelfråga. Om vi inte förstår att utnyttja den rätt, kommer vi att stå oss ganska slätt. Och därför hoppas jag att vi i riksdagen skall sluta med den här typen av föraktfulla inlägg om viktiga arbetsmarknadsinsatser.

Björn Körlof tog upp en lång rad olika frågor, men jag vill egentligen bara kommentera en av dessa. Han sade att utvecklingen av kärnkraften kommer att kunna leda till en fördubbling av elpriserna. Jag vet att sådana här skrämkoft förekommer i olika sammanhang. Jag vill bara säga att det inte finns någon som helst anledning att befara en fördubbling av elpriserna till följd av den utveckling av kärnkraften som vi kommer att genomföra i Sverige. Att i onödan skrämja upp både företagare och anställda med illa underbyggda bedömningar tycker jag inte att det finns skäl till.

Av vad jag sagt tidigare framgår att det knappast är möjligt för mig att kommentera de funderingar som Lars De Geer redovisade – dels därför att jag inte behärskar området på samma sätt som en gammal yrkesman naturligtvis gör, dels därför att diskussionen pågår inom SSAB.

Lars-Ove Hagberg drar en massa slutsatser av att det är jag och inte industriministern som står här i talarstolen i dag. Gränsdragningen mellan industriministern och mig i dessa frågor är ibland svår att göra. Men vi samarbetar, och vi överlämnar ibland frågor och interpellationer till varandra. Det behöver man inte fundera särskilt mycket över. Det ligger ingen hund begraven här.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Prot. 1986/87:88
17 mars 1987

Om SSAB:s strukturplan och sysselsättningen i Kopparbergs län

Anf. 38 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Jag skulle vilja säga till arbetsmarknadsministern att jag inte alls föraktar utbildning. Utbildning är nödvändig. Jag är mycket väl medveten om det, eftersom jag kommer från en ort med en högteknologisk industri, som har stort behov av utbildad arbetskraft. Men jag tycker att det är magert, Anna-Greta Leijon, att det i det svar jag fått enbart hänvisas till utbildning, när perspektivet är så kort.

Utbildning är långsiktigt nödvändig men hjälper inte Grängesberg inom en tid av nått och jämnt ett och ett halvt år, då man enligt planen skall ha lagt ned all verksamhet vid gruvan. Det måste därför till extraordinära åtgärder av annat slag. Det är därför som jag beklagar att industriministern praktiskt taget inte i något sammanhang träder fram när det gäller frågan om Grängesbergs situation.

Arbetsmarknadsministern sade att jag intar alla ståndpunkter. Ja, det måste jag göra. Visst behöver vi utbildningen, men en så ensidig satsning löser inte problemen i Grängesberg.

Jag vill till Bo Södersten säga att man inte skall låta lura sig att tro att regeringen inte har ett finger med i spelet när det gäller strukturplanen. Vi bör kanske dra oss till minnes vad som startade det hela. Jag tror faktiskt att det började med ommöbleringen i SSAB:s styrelse och utbytet av företagets ordförande. Det som nu sker genomförs i samverkan.

Vad gäller ekonomin och lönsamheten är det enligt de uppgifter som jag fått från dem som verkar i nära samarbete med gruvan där uppe så, att gruvdriften inte går ihop utan kommer att vara olönsam. Vad Bo Södersten hänvisar till är såvitt jag förstår finansiella åtgärder, att man med finansiella medel skulle skapa lönsamhet. Det är inte en långsiktig väg att gå.

Jag tror faktiskt att vissa extraordinära åtgärder måste till, och jag vill skicka med arbetsmarknadsministern uppmaningen att ta kontakt med industriministern och att de gemensamt bör göra upp ett program för Grängesberg. Med en så kort avvecklingstid som det gäller är det bråttom – mycket bråttom.

Anf. 39 BJÖRN KÖRLOF (m):

Herr talman! Jag har förståelse för att arbetsmarknadsministern inte vill kommentera alla mina idéer och förslag till hur man skall skapa nya jobb i Dalarna. Flertalet av dem faller ju inom andra ministrars ansvarsområden. Men jag bjuder gärna på dessa idéer – Anna-Greta Leijon får ta dem med sig till regeringskretsen att delges de ministrar som kan vara berörda.

Anna-Greta Leijon sade att jag fyrat av skrämshot när det gällde effekten av en snabbavveckling av kärnkraften. Men det är i så fall inte jag som gör det, utan de ligger i det underlag som jag utgår från att regeringen numera har när det gäller effekter av en avveckling av kärnkraften i olika tidsperspektiv. En pessimistisk prognos för en snabbavveckling av kärnkraften är att elpriserna fördubblas. Jag tror trots allt att den uppgiften är riktig.

Om man sedan vidtar andra åtgärder för att förhindra att så blir fallet, är

det naturligtvis bra, men ostridigt är ju att elpriserna är en mycket känslig faktor. Även om det inte skulle handla om en fördubbling utan bara om en ringa höjning av elpriserna, blir effekten ett oerhört hårt slag mot de företag som arbetar i Bergslagsregionen och längs Norrlandskusten. Detta har understrukits av dessa industrier. Man får väl åtminstone delvis tro dem på deras ord när de säger att förhöjda elpriser är en mycket känslig och allvarlig sak, som får effekter på deras möjligheter att investera och utvecklas i vårt land i framtiden.

Jag tycker alltså inte att jag kommit med något skrämskott eller med några illa underbyggda bedömningar – det vill jag bestämt tillbakavisa. Det underlag som regeringen har på denna punkt överensstämmer faktiskt med det som jag sade.

Anf. 40 LARS DE GEER (fp):

Herr talman! Jag söker inte debatt med arbetsmarknadsministern. Jag har nämligen fortfarande den uppfattningen att man kan rädda åtskilligt av den sysselsättning i Dalarna vilken vi talar om.

För 20 år sedan var det något av en förbannelse för svensk järnhantering att alla företag tillverkade alla produkter. Inget av företagen kunde bli riktigt starkt när det gällde någon av dessa, utan de var ungefär som tusenbröder. Men under de senaste 15 åren har liemannen gått hårt fram i en illa strukturerad företagsflora. Med 10 000 färre jobb och 2 miljoner årston mindre än för tio år sedan börjar vi komma i motsatt sats: svensk järnhantering tillverkar inte längre för landets försörjning viktiga produkter. Till dessa hör i hög grad valstråd.

Det finns trådvalsverk i Hofors som valsar högkvalitativ ventilfjädertråd. Det finns trådvalsverk i Fagersta som valsar rostfri tråd. Men det finns bara ett trådvalsverk som valsar den produkt som 35 trådtragerier i Sverige behöver. Om det läggs ned, måste Sverige importera 140 000 ton tråd till en kostnad av minst en kvarts miljard kronor per år. Vi borde ur beredskapssynpunkt ha denna tillverkning kvar i landet. Det finns också en valutasynpunkt: det handlar om en ökning av valutaimporten med en kvarts miljard.

Det finns också en rent politisk faktor: vi är många, särskilt inom den icke-socialistiska delen av riksdagen, som anser att Sveriges problem är att den offentliga sektorn är för stor och för dyr, eller om man så vill inte tillräckligt effektiv. En anledning till att Sveriges levnadsstandard inte stiger lika snabbt som genomsnittet för OECD-länderna är just att vi har en större offentlig sektor än något annat land som ingår i OECD.

Men man kan naturligtvis avhjälpa problemet med den offentliga sektorns storlek även på motsatt väg, nämligen genom att se till att industrisektorn i landet växer och blir större, så att den kan bära upp en större offentlig sektor. Just i det sammanhanget tycker jag att en nedläggning av valstrådstillverkningen skulle vara förödande. Därigenom minskar vi avsiktligt en industriell sektor som redan i utgångsläget bevisligen är för liten för att bära den välfärdsstat som vi har och som kräver en stor offentlig sektor.

Anf. 41 LARS-OVE HAGBERG (vpk):

Herr talman! Med anledning av det som Lars De Geer sist sade vill jag betona att det snarare är motsatsen som gäller: med en större offentlig sektor och en kraftig satsning på investeringar, bl. a. inom transportnäringen och inom industrisektorn, vilka ökar efterfrågan på detta område, skulle kanske industrisektorn i vårt land öka och stanna hemma, dvs. avstå från att investera utomlands. En vidgad offentlig verksamhet i stället för den inriktning som regeringen och de borgerliga har, att begränsa den, vore kanske bättre t. o. m. både för järnverket i Domnarvet och för gruvan i Grängesberg.

Så till arbetsmarknadsministern och frågan om den hund som här ligger begravd. Det gäller inte bara vem som svarar på frågor. Nog verkar det litet ansträngt, minst sagt, att arbetsmarknadsverkets generaldirektör Allan Larsson sitter med när styrelsen i SSAB byts ut och när man samtidigt kastar fram förslaget att antalet anställda bara inom detta område skall minska med över 2 000. Jag tror inte att detta skett av en tillfällighet. Det känns i varje fall inte så.

Det måste väl också vara ganska besvärande för en arbetsmarknadsminister som tydligen vill hålla sysselsättningen uppe att på grund av det existerande sambandet få sopa upp på detta sätt efter finans- och industridepartementen. Det är ändå en medveten politik, som arbetsmarknadsministern är införstådd med, att omstruktureringen av SSAB skall göras, varigenom i förlängningen människor blir arbetslösa. Då får sedan arbetsmarknadsministern rycka ut med sin arsenal. Det måste kännas besvärande att behöva vara införstådd med det första ledet av denna politik.

Inte ens det svar om SSAB:s strukturplan som arbetsmarknadsministern har lämnat tyder på någon större framförhållning. Det område där hon faktiskt har bestämmanderätt är arbetsrätten. Vad gäller de fackliga organisationernas möjlighet att under en lång tid förhindra nedläggningar, fram till dessa att nya investeringar tillkommer, är regeringen tydligen helt främmande inför några satsningar. Det enda som de fackliga organisationerna har att lita till är faktiskt sin egen styrka och möjlighet att mobilisera, under förutsättning att inte andra regeringsadvokater försöker att förhindra det.

Anf. 42 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Jag skall mycket kortfattat nämna två saker. Till Lars-Ove Hagberg vill jag säga att det naturligtvis inte är någon tillfällighet att Allan Larsson sitter i styrelsen. Det skulle ju vara bedrövligt om man utsåg ledamöter hur som helst. Han sitter inte där på grund av att han är generaldirektör i arbetsmarknadsverket. Allan Larsson har mycket goda kunskaper från sina tidigare arbetsområden om de problem och den verksamhet som det här gäller. Bl. a. har han bakom sig en erfarenhet från Metallindustriarbetareförbundet.

Jag begärde ordet även för att få säga något till Lars De Geer. Det är nämligen märkligt att han nu står och talar om den offentliga sektorns expansion och behovet av att industrisektorn växer. Lars De Geer har ju själv varit med som ansvarig i borgerliga regeringar under den period då vi hade

vad man från företrädare från Industriförbundet har kallat för en istid för svensk industri. Vi tappade då sysselsättningstillfällen, och vi tappade marknadsandelar. Det gick dåligt för svensk industri under de borgerliga åren. Nu börjar det att bli bättre igen. Svensk industri har ökat antalet sysselsättningstillfällen. Svensk industri har vunnit i respekt ute i världen.

I de rapporter som vi får från OECD och från andra håll sägs att Sverige egentligen har åstadkommit underverk, vilket man inte har gjort i andra länder, framför allt när det gäller kampen mot arbetslösheten. Inom parentes kan jag dessutom säga att den offentliga sektorns expansion var betydligt mycket större under den tid som de borgerliga satt i regeringsställning än den är nu.

Andre vice talmannen anmälde att Lars De Geer anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1986/87:179 om finansieringen av hälso- och sjukvården

Anf. 43 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Gunnar Biörck i Värmdö har frågat finansministern om han är beredd att för riksdagen redovisa och utveckla sina synpunkter angående en omfördelning av det allmännas ekonomiska resurser från försäkringssektorn till vårdsektorn och angående kvaliteten och kapaciteten inom sjukvården.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Angående den första frågan om en omfördelning av ekonomiska resurser från sjukpenningförsäkringen till den sjukvårdande verksamheten så att särskilt akutsjukvårdens behov kan tillgodoses på ett bättre sätt vill jag framhålla att landstingen från sjukförsäkringen erhåller ett bidrag, som för år 1987 uppgår till drygt 12 miljarder kronor. Det ankommer i första hand på landstingen att planera sjukvården efter de egna förhållandena och efter de krav som följer av hälso- och sjukvårdslagens utformning.

Hur stort bidraget från sjukförsäkringen till sjukvårdshuvudmännen skall vara fastställs efter överläggningar mellan staten och Landstingsförbundet inom ramen för det s. k. Dagmarsystemet. Sådana överläggningar pågår för närvarande om ersättningarna för tiden efter år 1987. Jag vill dock här slå fast att det inte kan bli fråga om att, som Gunnar Biörck tycks förespråka i sin interpellation, tillföra sjukvården ytterligare medel genom att försämra sjukpenningförmånerna.

Vidare har Gunnar Biörck frågat om regeringen och riksdagen inte borde göra en snabbinventering av mekanismerna bakom utvecklingen mot alltmera katastrofala förhållanden inom den slutna sjukvården och presentera ett program för att rädda den svenska sjukvårdens kvalitet och kapacitet.

Låt mig först säga att jag inte delar uppfattningen att vi har eller är på väg

mot katastrofala förhållanden i sjukvården. Tvärtom har vår sjukvård en god kvalitet och ett högt internationellt anseende. Riksdagen ställde sig bakom de utvecklingslinjer för hälso- och sjukvården som regeringen presenterade för knappt två år sedan (prop. 1984/85:181). I propositionen redovisades – mot bakgrund av hälso- och sjukvårdslagens mål för hälso- och sjukvården om en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen – regeringens syn på inriktningen och utvecklingen av hälso- och sjukvården med särskild tonvikt på de förebyggande insatserna. Denna syn på utvecklingen står alltså fast.

Det finns dock vissa förhållanden inom hälso- och sjukvården som har föranlett speciella insatser. Hit hör t. ex. köproblematiken.

Regeringen har lagt fram förslag till riksdagen om en särskild ersättning för att öka kapaciteten inom sjukvården när det gäller operationer av starr, kranskärlförträngning och höftleder. I detta sammanhang kommer socialstyrelsen också att ta fram ett underlag för resursutnyttjandet och hur det kan effektiviseras.

Anf. 44 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Tillåt mig att framföra ett tack till socialministern för svaret på min interpellation till finansministern. Vad jag ville ha belyst med anledning av vissa uttalanden som finansministern gjorde vid en diskussion på Karolinska sjukhuset för nu fem veckor sedan var om regeringen kunde tänka sig en viss omfördelning av det allmännas resurser från försäkringssektorn till vårdsektorn för att tillgodose främst den slutna akutsjukvårdens mest trängande behov.

I motsats till finansministern, som verkade klart medveten om akutsjukvårdens problem, förefaller socialministern märkvärdigt omedveten om det faktiska läget härvidlag. Vi är inte betjänta av tomma och till intet förpliktande fraser om "en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen – – – med särskild tonvikt på de förebyggande insatserna". Det enda bekymmer socialministern känner till är tydligen operationsköerna för starr, kranskärlförträngning och dåliga höftleder. Det är nästan hjärtskärande att behöva lyssna till så omedvetna uttalanden från socialministern, som tycks ta åt sig äran av den svenska sjukvården trots allt fortfarande åtnjuta ett högt internationellt anseende. Vilkas förtjänst är det i så fall, märke?

Själv hade jag förmånen att under min aktiva tid få arbeta under relativt gynnsamma betingelser. Men mina tidigare medarbetare och därefter chefer för stora medicinkliniker Harry Boström i Uppsala, Lars Erik Böttiger, Kjell Hellström och Torbjörn Lundman här i Stockholms län har var för sig vid skilda tillfällen lämnat skakande redovisningar för läget inom den slutna akutsjukvården av i dag. Medicinkliniken på Danderyds sjukhus har – trots en synnerligen kompetent medicinsk och administrativ ledning – överbeläggningar som motsvarar en hel stor vårdavdelning – trots en orimligt kort medelvårdtid om sju dagar för detta tunga invärtes medicinska klientel. Det är som om politiker och administratörer inte hade en aning om den svenska befolkningens åldersfördelning och de medicinska och sociala konsekvenserna av att själva de medicinska framstegen visserligen sänkt dödligheten och

därmed ökat medellivslängden men samtidigt skapat ett ökat sjukvårds- och omvårdnadsbehov i dessa växande äldre åldersgrupper.

Jag hade häromdagen anledning att besöka en vårdcentral. Jag var nog den enda patienten, av det tomma kapprummet att döma. Men jag kunde räkna till åtminstone fem propert vitklädda anställda i de ödsligt tomma lokalerna. Alla vet vi nog hur det däremot ser ut på en akutmottagning på våra sjukhus, dygnet runt, och i vårdavdelningarnas korridorer och biutrymmen med en jäktad och ansträngd personal. Det är inte fler administratörer på chefstolar vi behöver utan en direktkontakt mellan de för sjukvårdspolitiken ansvariga och sjukvårdens egna sakkunniga företrädare.

I år är det 50 år sedan jag gick medicinkursen på Serafimerlasarettet hos Nanna Svartz, och under 45 år har jag haft växlande uppgifter inom svensk medicin. därav 30 som lärare för blivande läkare och sjuksköterskor. Det var stimulerande år, som genomsyrades av entusiasm, engagemang och optimism: Utvecklingen gick framåt, mer kunde göras för de sjuka, hindren var till för att övervinnas.

I dag lämnar sjuksköterskorna sina arbeten, rekryteringen sviktar, utbildningsplatser står tomma och en av den svenska medicinens främsta företrädare säger: "Det är snart inte roligt längre att vara läkare." Andra följer ännu det kungliga valspråket "Plikten framför allt" och leder sina kliniker, inte främst som entusiasmerande företrädare för nya kunskaper och behandlingsinitiativ utan som desillusionerade exekutörer av hårt nedskurna femårsbudgetar, sysselsatta med att försöka rädda vad som räddas kan.

Socialministerns svar – jämfört med finansministerns uttalande på Karolinska sjukhuset – ger mig det intrycket att han har bättre reda på läget på sjukhusfronten än socialministern. Vad jag har fört med mig från debatten på Karolinska sjukhuset, som jag lyssnade till men avsiktligt inte deltog i, var just det som jag tagit upp i min interpellation, nämligen frågan om i vilken utsträckning konstruktionen av avtalsformer och försäkringsmodeller med nödvändighet måste styra också avvägningen mellan finansieringen av de faktiska vårdresurserna och ersättningen för inkomstbortfall. Jag tror att vi har en olycklig uppsplittring av ansvaret här: Olika roller spelas av landstingen och statsmakterna, här i riksdagen är det två olika utskott som sysslar med sjukvården resp. sjukförsäkringen, och därtill kommer avtalsförhandlingarna. Kanske är det också så att det i detta sammanhang finns faktiska intressemotsättningar mellan de aktiva åldrarna och pensionärerna, även om de som får leva så länge de nog hoppas på alla kommer att bli pensionärer.

Min förhoppning hade varit att det skulle finnas en öppning för ett icke partipolitiskt resonemang kring de här problemen. Socialministerns rigiditet förefaller tyvärr att utesluta sådana. Jag har velat att man förutsättningslöst skulle undersöka olika metoder för att stödja den hårt ansträngda offentliga sjukvården, inom vilken jag själv med glädje och tacksamhet verkat i 40 år och för vars framtid jag fortfarande känner mig delaktig i ansvaret.

Det är kanske fel att säga att jag är besviken på socialministern. Egentligen har hon väl bara sagt vad man kunde vänta sig.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 45 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Det råder inga delade meningar om sjukvården och dess situation mellan finansministern och mig. Jag har läst det tal som finansministern höll på Karolinska institutet, och jag har också talat med honom om den diskussion som försiggick där. Det är inte heller så att jag tar åt mig äran av den höga kvalitet som finns på den svenska sjukvården. Den äran vill jag i främsta hand ge till de duktiga företrädare för *alla* personalkategorier inom den svenska sjukvården som utför ett mycket kvalificerat och bra arbete.

Den svenska sjukvården kostar ungefär 70 miljarder, och av dem bidrar staten med 12 miljarder.

Det är litet svårt att förstå Gunnar Biörcks resonemang. Vi har försökt tolka interpellationen på socialdepartementet, och jag försökte också tolka vad Gunnar Biörck var ute efter i sitt anförande. Jag tror att han talar för den moderata motionen om att sänka ersättningsnivån inom sjukförsäkringssystemet och på så sätt föra över de resurserna till den svenska sjukvården. Jag vet att den debatten också var uppe när Kjell-Olof Feldt talade på det aktuella mötet, och Kjell-Olof Feldt har sagt att han inte kan tänka sig att vi skall försämra sjukvården för människorna i det här landet.

Det finns vissa grupper som kan förhandla sig till en bättre sjukvård, men stora grupper inom samhället – de som exempelvis finns inom LO-kollektivet – har inte den möjligheten.

Det finns alltså inte, Gunnar Biörck, några delade meningar inom regeringen när det gäller detta. Om vi kan hitta andra konstruktioner inom ramen för de resurser som vi har, kommer naturligtvis de att diskuteras mellan staten och Landstingsförbundet, när vi nu är inne på att diskutera de ersättningar som skall gälla efter 1987.

Anf. 46 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Med hänsyn till den långt framskridna tiden avstår jag från fortsatt meningsutbyte i den här frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellationerna 1986/87:190 och 196 om vapenexporten

Anf. 47 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Hans Göran Franck har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser vidta för att motverka den ökande svenska vapenexporten och främja en omställning av vapenproduktionen till civil produktion, vilka åtgärder som erfordras för att effektivt förhindra vapenexport till stater indragna i olika konflikter, vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att förhindra eller i vart fall begränsa den svenska vapenexporten till stormakterna, vilka åtgärder regeringen avser vidta för att förhindra smuggling och vidareexport av svenska vapen och, slutligen, vilka initiativ regeringen avser ta för att begränsa den internationella vapenhandeln och få till stånd en registrering av vapenproduktion och vapenleveranser mellan stater.

Alf Svensson har frågat statsministern om regeringen är beredd att tillsätta

en oberoende kommission som får till uppgift att utreda svensk vapenexport under 1970- och 1980-talen. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Jag kommer att besvara frågorna i ett sammanhang.

I en rad försvarspolitiska beslut har riksdagen uttalat att Sveriges säkerhetspolitik i väsentliga avseenden grundar sig på tilliten till den svenska industrins förmåga att utveckla och tillverka materiel som är av vikt för vår försvarskraft. En kvalificerad svensk försvarsindustri gör det möjligt att utforma förband och system som är särskilt anpassade till våra speciella försvarsbetingelser. Genom att ha en egen försvarsindustri kan vi undvika att komma i en sådan beroendeställning till andra länder som kan utnyttjas för påtryckningar. Landet skall inte heller stå utan viktig materiel i en krissituation. Även om vi av tekniska och ekonomiska skäl tvingas importera viss försvarsmateriel utifrån, får denna import inte bli så stor att de säkerhetspolitiska målen kan ifrågasättas.

För att till rimliga kostnader vidmakthålla en hög nivå på kunnande och övriga resurser i försvarsindustrin och därigenom bibehålla en tillfredsställande självförsörjningsgrad är en viss export nödvändig. Denna syn har legat till grund för de försvarspolitiska övervägandena i landet sedan lång tid tillbaka.

Värdet av krigsmaterielexporten varierar från år till år. Sett under en längre tidsperiod – under 1970-talet och den första hälften av 1980-talet – har värdet i fasta priser visserligen varierat men då kring en relativt stabil nivå. Som andel av Sveriges totala export ligger krigsmaterielexporten omkring eller strax under 1 %. Sett i det kortare perspektivet är det troligt att exportsiffran för år 1986 och även den för innevarande år blir högre än för 1985. En del nya och mycket stora kontrakt slöts som bekant under föregående år.

Liksom vi själva delvis bygger upp vårt försvar med köp utifrån av vapen och vapenkomponenter måste vi också ge andra länder samma rätt. För många stater som önskar vara fria från stormaktsbindningar kan inköp från Sverige vara ett önskvärt alternativ.

Riksdagen har genom breda majoriteter lagt fast principerna för den svenska vapenexporten. De nu gällande riktlinjerna antogs av riksdagen år 1971 och bekräftades år 1982. Tillstånd för export av krigsmateriel bör inte beviljas till stat som befinner sig i väpnad konflikt med annan stat, stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt eller stat som har inre väpnade oroligheter.

Inte heller bör exporttillstånd beviljas till stat som kan antas använda materielen för att undertrycka mänskliga rättigheter.

Enligt min mening är reglerna på denna punkt avfattade med den grad av precisering man rimligen kan begära. Riktlinjerna kan inte utformas så att de täcker alla tänkbara situationer. Bedömningen i enskilda fall kan dock vara svår att göra. Ett begrepp som "inre väpnade oroligheter" måste prövas till art och omfattning och sättas in i ett större nationellt sammanhang för en utvärdering. Det slutliga beslutet i en tillståndsprövning bygger alltid på en totalbedömning av det berörda landet i fråga och andra relevanta omstån-

digheter. Jag har svårt att se att någon annan bedömningsgrund skulle vara mer ändamålsenlig.

I totalbedömningen ingår också överväganden rörande köparlandets försörjning med reservdelar och andra med tidigare köp förknippade leveransfrågor. I fallet Indonesien, som Hans Göran Franck ägnar uppmärksamhet åt i interpellationen, har frågor av den arten aktualiserats. Dessa är emellertid föremål för prövning i konstitutionsutskottet, varför jag inte finner anledning att kommentera dem i detta sammanhang.

Frågan om att hindra eller i vart fall begränsa den svenska vapenexporten till stormakterna förefaller mig inte vara helt klar. Interpellanten hänvisar till USA och Storbritannien i sitt siffermaterial. Om Storbritannien hänförs till begreppet stormakt bör rimligen också andra länder av samma storleks- och utvecklingsnivå räknas dit.

Om en sådan begränsning uttalade utrikesutskottet i sitt betänkande 1986/87:3 i november i fjol att den avsevärt skulle försvåra möjligheterna att upprätthålla för Sveriges försvars- och neutralitetspolitik erforderlig tillverkningskapacitet i den egna krigsmaterielindustrin. Därtill kommer, säger utskottet, säkerhetspolitiska överväganden om vad det skulle innebära om export förbjöds till länder som Sverige självt är i behov av att importera krigsmateriel från. Jag har ingenting att tillägga till utskottets uttalande.

Frågan om åtgärder för att förhindra smuggling och vidareexport av svenska vapen följs givetvis med den allra största uppmärksamhet av regeringen. Flera åtgärder för att förstärka den kontroll som kan utövas av krigsmaterielinspektionen har redan vidtagits och andra är under övervägande i en intern utredning inom UD:s handelsavdelning. För detta har vid flera tillfällen redogörelser lämnats i riksdagen.

Om svenska vapen smugglats till ett eller flera länder – om alltså kriminella handlingar begåtts – vet vi ännu inte. Pågående utredningar är ännu inte avslutade. När resultatet av dessa föreligger räknar vi med att kunna ha ett bredare underlag för en bedömning av vad som bör göras för att förhindra ett återupprepande. Om smuggling skett är det viktigt att veta t. ex. vilka förutsättningarna för den varit, hur den gått till och vilka som burit ansvaret för den.

Som jag framhöll inledningsvis är en hög självförsörjningsgrad för det svenska försvaret av stor vikt för den försvarspolitik vi har valt. En omställning till civil produktion måste därför ske med bibehållande av denna höga självförsörjningsgrad. Ansträngningarna i denna riktning görs t. ex. genom kompletterande civil tillverkning inom försvarsindustrin, men problemen är inte lättlösta. Dessutom är det ju så att försvarsindustrin alltid kommer att behöva ett visst eget utrymme för forskning, utveckling och tillverkning. Framtagning av nya vapen och vapensystem kräver sin egen speciella kompetens. Jag vill härvidlag också starkt betona att en förutsättning för vår styrka på detta för oss alla avgörande säkerhetspolitiska område är de samlade erfarenheter, den yrkesskicklighet och den kunskap som finns inom vår försvarsindustri. Den måste vi värna om.

Som svar på Hans Göran Francks sista fråga bör det framhållas att det inom ramen för de internationella nedrustningssträvandena har gjorts åtskilliga försök att åstadkomma samling kring tanken att få till stånd en

internationell kontroll av vapenhandeln eller åtminstone en öppen redovisning. Försöken har emellertid stött på starkt motstånd från många håll. En orsak härtill har bl. a. varit att många länder inom den alliansfria gruppen gjort gällande att en kontroll av vapenhandeln skulle komma att fungera på ett diskriminerande sätt gentemot dem som inte eller bara i ringa utsträckning själva klarar sin vapenförsörjning och utgöra ett hinder för dem att få tillgång till modern militär teknologi.

Även om svårigheterna att nå enighet om någon form av kontroll av den internationella vapenhandeln är mycket stora bör arbetet mot detta mål givetvis fortsätta. Sverige deltar aktivt i detta arbete och söker finna framkomliga vägar till en öppnare redovisning med sikte på överenskommelser om begränsningar.

Som svar på Alf Svenssons fråga vill jag framhålla att frågor om reglerna för den svenska vapenexporten har utretts vid flera tillfällen under senare år. Därvid har också noggranna genomgångar gjorts av hur den svenska vapenexporten utvecklats. Redogörelser för detta lämnas även årligen till riksdagen.

När det gäller vapenexportfrågor är det regeringen som har att ta ställning till ansökningar om utförseltillstånd. Kontrollen av utförseln åvilar tullmyndigheterna. Ansvar för utredningen av brott mot gällande bestämmelser ligger på de rättsvärdande myndigheterna.

Misstankar om brott mot reglerna om krigsmaterielexport utreds för närvarande av polis och tullkriminal, under ledning av förre länsåklagaren Age.

Vad gäller belysning av regeringens handhavande av denna fråga har redan tidigare förslag framförts om tillsättande av en särskild kommission. Detta förklarade sig regeringen beredd att medverka till.

Mot bakgrund av de uttalanden som sedermera gjordes av konstitutionsutskottets ordförande om utskottets ansvar för granskningen av regeringens handläggning av dessa frågor blev förslaget inte längre aktuellt.

Anf. 48 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tackar utrikeshandelsministern för svaret.

Anita Gradin uppger att exportsiffran för 1986 och även för 1987 blir högre än för 1985. Detta stämmer helt med vad jag redovisat i min interpellation.

Vapenexporten mellan januari och november 1986 låg 42 % högre än under motsvarande period 1985. Anita Gradin hänvisar till att en del nya och mycket stora kontrakt slöts under föregående år. Jag antar att hon då avser den stora Indienordern. Om så är fallet, vill jag framhålla att så gott som hela ökningen av exporten 1986 hänförde sig till andra länder än Indien. Den exporten kom inte i gång förrän i december förra året.

Regeringens utförseltillstånd har i löpande penningvärde nära nog tredubblats sedan 1981 till 4 262 milj. kr. 1986. Den höga nivån på beviljad utförsel på krigsmateriel kommer att ge utslag i exportstatistiken under kommande år. Det är bl. a. mot denna bakgrund nödvändigt att vidta åtgärder som leder till en minskning av exporten.

Anita Gradin framhåller att det kan vara svårt att göra bedömningar av konfliktbegreppet och att man vid tillståndsprövningen alltid bygger på en

totalbedömning och andra relevanta omständigheter. Här har man misslyckats ordentligt med totalbedömningen av exempelvis Indonesien – en av de nio största köparna av svensk krigsmateriel – som i strid mot FN-beslut ockuperar Östtimor, där mer än 200 000 människor dödats på grund av ockupantens krigföring. Under tiden 1976–1982 uppgick exporten dit till 258 milj. kr., och från 1983 till 1984 har det tecknats ytterligare kontrakt till ett värde av 213 milj. kr., enligt uppgift som en följd av det ursprungliga avtalet.

Förenade fabriksverken, FFV, har nyligen fått en stor order på sitt nya lätta granatgevär AT-4 till den amerikanska armén och marinkåren. Vapnet kommer enligt amerikanska militära källor att användas av amerikanska styrkor för insatser i Mellanöstern och Centralamerika. Men när ordern fullgjorts kommer USA, enligt uppgift, att erhålla licenstillverkning på vapnet. Som Anita Gradin angett, får det inte ske någon vapenexport till stat som är invecklad i internationell konflikt som kan befaras leda till väpnad konflikt. Det kan befaras att USA:s militära aktiviteter trappas upp ytterligare mot Nicaragua. I så fall föreligger ytterligare hinder för export, då riktlinjerna anger att man skall ta hänsyn till det sätt på vilket krigsmaterielen kan förväntas bli använd.

Det kan inte vara förnuftig freds- och neutralitetspolitik att Sverige exporterar vapen till en supermakt som USA, som är starkt inblandad i kriget mot Nicaraguas lagliga regering, en konflikt som hotar att trappas upp ytterligare från amerikansk sida. Vad gör regeringen om USA intervenerar med militära styrkor i Nicaragua?

Sverige måste sträva efter att stå oberoende av stormakterna vad gäller vapenexport. Inga vapen exporteras till Sovjetunionen eller Kina, två andra av de fem stormakterna på världsarenan och i Förenta nationerna.

Det var välgörande att statsminister Ingvar Carlsson i går sade att "det är möjligt – – – att vi måste minska den krets som vi kan tänka oss samarbeta med". Han betonade också att det är viktigt att välja länder som vi verkligen kan lita på. Som exempel på sådana länder angav han Österrike och Schweiz. Detta uttalande är väl förenligt med kravet från många organisationer på att vapenexporten begränsas geografiskt. En sådan begränsning kan göras till de nordiska länderna och till alliansfria länder – helst bara i Europa – som uppfyller mycket restriktivt och strikt tillämpade riktlinjer för export.

Försvarskommitténs förslag om en faktisk liberalisering av vapenexporten via samproduktion måste bestämt avvisas, då det skulle kunna bli mycket äventyrligt för vår freds- och neutralitetspolitik. Även i friserad eller modifierad form skulle förslaget kunna leda till att begränsningarna av vapenexporten skulle ses som ett hot mot vårt försvar och vår säkerhet. Det skulle leda till ytterligare bindningar till USA och andra västmakter. Det skulle vara till skada för neutralitetspolitikens och vapenexportlagstiftningens trovärdighet.

Det är bra att en interdepartemental arbetsgrupp har tillsatts med Maj Britt Theorin som ordförande för att få fram ytterligare förslag beträffande en omställning av vapenproduktionen, till civil produktion, som jag utgår från skall ligga i linje med Inga Thorssons betänkande Med sikte på nedrustning.

Då det gäller vapensmugglingen har tullverket framlagt konstruktiva

förslag för att förebygga och beivra denna. Delvis har förslagen redan genomförts av krigsmaterielinspektionen. Det är viktigt att krigsmaterielinspektionen omvandlas till en civil myndighet och tillförs ökade resurser för skärpt kontroll och insyn hos vapenfabrikanterna. Ingen vapenfabrikant bör få marknadsföra sina produkter eller teckna preliminära kontrakt med länder till vilka svensk vapenexport inte kan komma i fråga. Om vidareexport ändå sker av ett köparland i strid mot slutförbrukarintyg, måste export till ett sådant land kunna stoppas för en lång tid. Detta borde exempelvis ha kunnat ske med Singapore. Det är bekräftat att Robot 70 från Bofors kom till Dubai och Bahrein via Singapore.

Anf. 49 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Jag tackar utrikeshandelsministern för svaret.

De senaste veckornas politiska turbulens har sannerligen fått massor av kamouflerande lövverk att blåsa bort. När man i dag är ute bland folk frågar varenda människa: Vad är det som egentligen är sanning?

Om 10 % av det som har skrivits om vapensmuggling hit och dit är sant, tycker jag att det är alldeles tillräckligt för att man skall kunna uttala ordet skandal. Det vore i sig faktiskt grund för en regeringskris. Nu har ju statsministern avgett en deklaration. Jag har hört deklarationen i radion som svar på frågan om någon minister skulle kunna känna till vapensmuggling till Iran. Ingvar Carlsson svarade att han till 100 % kan garantera att så inte är fallet. Någon så korkad minister har inte funnits och kommer aldrig att finnas, sade Ingvar Carlsson. Man blir sannerligen häpen över den absoluta oförvitlighet som statsministern tilldelar Sveriges ministrar för tid och evighet.

Herr talman! Jag tycker att det finns ett tonläge när de här frågorna är på tapeten som faktiskt förvånar en del. Inte brukar socialdemokratiska statsministrar vara så där rasande intresserade av att snabbt ge legitimitet åt borgerliga ministrar! Jag vet självfallet inte vad statsråd vetat eller inte vetat under 1970- och 1980-talen. Jag är inte säker på att det någonsin går att uttröna det. Man vad vi alla vet är att det i dag finns svenska vapen i länder där det *inte* skulle finnas svenska vapen.

Det är egentligen ytterligt angeläget att få understryka att ett statsråd verkligen inte är försvarat – såvitt jag begriper – genom att man i tid och otid ropar ut att man inget vet. Det är en plikt för ett statsråd att hålla sig underrättad och det är en plikt för statsministern att se till att statsråd håller sig underrättade. Stig nu inte upp här och säg att ett statsråd inte kan hålla sig underrättad om allt! Det här är inte vilken fråga som helst. Frågan har ju varit inflammerad i många många år.

När dessa grava misstankar dras fram tillsätts en utredare som inte kan jobba på heltid och som ständigt levererar beskedet att han inte vet när utredningen blir färdig. I snart tre år har utredaren hållit på. Det är självklart att justitieministern har ett ansvar för att det finns resurser, så att man till 110 % kan arbeta för att snabbt kunna komma med besked i den här typen av frågor. Det är ju ingen sandlåda vi leker i. Sverige är tillräckligt utskämt redan, och politiker betraktas i dag med större skepsis än på mycket länge. Jag skall exemplifiera en del av denna sandlådemässighet.

I ett magasinprogram i TV sitter två redaktörer och slår i militära uppslagsverk framför Mats Hellström och visar att svenska vapen finns på båtar där de inte skulle finnas. De berättar också att svenska vapen finns eller är på väg till Thailand och Taiwan, men Mats Hellström vet ingenting. Sveriges förre utrikeshandelsminister tvär sina händer likt Pilatus och säger: Om det är sant är det hemskt. Men han har inte slagit i de militära uppslagsverken. Enligt tidningar ville kriminalpolisen åka till Singapore och undersöka saken, men det skulle i stället statssekreterare Carl Johan Åberg göra. Enligt tidningarna står uppgift mot uppgift huruvida den avlidne krigsmaterielinspektörens bostad hade undersökts och hans kassaskåp öppnats – etc.

Det är faktiskt en ideellt arbetande förening, Svenska freds- och skiljedomsföreningen, som har försett svenska folket med väl grundade misstankar. Från ministrar ges kontinuerligt beskedet: Vi vet ingenting.

Herr talman! Jag tror att Ronald Reagan skulle känna sig ganska tillfreds om de kontroller och undersökningar han utsätts för vore så avskilda från allmänheten som de svenska är. Det är rent tragikomiskt att se horder av journalister skockas utanför konstitutionsutskottets dörr, som vaktas av en bastant herre, och efter ett antal timmar höra Anders Björck uttolka frågor och svar, måhända sekunderad av ytterligare någon. Någon ljuger av de två, var beskedet efter en KU-hearing. Statsrådet Mats Hellström har fört riksdagen bakom ljuset, sade Birgit Friggebo vid ett annat tillfälle. På svenska betyder det alltså: Mats Hellström ljuger.

Är det lögnen som studsar mellan konstitutionsutskottets väggar kan jag försäkra att det är mer än hög tid att öppna både fönster och dörrar till dessa sammanträden, så att svenska folket får höra såväl frågor som svar och registrera vilka frågor som inte ställs. Nu förhåller det sig faktiskt så att KU:s ledamöter – vpk-representanten undantagen – är politiskt befryndade med ministrar, statsråd och f. d. statsråd som sålt vapen. Just därför krävs det öppenhet och en speciell utredning.

Sammanfattningsvis, herr talman: Rikta strålkastarna in i de svenska skumraskkvarteren! Svenska folket har länge nog itutats att skumraskeriet enbart finns i andra länder, i synnerhet i USA. Och förvisso finns de där. Sanningen är emellertid den, herr talman, att i dag tycker en stor del av svenska folket att det börjar kännas mycket unket i det svenska folkhemmet. Det behövs korsdrag, herr talman och värderade statsråd. Känn en obrottslig lojalitet till sanningssökandet! Får vi höra när och hur utrikeshandelsministern menar att svenska folket skall få veta sanningen!

Anf. 50 ANITA BRÅKENHJELM (m):

Herr talman! Det här ser ut att bli en livlig debatt. Hans Göran Franck diskuterar vapenexportlagstiftningen och Alf Svensson diskuterar, med betydande talang, riksdagsordningen. Jag tänkte vinkla frågan ytterligare litet annorlunda.

Statsrådet har klarlagt att svensk försvarsindustri är en förutsättning för vårt säkerhetspolitiska oberoende. Hon har också understrukit att denna industris kompetens och existens förutsätter en viss export. Jag får intrycket att hon tycker att vår vapenexportlagstiftning till sin konstruktion är ganska

bra, och i så fall är vi överens. En annan sak är att reglerna för den inte skall överträdas och att brott skall beivras – där tror jag också att vi är överens.

Moderata samlingspartiet tycker i allmänhet inte om lagar av typen generalklausul, som när de riktas mot enskilda medborgare innebär en betydande grad av rättsosäkerhet. Men i detta fall, när förutsättningarna för godkännande av ett land som motpart i en vapenaffär kan ändras mycket snabbt – utom Sveriges förskyllan – torde denna konstruktion vara bättre än ett försök att i förväg i lagtext täcka in alla möjligheter och omöjligheter. Varje affär måste prövas för sig utifrån de aktuella förutsättningarna, och det är mycket möjligt att den prövningen kan göras bättre.

I skuggan av den aktuella, stundom hetsiga debatten, som dock hittills mest har förts i massmedia, har en viss oklarhet i själva lagstiftningsfrågan demonstrerats från regeringspartiets sida.

Socialdemokraterna brukar vara fina på att sitta på alla stolar samtidigt. Man brukar låta Ungdomsförbundet, Kvinnoförbundet, Broderskapsrörelsen och ibland Hans Göran Franck inta opportunistiska ståndpunkter: Det behöver inte sedan alls ha någon betydelse för det slutliga ställningstagandet i partiet. Så gör man tydligen också nu.

Det samarbetsprojekt på jaktrobotområdet, som på socialdemokratiskt initiativ föreslagits av försvarskommittén och nu även av regeringen, förutsätter i klartext – som också uttrycks i propositionen – viss ändrad tillämpning eller kanske t. o. m. viss ändring av vapenexportlagstiftningen i låt oss säga liberaliserande riktning. Det slås fast att gemensamt med andra länder framtagna och tillverkade vapensystem kan komma att exporteras på samarbetslandets villkor. Försvarsministern är också i sin proposition angelägen om att begränsning av krigsmaterielexporten inte sker, så att, som han säger, exporten inte belastas med onödiga administrativa hinder, t. ex. avseende exportfinansieringen – vad han nu kan mena med det! Det kanske är Inga Thorsson som spökar. Han säger också att han i vapenexportfrågorna har rådgjort med statsrådet Gradin.

Men jag läser i måndagens tidningar att bl. a. Broderskapsrörelsens språkrör uttalar:

”Ett större hot mot vår neutralitetspolitik har inte setts efter EG-debattens dagar. Därför bör regeringen om den vill återvinna sin trovärdighet i frågan om vapenexporten med kraft avvisa försvarskommitténs förslag.” Man hade kanske inte märkt att detta nu är också regeringens förslag.

Ambassadör Maj Britt Theorin, som har säte och stämma i regeringskansliet, i samma departement som statsrådet Gradin, säger enligt Nerikes Allehanda: ”Skärp lagstiftningen, tillämpningen och kontrollen av den svenska vapenexporten. Försvarskommitténs förslag om liberalisering av vapenexportlagen måste stoppas.” Hon utvecklar sedan dessa tankar något och säger: ”Det kan helt enkelt inte accepteras.”

Det skulle, innan riksdagen i vår fattar beslut om detta delvis visionära och klart utlandsberoende projekt, vara bra med ett klart besked. Jag tror att också en förhandlingspartner i ett sådant här stort samarbetsprojekt kan vara intresserad av litet klarhet. Vilken tolkning gäller för regeringens framtida ambitioner beträffande vapenexportlagstiftningen – försvarsminister Roine

Anf. 51 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Riktlinjerna för svensk vapenexport är mycket restriktiva. Olika handelsministrar har också i samband med propositioner betonat just detta. Jag utgår från att Anita Gradin delar denna uppfattning.

Orsakerna till att vi trots allt exporterar vapen har Anita Gradin redogjort för. I propositionen 1981/82:196 betonas att vapenexport inte skall ske för dess egen skull. I förarbetena till lagen framhålls att det behövs en tillverkningskapacitet som ligger något över fredsbehovet. Det talas också om utrymmet för viss försäljning till andra länder. Anita Gradin talade även om nödvändigheten av en viss export. Sammantaget med uttalandena om restriktiv vapenexport borde detta tolkas så, att det inte är i enlighet med riktlinjerna att exportera vapen i obegränsad omfattning. Det bör finnas en övre gräns för hur mycket vapen som skall tillåtas för export för att nå de avsedda effekterna, såsom lägre styckekostnader och hög beredskapsnivå.

Jag skulle vilja fråga Anita Gradin: Görs sådana överväganden i samband med enskilda beslut? Det verkar knappast så när man tittar på exportstatistiken. Det närmaste året kommer den svenska vapenexporten att öka på ett alarmerande sätt. Den slutsatsen kan man dra av uppgifter om ingångna order vid de största svenska försvarsindustrierna. Bofors orderingång för export var 1,9 miljarder kronor för år 1985, vilket utgjorde knappt hälften av den totala orderingången. Bl. a. Indienordern medförde att orderingången för export ökade till minst 9 miljarder och dess andel av den totala orderingången blev minst 90 %.

Med nuvarande offentlig statistik är det svårt att få en klar uppfattning om vapenexportens omfattning och struktur. Det är viktigt att utomstående har möjlighet att följa och kritiskt granska vapenexporten, inte minst i dessa dagar när det spekuleras så mycket. Så länge vi har en vapenexport med restriktioner kommer efterlevnaden av reglerna att diskuteras, och det är angeläget att denna debatt kan föras på sakligt underlag.

Anita Gradin talar för en öppen redovisning när det gäller den internationella vapenhandeln. Då bör Sverige också föregå med gott exempel och häva hemligstämpeln beträffande den typ av vapen och det antal vapen som exporteras till olika länder. Endast i undantagsfall bör sådana uppgifter vara sekretessbelagda.

Slutligen skulle jag vilja ställa ytterligare en fråga till statsrådet Anita Gradin: Är det bra för Sveriges förtroende som neutral stat att vi förutom alla diskussioner om vapensmuggling också i allt högre grad bidrar till upprustningen i världen? Är det dags att begränsa vapenexporten till ett visst antal länder?

Anf. 52 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Först några ord kring statistiken om vapenexporten. Hans Göran Franck blandar samman äpplen och päron när han för sina resonemang om krigsmaterielexportens utveckling.

För det första blandar Hans Göran Franck samman den faktiska exporten

med tillståndsgivningen. Tillstånden kan variera starkt från ett år till ett annat. Det räcker med att en stor order på t. ex. Viggenplan kommer in i tillståndsstatistiken för att denna skall öka kraftigt. Men detta ger inte upphov till export förrän senare och över en följd av år.

För det andra måste vi hålla oss till krigsmaterielinspektionens egen statistik, eftersom den exakt följer lagstiftningens definitioner. Statistiska centralbyråns krigsmaterielbegrepp är osäkrare.

För det tredje blandar Hans Göran Franck samman beräkningar i löpande och fasta priser. Det är givet att det som är av betydelse är volymen, inte siffror som innehåller inflationseffekter. Ser man på volymutvecklingen finner man att utvecklingen under senare år varit nedåtriktad. Vi hade några toppår 1979–1980, men upp till den nivån har vi inte kommit därefter. Detta framgår även av en beräkning över krigsmaterielexportens andel av totalexporten. Den låg på ca 1,5 % under åren 1979 och 1980. Den ligger nu på runt 1 %. Till följd av några få stora kontrakt finns det nu anledning att räkna med en viss uppgång under de närmaste åren, men det har ingenting att göra med de spekulativa ökningarna som vi har hört talas om i den här debatten.

Jag tycker mig också höra i debatten att man försöker inge oss föreställningen att Sverige skulle vara en av världens större vapenleverantörer. Även det är fel. Ett stort antal länder är större vapenförsäljare än vad Sverige är. Länder som t. ex. Frankrike, Storbritannien, Förbundsrepubliken Tyskland, Italien och Brasilien har betydligt större vapenexport än vad vi har. I själva verket har vi endast 0,2 %, alltså 2‰, av hela världshandeln med vapen.

Herr talman! Med anledning av misstankarna om möjlig vapensmuggling har flera åtgärder vidtagits. Bl. a. har krigsmaterielinspektionens personal utökats i två omgångar. Det har gett möjligheter till fler och djupare genomgångar av löpande ärenden och mera ingående analyser i speciella fall. För att underlätta inspektionens arbete har en redan beslutad datorisering påskyndats. När det gäller exporten av krut och sprängmedel har slutförbrukarintyg införts. Också exporten av komponenter och andra insatsvaror på ammunitionssidan är föremål för kontroll. En intern utredning inom UD:s handelsavdelning arbetar med en översyn av hela KMI-området med avsikt att i den mån det är möjligt skärpa kontrollåtgärderna.

I vissa exportfrågor håller KMI kontakt med de polisiära förundersökarna för att höra efter om det från förundersökningsidan föreligger omständigheter som kan tänkas påverka bedömningen vid utförelseprövning.

För att få en kartläggning och genomgång av den svenska försvarsindustrins verksamhet i utlandet har regeringen tillsatt en särskild utredare, och hans utredning beräknas vara färdig inom den närmaste tiden.

Herr talman! Anklagelserna om att svenska vapen i strid mot gällande regler skulle ha sålts till länder som tillhör den krets som är förbjuden för svensk krigsmaterielexport tar regeringen naturligtvis på största allvar. Särskilt stora betänkligheter skulle det självfallet inge om det visade sig att ett vapen som Robot 70 hade sålts vidare till krigförande länder, helt i strid med de bestämmelser som är fastlagda av Sveriges riksdag. Det är därför som den socialdemokratiska regeringens linje är att så mycket information som över huvud taget är möjligt med hänsyn till sekretessbestämmelserna skall ges.

Det är också skälet till att vi numera avger en årlig redogörelse till riksdagen över vapenexporten.

Den rådgivande parlamentariska nämnden har också inrättats, där man tar del av sekretessbelagd information. De riksdagspartier som där är representerade kan naturligtvis ta kontakt med sina egna ledamöter.

Olika företrädare för oppositionen har önskat klarlägganden och besked om vapenexporten under den socialdemokratiska regeringsperioden, men jag vill gärna också påminna om att de Robot 70 som det handlar om och som har exporterats till Singapore alla har fått tillstånd under borgerliga regeringar. Det kanske finns skäl att diskutera detta med alla involverade, om det nu är hit som frågorna skall riktas – någon moral får det finnas också i det politiska ifrågasättandet. Regeringen tycker att man skall låta polisens granskning göras färdig, och vi tycker att konstitutionsutskottet skall få göra sin bedömning. Sedan kan vi resonera om vem som har gjort rätt eller fel.

Anf. 53 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Vad Anita Gradin sade om mina uppgifter om vapenexporten kan jag ta med ro. Jag har i min interpellation mycket mer utförligt än vad jag kunde göra i mitt korta inlägg här redovisat bakgrunden.

I min interpellation har jag angivit värdet av svensk krigsmaterielexport under åren 1970–1985 i 1986 års priser. Jag har gjort det år från år med början år 1970 med 299 milj. kr. fram till 1985 med 511 milj. kr. Jag kan bara hänvisa till min interpellation.

Men för att teckna bakgrunden till vad jag sedan hade att säga i den här saken ansåg jag att det var av intresse att också redovisa regeringens utförseltillstånd. Det har jag gjort från 1981 till 1986. Utförseltillstånden 1981 uppgick till 1 541,3 milj. kr. och 1986 till 4 262 milj. kr. i löpande penningvärde.

Anita Bråkenhielm har här i debatten sagt att socialdemokratiska organisationer såsom Broderskapsrörelsen, Socialdemokratiska kvinnoförbundet och SSU och jag själv skulle inta opportunistiska ståndpunkter i vapenexportdebatten. Mina ståndpunkter finns redovisade såväl i min interpellation som i mitt inlägg i dag. Jag vill bestämt hävda att de ståndpunkter jag har intagit här är sakligt grundade. Att det inom arbetarrörelsen förekommer en debatt om denna mycket viktiga fråga om vapenexporten är ett friskhetstecken. Syftet med den debatten är att kunna komma fram till en förbättrad ordning, en striktare och stramare ordning när det gäller vår vapenexport. Vilka nya synpunkter som kan förbättra läget i fråga om vapenexporten har Anita Bråkenhielm att redovisa? Inga, såvitt jag kan se.

Anf. 54 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Av Anita Gradins svar framgår att regeringen hade tänkt sig en särskild kommission, men KU:s ordförande sade nej, och då blir det ingen. Nu är det ju inte KU:s ordförande Olle Svensson som i första hand behöver få svar, utan det är svenska folket. Svenska folket har rätt att få svar. Öppna åtminstone KU:s sammanträden så att svenska folket kan följa vad som händer där!

Anita Gradin sade: "Någon moral får det också finnas --". Så

relaterades det, och vi känner ju till att det sannerligen såldes vapen under borgerliga ministärer och att Robot 70 inte har sålts till Singapore under socialdemokratisk epok utan under borgerliga regeringar. – Ja visst, men detta säger ju så entydigt som något att man inte kan stänga dörren bakom KU och låta enbart KU ställa frågor. Det visar att vi borde ha en fristående kommission.

Herr talman! Förvisso är det så att andra länder säljer mer vapen. Men nu handlar det om hur Sverige sköter sin vapenhandel. Jag har här hört Mats Hellström säga att det finns bindande avtal. Jag undrar hur stor del av svenska folket som då trodde att det inte var fråga om juridiskt bindande avtal. Efter att ha lyssnat till det meningsutbytet var jag säker på att det fanns bindande juridiska avtal, och vad skulle den arme Mats Hellström göra? Härondagen fick vi alltså beskedet från Mats Hellström: Nej, de är inte bindande. Då frågar man sig verkligen vad det är som händer.

Utrikeshandelsministern säger här i sitt svar att kontrollen av utförseln åvilar tullmyndigheterna. Det är förvisso riktigt. Men om inte tullmyndigheterna ges instrument för att utöva denna kontroll är den ju inte så mycket värd. Vi hör nu att tullverkets generaldirektör Björn Eriksson i två år har förordat att en speciell kontrollstyrka från tullverket skall få göra stickprovskontroller hos de vapenexporterande företagen. Tullen har också föreslagit att utförsel av krigsmateriel skall anmälas minst en vecka i förväg, vilket är vad som gäller för export av högteknologi, och inte som nu bara några få timmar före utskieppningen. Man menar också att utförseln borde begränsas till ett visst antal hamnar och att emballaget skulle märkas på ett speciellt sätt osv.

Man frågar sig varför regeringen inte har gjort något konkret för att motverka olaglig utförsel och tillmötesgå vad handläggande myndighet tydligen föreslagit i ett par års tid.

Anf. 55 ANITA BRÅKENHJELM (m):

Herr talman! Jag tycker statsrådet Gradin gled litet för snabbt förbi svaret på min fråga. Jag vet att vi väntar på den s. k. Gustavssonska utredningen och att den förväntas bli färdig snart, men det är inte bra med för mycken oklarhet för länge. Det är mycket oklarhet i luften just nu, om saker som har hänt utan tillstånd och om saker som har hänt med tillstånd som kanske *inte* skulle ha givits. Tydligt har något hänt även med tillstånd som skulle ha givits. Vi får väl bida tiden och hoppas att vi får den klarhet och den friska luft som Alf Svensson talar om. Det vore skönt om det kunde gå fort.

Men det är inte bra med motstridiga uppgifter i viktiga frågor – inte bara från regeringspartiet utan också från regeringskansliet. Försvarspropositionen är tjock och inte var mans läsning. Jag tycker inte man skall hoppas att denna fråga går förbi obemärkt, den är värd att belysas. Vi måste nu snart i riksdagen – på samma sätt som i försvarskommittén – ta ställning. Detta är säkert viktigt för vår säkerhetspolitik. Man kan tala om att vi inleder en ny typ av säkerhetspolitik som även innefattar mer långsiktigt bindande exportbestämmelser än förut. Det är mycket möjligt att det är riktigt att göra denna avvägning. Jag tycker vi skall göra det med öppna ögon.

I mitt parti skulle kvinnoförbundet plus ungdomsförbundet plus de kristna

– även utan förstärkning av Hans Göran Franck – ha majoritet. Men vi vet av erfarenhet att socialdemokraternas ledning trots denna konstellation ofta har fattat andra beslut än vad organisationerna har stått för. Det är ändå litet oroande att regeringen har lagt fram ett förslag som inte tycks ha stöd i regeringspartiet. Även om vi skall vänta på den Gustavssonska utredningen för att få se ett färdigt förslag formulerat – om det nu behövs en ändrad lagstiftning – tycker jag det skulle vara skönt dels att få höra statsrådet Gradin säga att hon står bakom de tankegångar i denna fråga som finns i försvarspropositionen och försvarskommittén, dels att få ett besked om huruvida den Gustavssonska utredningen väntas vara klar före försvarsbeslutet.

Anf. 56 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja ta upp ett par saker som Anita Gradin nämnde i sitt inlägg. Först gällde det den parlamentariska nämnden. Man kan knappast påstå att den har bidragit till någon öppnare diskussion när det gäller vapenexporten. Ledamöterna har tystnadsplikt, och regeringen skall ju självständigt fatta beslut. Nämnden används snarare som ett slags gisslan som man skjuter framför sig för att försvara vissa obekväma beslut.

Jag hade inte tänkt att här i kammaren ta upp frågan om vapensmugglingen via Singapore, eftersom jag sitter i konstitutionsutskottet och aktivt deltar i granskningen av den. Eftersom Anita Gradin i sitt anförande endast omnämner Robot 70 och hävdar att de borgerliga regeringarna har stått för den exporten, vill jag framhålla att det är viktigt att vi tar upp alla typer av vapenexport som har skett till Singapore. Det gäller fler vapenslag än Robot 70. Det är viktigt i en sådan här fråga att vi verkligen belyser den oavsett vilka regeringar som har stått för besluten. Svenska folket förväntar sig detta.

Sedan var det en litet underlig diskussion kring statistiken. Jag undrar om Anita Gradin menar att det inte kommer att bli någon särskilt stor ökning av exporten trots de siffror som jag nämnde när det gällde orderingången. Har Anita Gradin något att invända mot siffrorna? Enligt dem kommer det att bli en dramatisk ökning av exporten om de förverkligas.

Anf. 57 Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Till Anita Bråkenhielm: Beträffande försvarskommitténs förslag om regler för nya samarbetsformer vill jag säga att reglerna har hänskjutits till landshövding Gustavssons utredning och att han har meddelat att han kommer att lägga fram sitt betänkande en av de första dagarna i april. Det betyder att riksdagen också kan diskutera det förslaget, som då samtidigt kommer att vara ute på remiss.

Så några ord om den parlamentariska nämnden. Jag inbillade mig att den parlamentariska nämnden var ett stöd. Och jag tar faktiskt dess aktiviteter på allvar, eftersom jag har utgått från att den parlamentariska nämnden är ett organ som skall kunna ge vägledning i så känsliga och allvarliga frågor som vapenexport innebär. Dessutom kan man ta som utgångspunkt nämndens råd till utrikesnämnden, och det är också vad som sker i stora och viktiga frågor för att vi skall hitta vettiga lösningar.

I övrigt, herr talman, tycker jag att jag har redogjort för de olika kontrollåtgärder som finns.

Låt mig till slut säga att jag tycker att det är en besynnerlig ordning som de senaste veckorna har växt fram i det här landet. Efter en artikel av en amerikansk journalist samt uttalanden av en dansk fackföreningsman och en anonym speditör har den svenska debatten förlorat fotfästet en smula. Varje dag, när man skall öppna tidningen, frågar man sig vem som står på tur för pressens dom. Vilken regeringsledamot, statstjänsteman eller annan person är det i dag som har begått någon brottslig handling som media skall ta itu med? Likaså frågar man sig varje gång dörren öppnas efter sammanträde i konstitutionsutskottet vilka ministrar som enskilda ledamöter skall uppmana att avgå. Och man undrar vilka nya klarlägganden och slutsatser som ledamöter i utskottet skall meddela den kunskapsförstående allmänheten.

Det verkar som om vi i ett slag har glömt bort grundläggande värden i vårt samhällsbygge. Vi verkar ha förlorat känslan för att rättsväsendet måste utreda, att en misstänkt måste få försvara sig och att ingen skall dömas på förhand. Vi verkar ha glömt bort att riksdagens granskning av regeringen skall göras samlat, och inte efter varje enskilt förhör i konstitutionsutskottet.

Jag är angelägen om – lika angelägen som alla andra i denna kammare – att större klarhet skall kunna skapas om vilka brott som begåtts, vilka som har överträtt lagen, och att en noggrann utredning görs om regeringens handläggning av dessa frågor. Men vi måste samtidigt sansa oss, och vi måste följa de spelregler som riksdagen beslutat om i grundlag och som utgör en viktig del av vårt samhällsskick.

Anf. 58 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Jag håller fullständigt med Anita Gradin om att folk icke skall dömas förrän de har haft tillfälle att försvara sig. Och man skall naturligtvis utreda, och alla dessa spelregler skall följas. Men Anita Gradin glömde ju helt i den här eleganta uppräkningslistan att det i dag finns svenska vapen där de icke skall finnas. Anita Gradin glömde dessutom – vilket jag tycker var mycket förvånande – den ideellt verkande Svenska freds- och skiljedomsföreningen. Hon nämnde en amerikansk journalist och Danska sjöfolksförbundet. Det var ju fråga om Svenska freds- och skiljedomsföreningen, som man såg över axeln under många år men som man faktiskt i dag räknar mycket med.

Sedan hoppas jag, herr talman, att man verkligen hör hur det låter när man här säger att "eftersom jag sitter i konstitutionsutskottet hade jag inte tänkt ta upp frågan om export av Robot 70 till Singapore". Det är ju denna tillbommade situation som svenska folket inte skall behöva finna sig i. Man vill naturligtvis veta vad som händer i dessa frågor nu. Stäng inte dörren om er och tro att folk i allmänhet därmed är tillfreds!

Hur tror Anita Gradin att folk i allmänhet uppfattade Mats Hellström när han sade att det fanns bindande avtal? Nu säger statsrådet att man skall gå till botten med hela denna affär och att alla papper skall läggas på bordet. Det har t. o. m. sagts att man skall spåra alla dessa robotar – hur det nu skall gå till är mycket svårt att begripa. Ingen kan väl tycka annat än att det är ett

moraliskt problem att Sverige säljer så mycket vapen som man gör och att Sverige säljer så mycket vapen till tredje världen.

I utredningen om samband mellan nedrustning och utveckling, SOU 1985:43, framhålls sambandet mellan u-ländernas vapenimport och en försenad ekonomisk och social utveckling i dessa länder. Inte kan det kännas särskilt tilltalande att proklamera svenska fredsparoller och demonstrera med fredsduvor i händerna, etc. samtidigt som vi säljer kanoner – för att ta detta flagranta exempel – till Indien för ca 11 miljarder. Dessutom beviljar vi statliga exportgarantier för affären. I dag sker resursöverföring i en överväldigande omfattning från Indien till Sverige. Nej, herr talman, låt mig få uppmana Anita Gradin att plocka fram en avvecklingsplan för hela den svenska vapenexporten – det är det enda hållbara.

Anf. 59 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! För en bred opinion framstår vapenexporten på ett mer övergripande plan som en allt större belastning i Sveriges arbete för fred och nedrustning.

Sverige är ett litet land, men det har, i förhållande till sin storlek, en mycket stor vapenexport. Det är detta som fordrar en kritisk granskning, och det fordrar också att vi verkligen kommer fram till en bättre ordning med mycket större restriktivitet.

Det är viktigt att framhålla i denna debatt, som många gånger har varit överhettad, vilket inte gagnar saken, att det framförs påståenden och anklagelser utan att man har belägg för dem. Detta finns det all anledning att reagera mot, och på den punkten kan jag instämma i vad Anita Gradin har sagt.

Regeringen bör överväga att vid lämpligt tillfälle, som jag har framhållit i min interpellation, ta nytt initiativ till en internationell registrering och kontroll av vapenhandeln, även om det, som Anita Gradin framhåller, har funnits svårigheter att uppnå en lösning. Jag är medveten om att Sverige har sökt sondera terrängen i FN för att möjliggöra ett sådant initiativ. Enligt uppgift håller numera en viss förståelse på att utveckla sig för tanken även bland u-länderna. Jag är också medveten om att man här måste avvakta en lämplig tidpunkt. Sveriges agerande i detta sammanhang förstärks givetvis om vi kan föregå med gott exempel i vår egen politik beträffande vapenhandeln.

Överläggningen var härmed avslutad.

Föredrogs proposition 1986/87:107 med förslag om uttag av socialavgifter på vinstandelsmedel.

Anf. 60 ANNE WIBBLE (fp):

Herr talman! Jag vill ta detta tillfälle i akt för att framföra några synpunkter som måste beaktas vid behandlingen av proposition 107, med förslag om uttag av socialavgifter på vinstandelsmedel. Propositionen skall strax remitteras för utskottsbehandling.

Propositionen är enligt min mening dåligt beredd, tyvärr i likhet med en del andra regeringspropositioner. Föredragande minister hänvisar först till en promemoria från 1983 om promsen, där frågan i och för sig berördes. Så säger ministern: "I fråga om den lagtekniska lösning som valts i promemorian i denna del framfördes inga invändningar." Detta gäller alltså vinstandelarna. Sanningen är den att hela frågan om promsen avvisades av nästan alla remissinstanser. Det fanns då inte anledning för någon att närmare beröra just en delfråga när det gäller promsen, nämligen det då aktuella förslaget att lägga en grundavgift på 20 % i sociala avgifter på vinstandelar. Den hänvisningen är utan intresse.

I proposition 140 för några år sedan om vissa inkomstförstärkningar berördes denna fråga också i förbigående. Det stod att det skulle komma ett förslag senare. Men eftersom det inte fanns något konkret förslag, så varken kunde eller fick någon yttra sig över detta. Sedan har beredningen skett enbart i regeringskansliet. Det framgår av texten att vissa underhandskontakter har tagits med Handelsbankens vinstandelsstiftelse Oktogonen och med Svenska bankmannaförbundet. Det står vidare att riksförsäkringsverket och riksskatteverket "under hand fått ta del av förslaget och yttra sig över det". Vad dessa myndigheter har tyckt framgår däremot inte av propositionen, vilket är en klar brist.

Uppenbarligen finns det tekniska problem i det här lagstiftningsärendet. Det finns t. ex. avgränsningsproblem gentemot andra former av stiftelser, som också tillgodoser de anställdas ekonomiska intressen. Propositionen innehåller faktiskt en ganska lång diskussion om vid vilken tidpunkt den anställdes andel skall beaktas när man bestämmer det som kallas pensionsgrundande inkomst. Både inbetalningstidpunkten och utbetalningstidpunkten medför såväl fördelar som nackdelar. Slutligen är det uppenbart att förslaget innebär en ganska kraftigt ökad uppgiftsskyldighet för de företag som har vinstandelsystem – en uppgiftsskyldighet som regeringen i andra sammanhang brukar säga sig vilja begränsa. Här gör man alltså tvärtom, utan att kommentera det närmare. Vad de enskilda företagen och de anställda tycker har regeringen visligen inte brytt sig om att efterfråga. Praktiskt taget alla som har vinstandelar tycker nämligen att systemen är bra.

I propositionen finns en beskrivning av avsikten med andel i vinst för de anställda. Det låter så här: "Det skall göra de anställda delaktiga i företagets resultat, öka produktiviteten, sprida det individuella ägandet i företaget och öka känslan av samhörighet med företaget." Däremot saknas helt skälen till att regeringen tycker – eller någon skulle kunna tycka – att motiven är dåliga.

Jag menar att alla dessa ting är bra. Det är bra att anställda får del i företagets vinst. Det är bra om produktiviteten ökar. Det är bra om de anställda blir delägare i det egna företaget. Det är bra om vi-känslan mellan anställda och företagsledning ökar.

Det enda motiv som ges i propositionen är att vinstandel skall jämföras med lön. Men vinstandel är inte lön. Vinstandel är nämligen inte disponibel för den anställde förrän efter fem år eller vid pensioneringen. Då är den jämförd med lön redan i dag och beskattas precis som annan inkomst. Så detta regeringens motiv håller inte.

Herr talman! I Göteborgs-Posten fanns nyligen en artikel om de anställdas vinstandelar skriven av förbundsordföranden i Försäkringstjänstemannaförbundet Ingvar Lundqvist, tillika ledamot i TCO:s styrelse. Artikeln avslutas med en uppmaning till alla riksdagsledamöter. Den uppmaningen vill jag vidarebefordra och instämma i: "Låt aldrig sociala avgifter på de s. k. vinstandelarna införas – detta riktat till regeringen och dess främste företrädare statsminister Ingvar Carlsson samt till alla riksdagsledamöter."

Herr talman! Enligt min uppfattning måste de brister i beredningen som jag har påtalat rättas till vid utskottsbehandlingen. Framför allt måste representanter för företagen och de anställda få uttala sig om de här problemen: om avgränsningssvårigheterna, om den ökade uppgiftsskyldigheten och i fråga om vinstandel är detsamma som lön.

Jag hoppas att den representant för det socialdemokratiska partiet som jag ser i kammaren är här för att instämma i att det krävs ett ordentligt underlag för att riksdagen skall ha tillräcklig grund för sitt kommande beslut.

Överläggningen var härmed avslutad.

Propositionen hänvisades till socialförsäkringsutskottet.

12 § Föredrogs och hänvisades
Proposition
1986/87:117 till socialutskottet

13 § Föredrogs och hänvisades
Motion
1986/87:N151 till näringsutskottet

14 § Anf. 61 TREDJE VICE TALMANNEN:

På morgondagens föredragningslista upptas utrikesutskottets betänkande 11 omedelbart efter utrikesdebatten.

Prot. 1986/87:88
17 mars 1987

Meddelande om frågor

15 § Anmäldes och bordlades
Proposition

1986/87:96 En överenskommelse mellan Sverige och Tyska Demokratiska
Republiken om inbördes rättshjälp i brottmål

16 § Anmäldes och bordlades
Socialutskottets betänkanden

1986/87:16 Anslag till Socialstyrelsen m. m. (prop. 1986/87:100 delvis)

1986/87:17 Anslag till arbetsmiljö m. m. (prop. 1986/87:100 delvis)

17 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 16 mars

1986/87:433 av *Alf Wennerfors* (m) till arbetsmarknadsministern om uttalande rörande särskilda flickklasser i skolan:

På vilka kunskaper och/eller erfarenheter stöder statsrådet sig på när statsrådet uttalar sig för särskilda flickklasser i skolan – även pojkklasser kan man förmoda – för att öka jämställdheten?

1986/87:434 av *Alf Wennerfors* (m) till civilministern om uppdelningen på två departement av statens personalpolitik:

Av vilka skäl anser statsrådet att det är effektivt, produktivt och t. o. m. obyråkratiskt att handläggningen av statens personalpolitik är uppdelad på två departement och två statsråd i regeringen, dvs. civilministern och löne ministern?

den 17 mars

1986/87:435 av *Karl Björzén* (m) till finansministern om lättnadsregeln vid beräkning av gåvoskatt:

För att underlätta generationsskiften i familjeföretag finns en särskild lättnadsregel vid beräkning av gåvoskatt. Denna regel har under en lång följd av år tillämpats även när s. k. vederlagsrevers lämnats av gåvomottagaren. Genom överraskande utslag i högsta domstolen har denna tillämpning nu förhindrats och generationsskiften därigenom försvårats.

Många som redan genomfört en sådan transaktion men ännu ej fått gåvoskattebesked löper nu risken att drabbas av rejäla skattesmallar. De torde uppleva dessa som mycket orättvisa, då ekonomirådgivare och även myndighetsföreträdare lämnat uppgifter om betryggande praxis rörande tillämpning av lättnadsregeln även när vederlagsrevers har lämnats.

Med anledning av det anförda vill jag fråga finansministern, om han avser att föreslå sådana ändringar i gällande bestämmelser, att lättnadsregeln vid beräkning av gåvoskatt kan tillämpas även när s. k. vederlagsrevers har lämnats.

Prot. 1986/87:88
17 mars 1987

Meddelande om frågor

1986/87:436 av *Kurt Ove Johansson* (s) till statsrådet Bengt Göransson om dokumentation av Kockums civila fartygsproduktion:

För drygt ett år sedan beslutades att den civila fartygsproduktionen vid Kockums varv skulle läggas ned. Därmed avslutades en betydande epok i svenskt fartygsbyggande. Samtidigt försvinner en industrigren som under 150 år i så hög grad satt sin prägel på Malmös utveckling.

Mot denna bakgrund har tanken på ett "Kockumsmuseum" väckts i en motion till kommunfullmäktige i Malmö. Det är viktigt att det kunnande som finns om fartygsbyggande, hantverk, yrkesarbete, facktermer, verktyg, konstruktion m. m. inte går förlorat när den civila fartygsproduktionen upphör. Denna kunskap måste dokumenteras för framtiden.

En dokumentation av Kockums bör omfatta all verksamhet och måste påbörjas innan utvecklingen av den civila varvsproduktionen gått för långt. Kockums erbjuder en unik möjlighet att följa företagets utveckling och arbetsliv från det första fartyget Tage Sylvan fram till Jubilee och hennes systerfartyg.

Med hänvisning till vad som anförts vill jag ställa följande fråga till kulturminister Bengt Göransson:

Är statsrådet beredd att ge sitt stöd till tanken på att verksamheten vid Kockums civila fartygsproduktion dokumenteras för framtiden?

1986/87:437 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till socialministern om åtgärder för att hindra spridning av aids genom prostituerade:

I dagarna har en omfattande informationskampanj startats med syfte att informera om hur aids sprids. All expertis ser ytterst allvarligt på konsekvenserna om sjukdomen sprids, vilket är sannolikt.

Enligt uppgifter i pressen förekommer i storstäder att prostituerade som är smittade av aids eller på mycket goda grunder befaras vara smittobärande bedriver en verksamhet vilken riskerar att sprida aids. Nämnade verksamhet, i den mån pressuppgifterna är korrekta, betraktas säkert med stor förvåning av många människor.

Om pressuppgifterna angående prostituerades aidsbild är riktig, vilka åtgärder är statsrådet beredd att föreslå för att förhindra spridningen av aids genom nämnda grupp?

1986/87:438 av *Hugo Hegeland* (m) till socialministern om aidstest av invandrare:

Meddelande om frågor

Mot bakgrunden av den stora informationskampanj rörande aids, som nu har igångsatts, syns det än mer angeläget att också vidta mer effektiva åtgärder mot spridandet av den farliga sjukdomen.

Med anledning härav vill jag fråga:

Är socialministern beredd att föreslå aidstest av invandrare från särskilt starkt smittade områden och detta redan vid ankomsten till vårt land?

1986/87:439 av *Hugo Hegeland* (m) till finansministern om etiskt sparande:

Enligt meddelande från den s. k. spardelegationen har man i dagarna föreslagit finansdepartementet att utveckla en ny sparform, kallad etiskt sparande.

Med anledning härav vill jag fråga:

Planerar finansministern att föreslå riksdagen att besluta om särskilda allemansfonder, där skattemässiga favörer skulle motiveras utifrån sparandets etiska bevekelsegrunder?

1986/87:440 av *Pär Granstedt* (c) till bostadsministern om undantag från byggstoppet för kontors- och industrifastigheter i Stockholms län:

Ett totalstopp har införts i Stockholms län för byggande av kontors- och industrifastigheter. Inom vissa delar av länet råder stor brist på arbetstillfällen i förhållande till befolkningsunderlaget. Om byggstoppet tillämpas där försvåras möjligheterna att åstadkomma en balanserad utveckling i Stockholmsregionen.

Är regeringen beredd att undanta de delar av Stockholms län som har underskott på arbetsplatser från förbudet att bygga kontors- och industrifastigheter?

1986/87:441 av *Berith Eriksson* (vpk) till statsrådet Anita Gradin om fruktimporten från Chile:

Sveriges handelsbojkott av Sydafrika leder till att svenska importörer söker andra länder för sin import av bl. a. frukt. Det är då risk att länder som diktaturstaten Chile får ersätta Sydafrika som svensk handelspartner.

Jag vill fråga utrikeshandelsminister Anita Gradin:

Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att begränsa Sveriges import av frukt från Chile?

1986/87:442 av *Berith Eriksson* (vpk) till arbetsmarknadsministern om innehållet i viss lärobok i litteraturhistoria för gymnasiet:

En ny upplaga av Litteraturhistoria för gymnasiet har utarbetats. I den finns 134 författare presenterade, varav endast nio kvinnor. I avsnittet om författare under 1900-talet finns endast en kvinnlig författare medtagen. Här

förekommer alltså en mycket anmärkningsvärd snedfördelning och undervärdering av kvinnliga författare.

Eftersom den nya upplagan av Litteraturhistoria för gymnasiet inte synes hålla för en granskning ur jämställdhetssynpunkt vill jag fråga jämställdhetsministern om hon med anledning härav avser att vidta några åtgärder.

1986/87:443 av Göte Jonsson (m) till socialministern om åtgärder för att hindra spridning av aids genom prostituerade:

Enligt uppgifter i pressen förekommer fortfarande att aidssmittade narkomaner prostituerar sig, t. o. m. sådana som vet om att de är smittade. De insatser som gjorts och görs för att stoppa smittspridning genom prostitution tycks vara ineffektiva.

Därför vill jag fråga:

Vilka åtgärder avser socialministern vidta för att verkligen hindra att aidssmittade narkomaner prostituerar sig?

1986/87:444 av Rune Rydén (m) till utbildningsministern om rekryteringen av högskolelektorer:

Vid universitet och högskolor håller för närvarande tjänster på att omplaceras enligt LÄTU.

I flera fall har därvid högskolelektorer rekryterats bland icke behöriga trots att det i högskoleförordningen står att för behörighet krävs doktorsexamen eller motsvarande och i förarbetena till förordningen menade man med detta helt klart en vetenskaplig prestation i klass med doktorsexamen.

Vilka åtgärder ämnar utbildningsministern vidta för att förhindra den nuvarande utvecklingen?

1986/87:445 av Rune Rydén (m) till utbildningsministern om presentationen för riksdagen av vissa propositioner:

I årets budgetproposition presenterades förslaget för grundutbildningen vid universiteten den 12 januari, medan förslaget för forskningen och forskarutbildningen kom först en månad senare. Grundutbildning, forskning och forskarutbildning är emellertid direkt beroende av varandra och kan knappast på exempelvis institutionsnivå behandlas som skilda företeelser. Vidare leder den senarelagda presentationen av forskningspropositionen till stora svårigheter på universiteten och högskolorna vad gäller budgetarbetet för kommande år. Man tvingas ta ställning till forskningsdelen innan den är offentlig.

Ämnar utbildningsministern ändra på presentationstiderna, så att grundutbildnings- och forskningspropositionen publiceras samtidigt med budgetpropositionen i övrigt?

1986/87:446 av *Daniel Tarschys* (fp) till socialministern om det planerade säkerhetslaboratoriet för aidsforskning:

Meddelande om frågor

En viktig förutsättning för svensk aidsforskning är att det inrättas ett säkerhetslaboratorium. Detaljerade planer för ett sådant har länge funnits. Privat delfinansiering har erbjudits. Sedan ärendet på ett olyckligt sätt segdragits i regeringskansliet under ett helt års tid och denna fördröjning påtalats i bl. a. flera riksdagsmotioner, har regeringen numera givit klartecken för säkerhetslaboratoriet. Enligt vad som uppgivits för socialutskottet fortsätter emellertid segdragningen av ärendet, nu i byggnadsstyrelsen. Komponenter med lång leveranstid har därigenom ännu inte kunnat beställas.

Varje försening av detta projekt är utomordentligt olycklig. Med anledning härav ber jag att få fråga socialministern:

Vad gör regeringen för att påskynda hanteringen av detta ärende?

1986/87:447 av *Kerstin Gellerman* (fp) till miljö- och energiministern om de luftförorenande utsläppen från bensinpumpar:

Nu måste något göras åt den farliga luften vid bensinstationerna.

Bensinstationerna är ofta belägna i närheten av bostadsområden och arbetsplatser. Detta påverkar miljön för de kringboende. I än högre grad har man på senare tid observerat den påverkan utsläppen vid bensinhanteringen kan få på de anställda vid stationerna.

Vi måste få riktlinjer för bensinhanteringen och anordningar vid bensinpumparna för att minska dessa utsläpp.

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att utsläppen vid bensinstationerna skall kunna minskas?

1986/87:448 av *Erling Bager* (fp) till bostadsministern om ombyggnadsverksamheten:

När riksdagen i december 1986 tog ställning till regeringens förslag om att drastiskt minska bostadslånen för ombyggnadslån i storstäderna, antogs bostadsutskottets förslag enligt följande: Stor hänsyn skall tas till såväl den pågående som den förestående ombyggnadsverksamheten för att undvika tvära kast i inriktningen av bostadsbyggandet.

Resultatet av regeringens nedskärning av ombyggnadsvolymen med upp till 70 % visar sig nu vara mycket allvarlig. I Göteborg, där bristen på lägenheter är stor inte minst för ungdomar, stoppas även ombyggnader som skulle ge ett nytillskott av lägenheter. Regeringen har även i propositionen om ungdomsbostäder uttalat att målet för dess politik är att verka för att en ökning sker av antalet lägenheter i bl. a. storstäderna. Det som nu sker visar snarare på motsatsen. Några exempel från Göteborg: Framprojekterade och startklara ombyggnader av studenthemmet Jeriko, Vasastan, och av en förutvarande kyrka till bostadshus i Hagen, västra Göteborg, samt nyskapatet av elevbostäder vid Nya Varvet för Nordiska Hälsovårdshögskolan, stoppas helt.

Det finns alltså konkreta exempel på att riksdagens intentioner motverkas på ett olyckligt sätt, genom denna snabba omkastning.

Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att skyndsamt uppfylla riksdagens beslut att stor hänsyn skall tas till såväl den pågående som den förestående ombyggnadsverksamheten?

1986/87:449 av *Erik Holmkvist* (m) till industriministern om statligt stöd för viss industrietablering i Luleå:

De miljömässiga effekterna av en eventuell sandsugning utanför Måkläppen i södra Öresund ser ut att blockera Saab:s etablering i Malmö under överskådlig tid.

För att såväl staten som Saab skall vinna tid och pengar kan vi i Norrbotten och Luleå tänka oss att erbjuda ett helt färdigt industriområde, "Playa Plannja", med djuphamn, iordningställt under 70-talets Stålverk 80-era.

Förutsättningarna för en etablering i Luleå är goda. Mycket goda!

Vill industriministern bidra till en snabb lösning av problemen i Malmö genom att medverka till att Saab erbjuds med Malmö likvärdiga finansiella villkor från statens sida om etableringen flyttas till Luleå?

1986/87:450 av *Birger Rosqvist* (s) till statsrådet Lena Hjelm-Wallén om SIDA:s upphandling av frakttjänster:

Redan 1974 uttalade riksdagen sin oro vad gäller bekvämlighetsflaggade fartyg där bl. a. säkerhetsbestämmelser och ansvar för fartygens besättning åsidosattes. Statliga myndigheter borde så långt möjligt undvika sådana fartyg för sina transporter. Ett flertal gånger har detta uttalande upprepats. Enligt uppgifter har fartyg med allvarliga anmärkningar vad gäller sjösäkerheten anlitats för SIDA:s räkning. Fartyget i fråga kan betecknas som ett "substandard" bekvämlighetsflaggat fartyg.

Är statsrådet beredd vidta åtgärder så att SIDA:s upphandling av frakttjänster för sina transporter görs enligt riksdagens intentioner?

1986/87:451 av *Christer Eirefelt* (fp) till finansministern om tullresurserna för en ny färjelinje mellan Halmstad och Grenå:

En planerad färjelinje mellan Halmstad och Grenå är i farozonen på grund av bristande tullresurser.

Färjan skulle bl. a. få positiva effekter för näringslivet och skapa nya sysselsättningstillfällen. Dessutom skulle etableringen innebära förbättringar av miljön, eftersom trafik flyttas från ett landsvägsnät som i dag är hårt belastat av tung trafik.

Jag vill därför fråga statsrådet vilka åtgärder regeringen är beredd att vidta för att tullen skall klara den service en ny färjelinje skulle kräva.

Prot. 1986/87:88
17 mars 1987

1986/87:452 av *Ingbritt Irhammar* (c) till jordbruksministern om kontrollen av importerade livsmedel:

Meddelande om frågor

En skånsk importör har fattat misstankar om att ett parti importerad holländsk lök blivit behandlat med kemikalier som inte är tillåtna i Sverige. Eftersom personalen mått dåligt, bl. a. drabbats av huvudvärk och illamående vid hanteringen av den importerade löken, stoppade importören hanteringen av densamma. Han sände då prover till livsmedelsverket för analys den 10 mars. En vecka senare, den 17 mars, har fortfarande ingen analys redovisats.

Med anledning av att personalen fått besvär i samband med hanteringen kan man misstänka att det aktuella lökpartiet inte heller är helt ofarligt för konsumenterna.

Mot bakgrund av det skedda vill jag ställa följande fråga till jordbruksministern:

Eftersom det inte synes vara acceptabelt att behöva vänta mer än en vecka på besked från livsmedelsverket om ett parti importerat livsmedel är skadligt för konsumenterna, vill jag fråga om det inte går att förbättra kontrollen av importerade livsmedel för att skydda svenska konsumenter från skadliga produkter.

18 § Kammaren åtskildes kl. 19.22.

In fidem

OLOF MARCUSSON

Förteckning över talare
(Siffrorna avser sida i protokollet)

Prot.
1986/87:88

Tisdagen den 17 mars

Tredje vice talmannen 31, 65
Andersson, John (vpk) 15, 20, 23, 28, 33
Biörck, Gunnar, i Värmdö (m) 47, 49
Bräkenhielm, Anita (m) 55, 60
De Geer, Lars (fp) 39, 44
Franck, Hans Göran (s) 52, 59, 63
Gard, Margareta (m) 35, 43
Gradin, Anita, statsråd 49, 57, 61
Hagberg, Lars-Ove (vpk) 40, 45
Hulterström, Sven, kommunikationsminister 3, 8, 11
Israelsson, Karin (c) 16, 21, 26, 31
Körlof, Björn (m) 36, 43
Leijon, Anna-Greta, arbetsmarknadsminister 25, 30, 34, 41, 45
Mattsson, Kjell A. (c) 5, 10, 12
Mårtensson, Ingela (fp) 57, 61
Nilsson, Lennart (s) 7
Orring, Ulla (fp) 17, 21, 29, 32
Peterson, Thage, industriminister 12, 18, 22, 24
Sigurdson, Gertrud, socialminister 46, 49
Skårvik, Kenth (fp) 4, 10
Svensson, Alf (c) 54, 59, 62
Södersten, Bo (s) 37
Wibble, Anne (fp) 64

